פרשת **שלח** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתר"ב שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ארץ אוכלת יושביה...

עיף ויגע, קודר ושחוח, נדד לו הרוכל בארץ ציה בלי מים כשתרמילו על כתיפו, השמש קופחת על ראשו, וכל כולו נתון בציפייה להגיע למקום מסוכך להנצל מקרני השמש הרותחות, והנה סוף סוף הגיע רגע המיוחל ורגליו דרכו במפתן אכסנייתו, אך כשפתח הדלת נכזבה תוחלתו, אויר חם ומחניק קידמה את פניו, מצא עצמו עומד בבית שכל חלונותיו סגורים ואטומים ואין כל אפשרות לאויר הצח לחדור פנימה, בשארית כוחותיו החל לצעוק: איך אפשר לגור בדירה זאת.

השיב לו חבירו: הלא רואה אתה שהבית מצד עצמו הוא גדול ומרווח וטוב לדור בה, העובדא שהבית מחניק נובעת אך ורק מכך שעד עכשיו הבית עמד סגור ומסוגר, המתן נא מעט עד שנפתח את הדלתות ואת החלונות, אז יתחלף האויר ותווכח כי טוב לגור כאן.

עפ"י משל זה מתיישב אחת השאלות הנשאלת בפרשת המרגלים: איך מלאם ליבם של המרגלים, וכן של בני ישראל בעקבותיהם, לגנות את הארץ, והרי הקב"ה הדגיש בפניהם את חשיבתה ויקרותה של הארץ, והם הרי היו דור דעה ששמעו את דבר ה' והאמינו בו.

אמנם מה שאמרו המרגלים: "ארץ אוכלת יושביה היא", לא היה זה שקר באותה שעה, כי לפני בוא בני ישראל אל הארץ הקדושה אכן היתה הארץ "ארץ אוכלת יושביה", כי משמעות דברי הקב"ה שהיא ארץ טובה היא בבחינת "אין טוב אלא תורה", רק ע"י לימוד התורה הופכת הארץ להיות טובה.

כשם שבית שהאויר אינו נכנס לתוכו הופך למחניק, כך גם ארץ ישראל, בלי תורה אין בה אויר, ולכן היא ארץ אוכלת יושביה, אולם כשיבואו לשם בני ישראל עם התורה יתחלף האויר, התורה היא האויר הטבעי של ארץ ישראל, בלעדיה דומים החיים בארץ ישראל לבית בלי אויר. וכפי שמסופר שפע"א הגיע איש א' להרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע לקבל ממנו רשות לעלות לארץ הקודש, והרה"ק בראותו שהוא איש קל בדעתו ולא ירא אלוקים, אמר לו הרה"ק אל תיסע, כי התורה הקדושה מעיר שארץ ישראל היא ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה "איז קריך איהם נישט אין די אויגן", ודו"ק.

וזה צריך להיות נר לרגלינו, ומחייב אותנו להתנהג בדרך התורה והיראה על האדמת קודש במשנה תוקף ופי כמה וכמה כי בנפשינו הדבר, והתורה והמצוות הן הן המקיימות אותנו בארצו של הקב"ה, ודווקא מפני גודל חשיבותה מערים הסטרא אחרא בכל מיני תחבולות ונסיונות להפר דרך התורה והמצוות בפרט בארצינו הק', וביותר בנסיון הדור האחרון בהקמת ממשלת השמד והכפירה ע"י שלוחיו אשר נאמנים בשליחותן לפרוץ פרצות בחומת התורה המצות וגדרי הקדושה אשר על זאת ידוו כל הדווים.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דגש תורים ~ לקיטת תמרים ..... ג
קדוש יאמר ..... ד
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ו
שברון רפאן ..... ז
פינת קדת ..... ח
עומק על הפרק ..... ט
שעשועי תורה ..... י
חוקים להורותם ..... יא
פשיבכהלכה ..... יב
לשכת הסופרים ..... יג
היכלא דמלכא ..... יד
פשוטו של מקרא ..... טו
דברי קודש ..... טז

אגרת פרק ג'

לשמרך בכל עת

מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להרה"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

יִשְׂמַח
מֹשֶׁ"ה
בְּמַתָּנַת
חֶלְקוֹ

וועד קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

יעלה ויבא איחולי לבביו

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו
האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת
מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא,
ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה,
בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה
ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים,

מו"ה יואל נאלדשטיין הי"ו

בן ידידנו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד, עומד לימינינו בכל עת תמיד

מו"ה משה נאלדשטיין הי"ו

ולמשכן הקמת הבית הגדול לחינוך הבנות פה בני ברק יצ"ו
מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

לרגל נישואי בנו החשוב למז"ט בשעה טובה ומוצלחת

עב"ג הכלה החשובה שתחי'

בת מחו' ידידינו החשוב האי גברא יקירא, נודע לתהילה ולתפארה

מוה"ר **יואל שמעון רובין** הי"ו

ושגורה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שיזכה
לראות ולרווות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת, תורה
וגדולה במקום אחת, וימשיך בפעליו הברוכים
בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך אושר ועושר והרחבת
הדעת במידה מרובה וגדושה, עם כל ברכאן דנפישא

המברכים ברגשי הודאה והערכה לעומתו
ידידיו השמחים בשמחתו

וועד קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות
בני ברק יצ"ו

ע"י רצון לעבודת ה' ויראתו, כל תענוגי העוה"ז בטלים

אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת וגו'. יש לדקדק, מה זה שהיה מסופק אם חפץ בנו ה' ואם יביא אותנו אל הארץ כו'. אכן כאשר נתבונן על ענין תלונות המרגלים על הארץ, הלא הם היו ראשי בני ישראל, צדיקים גדולים וטובים (במדבר טז, ה) איכה יכלו לדבר תועה על ה' חלילה כו'. **אכן הנראה בכוונתם, כי המרגלים האלו פחדו,** כי ראו את טוב הארץ בחלב דגן תירוש ויצהר, וכל פרי הארץ המה משתנים לטובה, וכי זבת חלב ודבש היא וזה פריה, לכן פחדו עבור בני ישראל פן בבואם שמה יבעטו לאמר מי הוא, כמ"ש 'שמנת עבית כשית ויטוש אלוק עשהו'. וז"ש: ארץ אוכלת יושביה היא כי עז העם היושב עליה וגו', **לכן אתם אם תבואו שמה תהיו כמוהם, וזהו שהביאו מפרי הארץ לראיה על גודלם וטובם.** אבל כלב הוא שאמר להם: מה לנו לירא מכל אלה, **הלא אם אנחנו נהיה חזקים ביראת ה' ולא נטה אל תאוות הארץ, אזי לא יזיק לנו כל דבר,** וז"ש: **'אם חפץ בנו ה'** ר"ל **אם עיקר החפץ והמבוקש אשר בנו יהיה רק ה' לעשות רצונו ית"ש,** אז: **'והביא אותנו אל הארץ הזאת',** ויכול נוכל לה ועלה נעלה וירשנו אותה **כי כן צריך להתגבר לבטל כל תענוגי עוה"ז נגד עבדות השי"ת ב"ה.**

תפארת שלמה

בעשיית מצוה, יזכור שהוא לקבל מלכותו וקדושתו ית'

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם, תחילה נבאר בנתינת טעם הטוב, על מה שרק: **"אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו"** (מכות כד.), **ושאר "תורה"** (כמנין) **תרי"א** מצוות צוה לנו משה; מה נשתנו אלו השתי מצות מכל מצות התורה להשמיעם לנו בכבודו ובעצמו, משא"כ בשאר מצות. והנה על דרך הפשטות וטעם הנגלה הוא, עבור **כי אין בשום מצוה ממצות התורה שיצא מכלל הזה,** שהטעם שבה וכוונתה הפשוטה על עשייתה הוא עבור אותן השתי מצות: אנכי, ולא יהיה לך, 'אנכי' במ"ע **"למען תוריע לאדם ממשלת הבורא עליו כו'. לקבל עול מלכותו באהבה".** ו'לא יהיה' במל"ת **"להיות נזהר ומופרש ומובדל מהמשכת הסט"א עליו".** ולזה הזהיר הקב"ה על כל המצות, ואמר: **"למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי",** כלומר כשתעשה את המצוה תעשנה כולה בגוף ונשמה שבה, והנשמה היא **"מצותי" מה שאני בעצמי צויתי,** דהיינו: אנכי ולא יהיה לך. ומאחר שפנימיות המצוה הוא בזכירה בעת עשיית המצוה, לכן אמר: **"למען תזכרו",** שתתנו בלבבכם הזכרה בשעת עשיית המצוה על קבלת אלקותו שמרומז בהמצוה, ואז: **"ועשיתם את כל מצותי"** כאמור, **"והייתם קדושים לאלקיכם"** שתכוונו בכל המצוה לקבל מלכותי שאני ה' אלקיכם.

סידורו של שבת (ח"א שורש השביעי פ"א)

אף אחר שנכשל בחטא, אל יתרפה מדביקות השי"ת

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, פירש הרח"ק מלובלין זי"ע ולא 'תתורו' הוא לשון 'קושר ומתיר'; 'מתיר אסורים'. **ר"ל שלא תתיר הקשר מדביקות שלך בשביל שהלכת 'אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'** כדרשת חז"ל: 'אחרי לבבכם' זו מינות 'ואחרי עיניכם' זו זנות, ח"ו, **רק אדרבא תתחזק את עצמך ותעבוד את ה' ביותר אף אם ח"ו נתפשת באיזה עון ופגם, ר"ל.**

סור מרע ועשה טוב (להרה"ק רצ"ה מזידיטשוב זי"ע)

פניני אור החיים הקדוש

ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו' צריך לדעת למה לא הזכיר אלא כלב ולא יהושע, גם כוונת אומרו היתה רוח אחרת עמו, גם אומרו וימלא אחרי, גם אומרו והביאותיו בתוספת וא"ו בגזירת הכתוב.

אכן פירוש הכתוב הוא על זה הדרך ועבדי כלב, וטעם שאני קורא אותו עבדי הוא עקב, פירוש שכר אשר היתה רוח אחרת עמו, שהגם שיהושע גם כן לא ניאץ ה' עם המרגלים, אף על פי כן זה היה לו סיבה תפלת משה הצילתו מיצר הרע ומכוחותיו שהם המרגלים לבל יטעוהו, מה שאין כן כלב, שנכנם בגדר סכנת יצר הרע וחברתו הרשעה, ותחל רוח רעה לפעמו, והראיה שהלך ונשתטה על קברות האבות (סוטה לד:), והוא אומרו רוח אחרת עמו, ואף על פי כן וימלא אחרי, פירוש השלים אחר רצונו יתברך.

ודקדק לומר בדרך זה, לצד שיש באדם שני יועצין, יועץ רע, ויועץ טוב ללכת אחרי ה', והוא השלים ומילא אחרי חלק ה', וזה הוא על דרך אומרם ז"ל (קידושין לט:) מי שבאה עבירה לידו וניצול ממנה נותנין לו שכר כעושה מצוה, וזה אינו ביהושע כי לא היתה רוח אחרת עמו להטעותו מדרך השכל כי משה מנעו, ויש כח בתפלת הצדיקים גם לבחינה זו, בסוד צדיק מושל ביראת ה', והבן אשר על כן זכה כלב שיקרא עבד ה' כמשה רבינו עליו השלום.

תורה

התוה"ק מחתכת כל הקליפות, ומכנעת הרע תחת הקדושה

ויאמר אליהם עלו זה בנגב כו'. רוצה לומר שהדריכם ולימדם שיעלו למדרגת חכמה על דרך שאמרו 'הרוצה להחכים ידרים', **'ועליתם את ההר'** פירוש שתבאו לעבוד בשני יצרים ביצר טוב וביצר הרע שגם היצר הרע תעלו אותו שגם בו יעבוד לו יתברך כמו שדרשו חז"ל 'בכל לבבך בשני יצריך', ו'הר' רמז על היצר הרע ע"ד שאמרו 'לצדיקים נדמה להם כהר'. **וזהו שאמרו 'הר קשה ברזל מחתכו' פירוש היצר הרע שקשה לכופו, 'ברזל מחתכו' רוצה לומר עם התורה הקדושה שהיא מחתכת כל הקליפות כברזל המחתך החר ינצל ממנו ואדרבה יכניעו תחת הקדושה.**

נועם אלימלך

התמדת התוה"ק הוא שורש עליית האדם למעלת הדביקות

ויאמר ה' אל משה כו' ועשו להם ציצית כו' * **הכנף פתיל תכלת** * דכתיב 'יעקב חבל נחלתו' פירוש **שנשמת ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד ושלשלם למטה לארץ כחבל הזה הנקשר בשרשו למעלה ותלוי והולך עד למטה כך היא נשמת ישראל וחם תמיד קשורים בו יתברך על ידי החבל ההוא הם נשמתם הקדושים** * אך כשאדם חוטא אז נפסק חבל הקדושה ונשאר האדם ההוא בלי שורש קדושה ולזה צריך התשובה להעשות שיתקשר שוב החבל ההוא ויגיע עד כסא הכבוד וזהו 'גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד', ואיתא בגמרא תכלת דומה לים כו' לכסא הכבוד כו' ולכאורה נראה שפת יתר כי לא הוה ליה למימר אלא תכלת דומה לכסא הכבוד ביון שזה עיקר המכוון * **אלא שהתורה הקדושה מלמדנו בזה כי עיקר כוונתינו במעשינו הקדושים לקשור עצמנו בשרשנו למעלה בכסא כבודו יתברך ואיך הדרך לבא למדריגה כזו. לזה סדרו לנו חז"ל המדריגות כסדרן לעלות על ידם עד המכון * וזהו תכלת דומה לים. ים הוא הנקרא ים התלמוד היא התורה פירוש בתחלה תראה להתמיד וללהתנהג על פי התורה וללמדה היטב בהתמדה,** ואחר כך וים דומה לרקיע * פי' רקיע הוא דבר דק מאד מלשון ריקועי פחים פי' דבר הרוחני עד מאד והיא הדבקות וההתבודדות בו יתברך תמיד כו'.

נועם אלימלך (עי"ע"ש)

תפלה

תחילת כניסת האדם לקבלת עומ"ש קרי"ש שעל המטה ובבוקר תיקף בקומו משנתו יתפלל עבור צרכי ישראל קדושים

בבואכם אל הארץ אשר אני וגו', ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה וגו', מראשית עריסותיכם תתנו לה' וגו', נראה לי על דרך רמז 'בבואכם אל הארץ' **שתיקף כשהאדם מתחיל לכנוס בארץ דהיינו לקבל עליו עול מלכות שמים שנקראת מלכות שמים 'ארץ' כידוע, 'ראשית עריסותיכם' פירוש לכתחילה וראשית כשאדם חולך לישון, וזהו ראשית עריסותיכם, חלה הוא לשון תפילה לשון 'ויחל משה' כנ"ל, פירוש כשהולך לישון יתפלל ויתמסר נפשו בפקדון לה' יתברך כשאומר בידך אפקיד רוחי, ויכוון להפקיד רוחו ונשמתו בתוך שאר נשמות ישראל כדי שיהיה לו למחר מוחין חדשים כידוע באריכות מזוה"ק ומשאר ספרי הקודש, ובזה מרים גם כן השינה שיהיה גם כן קודש כמו שפועל בתפילה. וזהו כתרומת גרן כן תרימו אותה, פירוש גרן הוא מלשון גרון היא תפילה שהיא בגרון.**

וקאמר הכתוב אחר כך **'מראשית עריסותיכם תתנו' וגו' פירוש שתיקף בראשית שתקומו מהמטה בבוקר בבוקר תיקף תתפללו בעד כל ישראל שיהיו בריאים ויחיו לחם כל טוב,** כמו שהיה נוהג הרב הקדוש איש אלהים המנוח מו"ה משולם זוסע זצוק"ל שהיה אומר בבוקר בבוקר תיקף בקומו ממטתו **'צפרא טבא על כל ישראל'** ו(היה אומר) ברכות ותפילות בעדם. וזהו **'תתנו לה' תרומה לדורותיכם', דהיינו בעד כל הדורות ישראל שירומו וינשאו עד למעלה למעלה אמן.** זה בשם הרב הקדוש המנוח בוצינא קדישא מו"ה מנחם מענדיל זצוק"ל מפריסטעק (רימאנוב) בשינוי קצת דברים.

מאור ושמש

עבודת האדם בבוקר היא התפילה צורך גבוה כי כל יום וכל תפילה יש לה פעולה מיוחדת בעליונים

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ וכו'. משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה כמו שדרשו רז"ל (כתובות כה.), ויש לרמז שרמז על האדם בעמדו משינתו והנשמה חוזרת לגוף מחדש, וזהו 'בבואכם' כשתבואו כל יום לגוף הארציי, 'אשר אני מביא אתכם שמה', שבאמת הש"י מחזיר את הנשמה להארץ בכל יום, 'והיה באכלכם מלחם הארץ', כשתרצו ליהנות מלחם הארץ, **אזי מקודם תרימו תרומה לי"י, היינו תגרמו ותפעלו במעשיכם תרומה לי"י, היינו יחודים עילאין על ידי תפלתכם כמו שיתבאר, ראשית עריסותיכם תיקף בראשית כשתעמדו ממטותיכם** (לשון ערש היא מטה) **חלה תרימו תרומה** [חלה מלשון ויחל משה (שמות לב יא) ופני ה' לא חליתי (ש"א יג יב)] ור"ל **על ידי התפלה שתרימו למעלה אותיות התפלה לגרום יחודים עילאין.** 'כתרומת גרן', כבר כתבנו כמה פעמים גר"ן רמז לשכינה בחינת רנ"ב איברים עם המפתח לדעת רבי עקיבא בבכורות (מה.) והארכנו במקום אחר, והכוונה **כי אין לך יום דומה לחבירו, ואינו דומה יחודין דחול לשבת וליום טוב, וכן בכל יום יש להשכינה עליות מיוחדים כנודע.** וז"ש **'כתרומת גרן', כענין התנשאות הגר"ן היא השכינה באותו היום, כן תרימו אותה היינו התפילה,** ר"ל **תתפלל בנוסח היום וכוונת היום לפי ענין הנרצה באותו היום כו'** (ע"ש"ע) **'מראשית עריסותיכם',** ר"ל מזה שתעשו תיקף בעמדיכם ממטותיכם, **'תתנו תרומה לי"י'** לצורך גבוה דייקא, וזה יהיה גם כן **'לדורותיכם',** מה שצריכין הדור שלכם ממילא ישתלם כשיושלם החסרון למעלה כביכול והבן, והש"י יורנו דרך האמת.

אגרא דכלה

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ובתרגום יונתן איתא כד חמא משה ענוותנותו דהושע קרא לו יהושע, ויבואר עפיימ שמצינו גבי כלב שדיבר אחד בפה ואחד בלב ועל ידי כן ניצל מעצת המרגלים אבל ביהושע לא מצינו שיעשה כן, כי כלב אף שהיה צדיק גדול מיימ לא הגיע למדריגתו של יהושע שנאמר בו לא מש מתוך אוהל ונתעצם בהתורה, ואיתא ביויד שיש הפרש בין יהרג ובל יעבור או יעבור ואל יהרג בין חסיד ופריש לשאר אנשים, ויייל דתרווייהו נפקי מן הכתוב וחי בהם, ולכן כלב שלא נתעצם בהתורה כמו יהושע אייכ הותר לו לשקר משום וחי בהם ולא שימות בהם, אבל יהושע שנתעצם בהתורה אסור לו להוציא דבר שקר מפיו וחוי לגביה יהרג ואל יעבור ועייכ התפלל משה רק ליהושע ולא לכלב, והנה לא יוכל האדם להתעצם בהתורה רק עייי ענוה דנאמר אנכי עומד בין הי ובינכם והכוונה דמי שאומר על עצמו אנכי זה הוא העומד בינו לבין קונו, וידוע דאורייתא וקובייה וישראל חד ואם אין הי בקרבו לא יזכה לאור התורה, וזייש כד חמא ענוותנותו דהושע, היינו שהוא עניו ועייז זכה להתעצם עם התורה ואייכ לא יוכל לשקר כמו כלב, עייכ התפלל עליו קה יושיעך מעצת מרגלים.

(ישמח משה)

☆

איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם וישלח אותם משה וגו'. ויובן בהקדם דברי חזייל כל התולה בזכות עצמו הקבייה תולין לו בזכות אבות וכל התולה בזכות האבות הקבייה תולה לו בזכות עצמו, וזייש הכתוב אשא עיני אל ההרים, ואיתא במדרש אל תקרא אל ההרים אלא החורים אלו האבות, וממילא עזרי דייקא מעם הי בזכות עצמי, וזהו שנאמר ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם דייקא שהיו תולים שהם ראשים בזכות אבותם, אם כי באמת היים נשיאי המטות הם בזכות עצמם, לכך היים העומדים על הפקודים היים בזכות עצמם, והנה אותם ראשים התולים בזכות עצמם והקבייה תולה בזכות אבותם הרי זה לא יעזור ולא יועיל לבטל בחירה של אנושי להרע או להטיב, כמבואר באלשיך עהייפ למען הציל אותו מידיים דייקא שהם בעלי בחירה, להשיבו אל אביו כי בזכות אביו יוושע מכור נחשים ועקרבים, אבל להציל מיד בעל בחירה לזה לא מועיל זכות אבות כייא זכות עצמו יכול להועיל, וזייש איש אחד למטה אבותיו, שיהיו תולין בזכות אבותיו, אבל וישלח אותם משה וגו' כולם אנשים ראשי בנייי המייה דייקא כי נחשבו בעיניהם בזכות עצמם, וכך היה מה שהיה דלחסיר הבחירה לא יתכן בזכות אבות.

(ויטב לב)

☆

איש אחד איש אחד למטה. יבואר עפיי הכתוב מי יתן טהור מטמא לא אחד, דהנה ידוע דברי האלשיך בענין נתינת מחצית השקל שהוא כדי להורות לעם בנייי ענין האחדות לומר שהאדם לבדו אינו רק מחצית ובהצטרפותו עם שאר בני אדם ישלים למנין השלם, ועפייז יתכן מי יתן טהור מטמא לא אחייד, רייל אם אינו אחד לבדו לפני עצמו כייא הנכללות עם שאר אנשים, והנה היסוד לאחדות הוא מדת ענוה דאם רם לבבו ומתנאה לומר אני ואפסי ואין עוד אייכ אינו מתאחד עם אחרים ולפני עצמו הוא גייכ איש שלם בפני עצמו, וזייש אייש אחד אייש אחד למטה אבתיו וגו', שכולם חשבו בעיניהם שהם כאוויא בפייע כאדם השלם ולכן לא רצו להתאחד עם אחרים, ועייכ נתפסו בעצת היצהייר.

(קדושת יוים)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבות תי"ק עצי התמרים

כיון שלא היה יכול לדבר אחד בפה ואחד בלב, היה צריך לשמירה יתירה

אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ופירש"י ז"ל **ויקרא משה להושע וגו'. התפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים.** שמעתי מפה קדשו של **הגה"ק בעל דברי יואל מסאקמיר זצ"ל,** השינוי שבין יהושע בן נון וכלב בן יפונה, שיהושע בן נון ממדת ענותנותו, **לא היה יכול לדבר אחד בפה ואחד בלב, ולכן היה בסכנה בעצת המרגלים שלא יהרגוהו על אמיתת דבריו,** כפירוש החיד"א זצ"ל, **לכן הוצרך משה רבינו ע"ה להתפלל עליו שינצל מעצת המרגלים,** משא"כ כלב בן יפונה, היתה רוח אחרת עמו, והיה יכול לדבר אחד בפה ואחד בלב, ולא היה בסכנה מעצת המרגלים, וע"כ לא הוצרך משה רבינו ע"ה להתפלל עליו, ודפח"ח.

יפה שיחתן (עמ' קכ"א)

שלח לך. וברש"י פי' לדעתך, ונראה עפ"מ דאחז"ל תנא אין מחייבין אותו להכנים ידו לחורין ולסדקן לבדוק החמין מפני סכנת העקרב, ופריך שלוחי מצוה אינן ניזוקין, אר"א שמא תאבד לו מחט ואתי לעיוני בתרה, ופרש"י כיון דמתכוין אף למחט לאו שלוחי מצוה הוא וניזוק, וזהו שאמרו המרגלים וזה פריה אפס כי עז העם, היינו אע"פ שאין לכם לירא ממה שעז העם כיון דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, מ"מ וזה פריה שא"י נשתבחה בפירותיה יותר מכל הארצות וא"כ יש לחוש פן יכוונו לטובת פירותיה ולאו שלוחי מצוה המה וע"כ יש לירא ממה שעז העם, והנה אמרו גבי משה וכי לאכול מפריה הוא צריך אלא לקיים מצות התלויות בארץ, וזהו ביאור דברי הכתוב שלח לך לדעתך, היינו כמו שהיה בדעתו ליכנס רק כדי לקיים מצוות התלויות בארץ ולא לאכול פירות אז ילכו לבטח דרכם דשלוחי מצוה אין ניזוקין, אבל אם יתאוו גם לפירותיה א"כ יש להם לירא מפני העם היושב בה.

(עצי חיים)

☆

ויהם כלב וגו'. ופרש"י צווח ואמר וכו' קרע לנו את הים וכו', וצ"ב היכן נרמזו דיבורים אלו בכתוב, ויל"ל עפ"מ שאמר הרה"ק מסטרעליסק זי"ל לפרש הכתוב כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה"א לפרעה, דמקובל מצדיקים כאשר אדם נצרך לאיזה ישועה אזי יזכיר בפיו מעין אותו הנסים שנעשו לצדיקי הדורות ויזכה גם הוא לישועת הי כהרף עין, ויש כי תאמר בלבבך וגו' לא תירא מהם והטעם כי זכור תזכור את אשר עשה ה"א לפרעה, ובאותו זכירה תנרום גם היום כן להכרית הגוים ההם, וע"ז נתכוון כלב באומרו עלה נעלה דאף אם עז העם היושב בארץ הלא כבר קרע לנו את הים וכו' וכבר זכינו להרבה נסים אשר עשה הי עמנו עד כה, וא"כ נוכל להזכיר בפה אותן הנסים ובאותו זכירה יעשה לנו הי אותן הנסים ועלה נעלה כי יכול נוכל לה.

(ברך משה)

☆

שלח לך. ופירש"י לדעתך, ונראה דכתב בדבריי כי המרגלים לא רצו ליכנס לארץ כי ידעו שעדיין לא תחיה ביאה נצחית ויצטרכו לעוד גליות להשלים ארבע מאות שנה שננזר עליהם במצרים, אכן מצינו עוד טעם למה יצאו קודם הזמן דקושי השיעבוד השלים, ובאלגזי כתב דזה תלוי אי אמרינן וי"ו להוסיף או וי"ו לחלק דהנה כתיב ועבדום וענו אותם וגו' ואי וי"ו דועינוי לחלק יצאת א"כ עבדות או עינוי קאמר וכיון שהמצריים עשו שניהם בזה נשלם הזמן, אבל אי וי"ו להוסיף א"כ כך היתה הגזירה שיעבדו בהם בפרך ואז צ"ל דשאר גליות משלימין, ובכי"נ כתב דדבר זה תלוי אי מהני תשובה לב"נ דבקין נאמר נע ונד תהיה ואח"כ מצינו וישב בארץ נוד ונתבטלה גזירת נע כי עשה תשובה, אמנם זה דווקא אי וי"ו מוסיף דאז היה הגזירה נע ונד וכיון דחזינן שוויתרו לו גזירת נע ראיה דמועיל תשובה לב"נ, אבל אי וי"ו לחלק א"כ לא היה הגזירה על שניהם וליכא ראיה דמועיל להם תשובה, והנה כתב האר"י בטעם שהרג משה את המצרי כי משה רבינו היה גלגול הבל והמצרי היה גלגול קין והרגו משה כדי לתקנו, ולפי"ז צ"ל דסי"ל למשה דלא המני תשובה לב"נ ולכן הרגו לתקנו והא דכתיב נע ונד וי"ו לחלק וא"כ נגזר על בניי במצרים או ועבדום או ועינוי וכיון ששעבדו בהם בפרך בשניהם לכן קושי השיעבוד השלים הזמן ושוב לא יהיה שאר גליות להשלים וביאתם לארץ תהיה נצחית, וי"ש הקב"ה למשה שלח לך לדעתך דסי"ל וי"ו לחלק וא"כ יוכלו לבא לארץ ביאה נצחית ולא יהיה להם מקום לטעות. **(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)**

על פי רוב ניכר מהות האדם לפי התנהגות בניו ותלמידיו

ומה הארץ השמנה הוא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים. ופירש"י על 'היש בה עץ'. אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו. רביה"ק [מרן בעל דברי יואל] **זי"ע אמר:** הרבה פעמים אפשר להכיר את מהות האיש, אם תוכו כברו, על פי התנהגות בניו או תלמידיו, דאם בניו ותלמידיו הולכים בדרך הישר, סימן שגם הוא איש כשר, אבל אם הוא אינו כברו, וכל הנהגתו רק כלפי חוץ, אזי ניכרין מעשיו בפירותיו, בבניו ובתלמידיו.

ורבינו ז"ל פירש בזה דברי רש"י ז"ל עה"פ **ומה הארץ וגו' היש בה עץ אם אין, ופרשי"ל אם יש בה אדם כשר שיגן עליהם בזכותו,** ולכאורה לפי דברי רש"י קשה המשך הפסוקים "**ולקחתם מפרי הארץ**". וביאר רבינו דמה שציוה משה רבינו עליהם לראות אם יש בה אדם כשר שיגן עליהם בזכותו, זהו **לכאורה דבר קשה מאוד להבחין ולדעת, כי מי יוכל לדעת מה בלב חבירו אם הוא אדם כשר,** ורק השם יראה ללבב, ואף אם נדמה לפעמים שפלוני אדם כשר הוא, מנין אפשר לדעת שכך הוא באמת, דילמא אין תוכו כברו, ואם כן איך יוכלו להבחין ולהבין אם יש שם צדיק. אולם **משה רבינו מסר להם סימן מובהק, דהיינו שעל פי רוב ניכר מהות האדם לפי התנהגות בניו ותלמידיו, דאם הוא אדם כשר ולבו לשמים, הרי הוא עושה פירות וגם פירותיו כמותו, שגם הם הולכים בדרך הטובה והישרה, מה שאין כן מי שאין תוכו כברו, ורק מראה עצמו לאדם כשר, אולם שבע תועבות בלבו, אז ניכרת מחשבתו ומעשיו על ידי פירותיו, כי בניו ותלמידיו אינם הולכים בדרך הישרה, והם מגלים את מהותו האמיתי של הנ"ל.**

וזה שאמר "**היש בה עץ אם אין**", אם יש שם אדם כשר וצדיק שיגן עליהם בזכותו, ומהיכן ידעו זאת, לזה אמר "**ולקחתם מפרי הארץ**", על ידי שיראו ויתבוננו בהפירות שלו היינו הנהגת בניו ותלמידיו, ומזה יוכלו לדעת אם הוא באמת אדם כשר.

בוצינא קדישא (ח"ב עמ' רכ"ב)

ליקוטי אמרים מפרן דקדה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

שלח לך אנשים. לפעמך, אני ימי מצוה לך, אם תרגה שלח (רש"י). לכאורה למה לו לומר ה', ואם לא היה דבר גכון, למה לו עכבו. ויובן **דהמהרש"א** (סוטה יד.) כתב: שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, זהו רק במצוה שהוא מצוה ועושה, אבל כשאינו מצווה ועושה, על זה מגיע לו שכר בהאי עלמא; והנה ישראל היו זקוקין לזכויות גדולות שיכנסו לארץ, ולכן התכוון משה להמציא להם מיזה מצוה בשחיטת חיו מצווה ועושה, כדי שיהיה להם שכר מצוה בהאי עלמא, ולכן רצה לשלוח המרגלים לפני מצוה, והתכוון בזה לטובה, ועל ידי זה היו זוכים לשכר מצוה בהאי עלמא. ויובן למה אמר לו ה' **אני חיי מצוה לך אם תרגה שלח לך לפעמך**, ובאופן זה יהיו בשחיטת חיו מצווה ועושה, ותהיה יכולה מצוה זו להגין עליהם ממכשול, כיון שמקבלים עליה שכר בהאי עלמא. (דברי יואל)

שלח לך אנשים. לפעמך, אני חיי מצוה לך, אם תרגה שלח (רש"י). השגחה היא סיבת הדביקות, ולפי מה שהאדם דבוק בה', כך הוא מושגח מה' (רמב"ם מורה נבוכים ג' נא). והנה רבי שמעון בן יוחאי היה אומר (ברכות לה:): בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי עצמן, אמר מצי: הרבה עשו כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם; **והנעלם אם מוב הק'** אמר: האסרון היה שעשו רק כרבי שמעון, שדימו את עצמם לרבי שמעון, ובאמת לא היו בבחינתו; וזהו **שלח לך לפעמך אני חיי מצוה לך**, כי אם דבוקים בה', אז הם למעלה מהטבע ואין צריכים לשלוח מרגלים, שההשגחה הוא סיבת הדביקות, אבל אם תרגה לשלוח מרגלים לרגל הארץ אין לכבוש על פי דרך הטבע, אזי מוכח שהדביקות אינו בתכלית גמור, ואם כן הוא מצוה לשלוח, שכבר הם עומדים תחת הטבע, שאז צריך להנהיג מנהג דרך ארץ, ובלאו הכי לא היה עולה בידם. ועל כן אמר שהם בעצמם רצו לשלוח, אז בחמת היה מצווה **על פי ה'.** (מלוקי תורה)

שלח לך אנשים. לפעמך, אני חיי מצוה לך, אם תרגה שלח (רש"י). משה הבין שיהיה להמרגלים נסיון גדול לקיים שליחותם, ומשם שעל כן אין ה' מצוה לותם, כדי שלא יהיו בבחינת מצווים ועושים, שאז היצר מתגבר יותר (עבודה זרה ג'), אבל אם רק רצונו של משה לשלוח לותם, שאז יהיו בבחינת אינו מצווה ועושה, הרשות נתונה לו לשלחם. (טיב לבב)

שלח לך אנשים. לפעמך, אני חיי מצוה לך, אם תרגה שלח (רש"י). לכאורה הרי כתיב להלן וישלח לותם משה על פי ה'. ונראה דהתורה שבעל פה קרויה על פי ה', והכי איתא (גיטין ס:): לא כרת ה' ברית עם ישראל, אלא בשביל תורה שבעל פה, שנאמר (שמות לד): כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת כל ישראל; ולכאורה אם כפשטות הכתוב שהיה משה מצווה על שילוחם מאת ה', מדוע כתיב **וישלח לותם משה על פי ה'**, שזה רומז על תורה שבעל פה, והלא מכיון שהיה שילוחן בציווי ה', הוה תורה שבכתב. לזה צ"ל לבאר **שלח לך לפעמך אני חיי מצוה לך**, דמכיון שלא ציוהו ה' להדיוט על שילוחם, אלא משה מיזם זאת, הוה ליה כתורה שבעל פה, ושפיר כתיב **על פי ה'.** (דברי יואל)

שלח לך אנשים. לפעמך, אני חיי מצוה לך, אם תרגה שלח (רש"י). ידיעת ה' חינה מכרחת הבחירה, אלא ליבור ה' (רמב"ם תשובה ה). ובזה

מובן, דה' לא רצה לגזור להם בדיבור פיו לשלחם, לפי שעל ידי זה יקח מהם הבחירה, ויוכרחו לילך לרגל את הארץ, שהיה זה בחינת נגד רצון ה', ועל כן אמר ה' **שלח לך לדעתך** מי מיני מצוה לך בדיבור, שהיה רק בבחינת ידיעה שאינה מכרחת הבחירה. אולם משה שלח את המרגלים על פי ה', כי בחותו שעה כשרים היו, וזהו **וישלח אותם משה**, והזהירם שבכל מקום שיבואו יעשו הכל **על פי ה'**. (ט"ב לבב)

שלח לך אנשים. שלית של אדם כמותו (בבא קמא נ.). **בפני יהושע** כתב: זהו רק אם השליח עושה המעשה בציווי של המשלח, ועיקר המעשה מיוחד להמשלח שאפילו בזה הענין, ולולא ציווי של המשלח לא היה השליח רוצה לעשות זה המעשה; והנה **בשלה"ק** (שלח תורה אור ח) אימא: ג' דעות היה בענין שילוח המרגלים, לדיקים בינונים רשעים, משה שלח את המרגלים כדי שירגלו ישראל חוזק הכנעניים, ואז יכירו כי לה' הישועה, כוונת הבינונים היתה לידע האמת אם הוא בשפטרי דרך הטבע, המרגלים הם כת רשעים כוונתם היתה ברע לעשות עיכוב לישראל במדבר; נמצא שלדעת משה לא היה שום חטא בשילוח המרגלים, אלדבה היה צריכין לידע שאי אפשר בטבע לכבוש אותם, אם לא בעזרת ה'. וזהו **שלח לך לדעתך**, שהשלוחים יכלו לדעת זה שאתה חושב, אבל הם לא הלכו בדעת זה, רק הלכו על דעת הקהל, נמצא שהמרגלים לא עשו המעשה בציווי של המשלח, ממילא אין לומר שלומו של אדם כמותו על משה רק על ישראל, וזהו **וישלח אותם משה על פי ה'**, כמו שה' לוה אומו שישלחם לדעתו, אבל הם לא גמרו השליחות כהוגן. (תולדות תורה)

שלח לך אנשים. רבים נאים עם שאלות בחיבה מדינה להתייצב, ועל זה שייך התשובה **מי מיני מצוה**, כי בן אדם כמוני אינו יודע להכריע היכן צריך כל אחד לדור לפי שורש נשמתו, כדכתב **המל"י** (שער המצות שמות): שלפני עת הקץ צריכין ישראל להתגלגל בכל פינות העולם, כדי להוציא ולתקן ניצוצי הקדושה הפזורים שמה, כל אחד לפי שורש נשמתו; ורק בעל רוח הקודש תמיתי יכול לחוות דעתו בזה. אבל זאת תדעו אשר בכל מקום שתבואו שמה, תהיו זהירים שיהיה הכל **על פי ה'**, כל אחד במקום בואו מוטל עליו השליחות לתקן הניצוצות הפזורים שמה, ולא ימעול בשליחות אשר הוטל עליו מה'. (ט"ב לבב)

שלח לך אנשים. ה' הסכים על ידי משה שישלח מרגלים, אף על פי שמשמתם לרע, כדי שיהיה בהם על כל פנים קצת ניצוץ קדושה, לגד שהם שלוחיו של משה, וזה יעכב בידם מלהזיק להרשיע בתכלית הרשע, ובסופו של דבר יבואו בתשובה. דאם היו ישראל עצמם שולחים אותם לא היה בהם ניצוץ קדושה, כי כל מחשבותם היו לרע, ואז לא הוה מסתייעא מילתא שישובו. (דברי יואל)

שלח לך אנשים. אמר ה' אני ממרתי להם שהיא טובה, תייסם שאני נותן לכם מקום לטעות בדברי המרגלים, למען לא יירשוה (רש"י). אמנם המרגלים גרם שישארו ישראל במדבר, ושלא יכנסו אז לארץ. והנה אמרו (דברים רבה ג): אם לא היו דור המדבר נקברין במדבר, לא היתה תחיית המתים למתי חוץ לארץ, ולכן נשארו ישראל במדבר, כדי שבזכותן יחיו מתי חוץ לארץ לעתיד לבוא; וזהו **'ותייסם' שאני נותן לכם מקום לטעות בדברי המרגלים**, שכל זה הוא השתלשלות לתכלית חיותם לעתיד. (דברי יואל)

שלח לך אנשים. אם היו ישראל נכנסים לארץ ישראל מיד, היו טרודים בכרמם ובזיתם ומתבטלין מתורה לפיכך עכשם ה' במדבר ארבעים שנה, כדי שתהא התורה נגללת בגופן (ילקוט בשלח רכו). התורה נקראת 'חיים', כי היא חיותן של ישראל, כדכתיב (דברים ג): כי הוא חייך ואורך ימיך. וזהו **'ותייסם' שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים**, שסיבת חטא המרגלים הוא כדי שיוכלו להגיע לחיות התורה, והיינו שעל ידי ישארו במדבר ותתייסד התורה בגופן, שזה יהיה חייהם. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה פניקים

ויקרא משה להושע בן נון יהושע

הגאון ר' יהונתן אייבשיטץ סבל כידוע מרדיפות שונות שהיו מנת חלקו ממתנגדיו שהוציאו עליו כל מיני לשון הרע וכדו', פע"א אמרו לו שמתנגדיו מתכוננים להתנפל עליו במקלות ולהכותו מכות אכזריות, אמר להם: כשיהושע הלך עם המרגלים התפלל עליו משה "י-ה יושיע מעצת מרגלים" אולם אח"כ נאמר "ויאמר כל העדה לרגום אותם באבנים" ולא מצינו שמשה עשה פעולות להצילם, ללמדינו שמהבל פיהם של ישראל יש לחשוש יותר מאבנים ומקלות שע"ז לא התפלל.

טובה הארץ מא"ד מא"ד

הרה"ק ר' שמואל אבא מזיכלין ז"ל היה נוהג לשלוח כסף לעניי ארץ ישראל בכל שנה ושנה ומלבד זאת שלח סכום כסף כל כמה חדשים לבני הרה"ק ר' משה מלעלוב ז"ל שהיו חביבים מאד על הרה"ק מזיכלין, פע"א בא איש אחד מחסידי הרה"ק מזיכלין שהיה בארץ ישראל והביא אתו מכתב אשר שלח הגאון רבי מאיר אויערבאך ז"ל בעל "אמרי בינה" (שהי' מקודם רב בקאליש, ואז היה רב בירושלים) להרה"ק מזיכלין, במכתב מתלונן הגאון על מה שהרה"ק שולח הרבה מעות לבני הרה"ק מלעלוב לחוד, ושואל מה היתרון להם משאר עניי ארץ ישראל, קרא הרה"ק מזיכלין את המכתב ואמר: במשך הזמן תתברר להגאון ר' מאיר האמת.

אחר זמן קצר נסע הגביר החסיד ר' לייב קושמירק לארץ ישראל וביקר גם את הגאון ר' מאיר אויערבאך ז"ל, כשנודע להגאון שר' לייב הוא מחסידי הרה"ק מזיכלין ביקש מאתו כי בטרם יסע בחזרה יבקרו שוב הואיל וברצונו לשלוח על ידו מכתב לרבו, הגביר עשה כן וכשהגאון ר' לייב מסר לו המכתב אמר לו, שתוכן המכתב הוא הבעת חרטה על אשר התלונן במכתבו הקודם על שהוא שולח הרבה כסף לבני הרה"ק מלעלוב, והוא מבקש עתה סליחה מהרה"ק מזיכלין שכן הוא רואה עכשיו שבאמת טוב הוא עושה בזה שהוא שולח להם כסף, שאלו ר' לייב: ילמדנו רבינו בתחילה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, השיב לו הגאון: שבועות אחדים לאחר שכתבתי אותו המכתב, נראה לי בחלום זקן אחד ואמר לי: איך מלאך לבך לכתוב מכתבים לצדיקים ולדבר סרה על בניו הקדושים של הרה"ק ר' משה מלעלוב ז"ל, השבתי לו בחלומי: ומה אעשה הלא אני רואה בהם כמה חסרונות, השיב לי הזקן: זהו מפני שאין לך מידת ענוה, ואם תבוא למידת ענוה תראה בהם כל מיני מעלות, כי על ארץ ישראל כתוב בפרשת שלח: "טובה הארץ מאד מאד" רוצה לומר: כשהאדם הוא בבחינת "מא"ד מא"ד הוי שפל רוח" (אבות פ"ד מ"ד) אז הוא רואה כל טוב בארץ, ואינו רואה שם שום רע ח"ו, הקיצותי מחלומי ונזכרתי במכתב שכתבתי להרה"ק מזיכלין, והתחלתי להשריש בקרבי מידת הענוה ומאז והלאה הנני רואה בבני הרה"ק מלעלוב כל מיני מעלות ויתרונות ואני מתחרט על מה שכתבתי אז עליהם.

ועשו להם ציצית

הרה"ק מרוזין היו נוהג לעטוף את בניו מבני חודש ומעלה ב"ארבע כנפות", ומסופר על הרה"ק ר' דוד משה מטשארטקוב כשהיה תינוק מוטל בעריסה ולפתע החל בוכה בקולי קולות, ולא הי' אפשר להרגיעו ולהשתיק את בכיו, נבהלה הרבנית ונכנסה לחדר בעלה הרה"ק מרוזין, ושאלה אותו מה לעשות עם התינוק הבוכה ללא הפסק, אמר לה הצדיק לכי נא ובדקי בציציות של הטלית קטן שהלבשת היום את הילד, מיהרה הרבנית אל התינוק בדקה ומצאה שחוט אחד מן הטלית קטן נקרעה, הסירה הרבנית את הטלית קטן הפגומה ממנו ועטפה אותו בארבע כנפות כשרות וכהרף עין נרגע התינוק מבכיו, מאותו יום והלאה היו קוראים להרה"ק מטשארטקוב: יהודי בעל הציצית.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

נחנה ראש ונשובה מצרימה. י"ל בדרך הלצה מה שטעו המרגלים בחטאם, וכבר מבואר בספרים כי טעותם היתה ברימון אשר לקחו. ונראה כי טבע של ארץ ישראל וגם בזמנו אנו רואים כן אשר שמה לא נמצא רבי, דהיינו שיסעו אליו אנשים המתחסדים כמו בכל הארצות, והטעם כי כל אחד ואחד מדמה בנפשו כי הולך בדרך תמים ולמה לו עוד ראש הדור המנהיג ושיאספו אליו חסידים ויראים על שבת ויו"ט, ולזה אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה, היינו שיהיה לנו ראש הדור ורבי, ע"כ נשובה למצרים שהוא בחוץ לארץ, כי בחו"ל נמצאים רבנים כאלה לא כן בארץ ישראל. ע"כ פגמו וחטאו ברמון לאשר אמרו ז"ל (מגילה ו.) ריקנים שבה מלאים מצוות כרמון, ופושעי ישראל מלאים מצוות כרמון, ובארץ ישראל נדמו האנשים כרמון, שכל אחד ואחד מלאים מצוות כרמון.

ונסמכה פרשה זו לפרשת בהעלותך יען כי שמה נאמר שמשה רבינו ע"ה אמר (יא, כט) מי יתן והיה כל עם ה' נביאים, ומזה יצאה טעותם שמחשבת משה היא שיהיו כל אפין שוין, לזאת יהי' יתכן ביותר בארץ ישראל. ובאמת טעו בזה כי גם משה רבינו ע"ה רצה שיהי' מנהיג הדור כאשר אמר (מ, כט) יפקוד ה' אלקי הרוחות וגו' ואדרבה, קרח ועדתו המה רצו שיהיו כל אפין שוין כמו שאמרו כי כל העדה כולם קדושים. (מכי"ק).

עטרת ישועה

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר

נחיסה ע"י רבינו הגה"ק
מהרי"ט צ"ב זצוקללה"ה

בני ברק
תש"ף

בנשיאות
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

מימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעונינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסוד מריחוק מקום וקירוב הלב למעננו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל השמחות שבמעון קדשו

שמחת הולדת הבן אצל נכדו

הרבר' **זושא ראזענבוים** שליט"א

חתן חדב"נ הגה"צ רבי **חנוך הענ"ך אשכנזי** שליט"א

רב ביהמ"ד "אבני צדק" בקרית יואל יע"א

שמחת הולדת הבת אצל נכדו

הרבר' **חיים יחזקאל שרגא טייטלבוים** שליט"א

בן בנו הגה"צ רבי **יואל טייטלבוים** שליט"א

רב ביהמ"ד "בית ברוך" בקרית יואל יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת מקדושה מכל יו"ח במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות
הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ובתרגום יונתן כד חמי משה ענוותנותיה קרא להושע וצ"ב. וי"ל עפימ"ש במדרש מהיכן זכה משה לקרני הוד מפני שנשאר דיו קמעה בקולמוס והעבירו על ראשו ומשם נעשו קרני הוד ופי' דכשכתב משה רבינו ע"ה את התורה כשהגיע לפסוק והאיש משה עניו מאוד לא רצה לכתוב זאת מרוב ענוותנותו כי אין זה מדרכי ענווה לכתוב על עצמו שבח גדול כ"כ אך מה יעשה בצווי השי"ת לכן קיצר בכתיבה בכל האפשר וכתב ענו בלא יו"ד וז"ש המדרש שנשאר קמעא בקולמוס היינו אות יו"ד ובשכר זה זכה לקרני הוד ולכך כיון שנשאר לו יו"ד יתירה לכן נתנה ליהושע, וז"ש כד חמא משה ענוותנותי' של עצמו ומפני זה קיצר בכתיבה וחסר יו"ד ולכן קרא להושע בן נון יהושע.

(פנינים יקרים)

☆

עוד יל"פ דברי התרגום יונתן כד חמי משה ענוותנותיה קרא להושע בן נון יהושע, דהנה יהושע נקרא בן נון, בן בחיריק, ומצינו לזה ב' טעמים, האחד, ללמד שהי' מתבונן בשער נו"ן, ובין הוא מלשון התבוננות (כן אי' בילקוט ראובני בשם מגלה עמוקות), **וטעם** השני אי' דיו"ד של יהושע היא יו"ד של שרי, ושם היתה בלי נקודה, ועכשיו היא בנקודת שוא, לכך נטל מהסגול של בן ב' נקודות, וממילא לא נשאר רק חיריק, ולכך נקוד בן בחיריק במקום סגול, ולפי"ז ע"י משה שקרא לו יהושע עם יו"ד, והוצרך ליטול שוא הוכרח לקרוא לבן בחיריק, ואז אינו מוכרח לפרש דידע להבין בשער הנו"ן, ויש לו ע"י הוספת היו"ד גריעותא דאינו ניכר מעלה שלו שמתבונן בשער הנו"ן, והיה אפשר לומר דלא ניחא ליה ליהושע בזה, אבל כאשר ראה משה ענוותנותי' ובוודאי לא איכפת לי' דבר זה אז קרא אותו יהושע להנצל מעצת המרגלים.

(חתם סופר)

דורש טוב

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם וגו'. "לדורותם" הוא לכאורה כשפת יתר.

וי"ל, דהנה כמה וכמה מצות מצינו שצריכין שיעשה לשמה, **ומכל מקום חילוק יש ביניהם:** מצה, וכיוצא בה, בעינן שתהיה עשויה לשם מצוה אך אינה צריכה שתעשה לשם בעלים, משא"כ קרבן חטאת וכן גט, בעינן שיהא אפילו לשם בעלים. וטעם הדבר הוא, משום שבמצה כתיב: **"ושמרתם את המצות"** סתם, ולא כתיב **'לכם'**, לכן לא בעינן לשם בעלים. משא"כ גבי גט כתיב: **"וכתב לה"** לשמה, לשם האשה.

והנה כאן גבי ציצית, אפשר היה לומר דילפינן מ**"ועשו להם ציצית"**, שתהא צריכה עשיה לשמה, ולא די בעושה לשם מצוה, אלא בעינן אפילו לשם בעלים. ולפי זה אם ירש טלית מצוייצת מאביו, לא יקיים בה מצות ציצית, לכן קא משמע לן: **"על כנפי בגדיהם לדורותם"** שיכולים להנחיל כנפי בגדיהם גם לדורותם, **ואם שצריכים עשיה לשמה, מכל מקום אין צריך שתהיה עשויה לשם בעלים.**

ערוגת הבושם

והמתה את העם הזה כאיש אחד. וי"פ דאמרו חז"ל (יומא פ"ו:) עבר עבירה פעם ראשונה ושניה מוחלין לו, שלישית אין מוחלין לו, ופריך בגמ' והתניא שלישית מוחלין לו רביעית אין מוחלין לו, ומתרץ לא קשיא הא ביחיד הא בציבור דבציבור מוחלין עד ד' פעמים, והנה רשיז"ל כתב (בפרשת קורח) עה"פ וישמע משה ויפול על פניו, שכבר היה בידם סרחון רביעי, חטאו בעגל ויחל משה, במתאוננים ויתפלל משה, במרגלים ושמעו מצרים, אמר מעתה אין בי כח להתפלל עליהם, והטעם י"ל משום דבציבור נתלה עד ד' פעמים לפיכך על השלשה פעמים היה יכול להתפלל ועל חטא הד' תשש כוחו, וא"כ כאן בחטא המרגלים דהיה עדיין חטא השלישי ובציבור מוחלין עד ד', וזו היתה טענת משה רבינו שאמר "והמתה את העם הזה" אע"פ שהם רבים. כאי"ש אח"ד, כאילו היה איש אחד שנפקד חטאו בפעם השלישית.

(משכנות יעקב)

☆

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי ביכורי ענבים. ונ"ל דבחזקוני הקשה אמאי אמר ולקחתם ולא אמר והבאתם, ותי' דלשון והבאתם משמע בע"כ, וגזל עכו"ם אסור, ולכך אמר ולקחתם ואין קיחה אלא בכסף עכ"ד, ולכאורה קשה דהא א"י מוחזקת לנו מאבותינו, א"כ אין כאן משום גזל ואמאי לא לקחו בחנם, אך י"ל דאע"ג דגוף הקרקע שייך לנו אבל הפירות שלהם ולכך ציוה להם ליקח בכסף, אך הא ניחא אם לקחו פירות שאינם צריכים לקרקע, דפירות הנצרכים לקרקע כקרקע דמי והקרקע מוחזק לנו מאבותינו, וז"ש להם משה והתחזקתם שאע"פ שא"י מוחזקת לנו מ"מ ולקחתם מפרי הארץ ואין קיחה אלא בכסף, והטעם מפני ש"הימים ימי ביכורי ענבים", והוי פירות שאינם צריכים לקרקע דשייך להם, ע"כ ולקחתם בכסף.

(דברי מהרי"א)

'לפני' צוען מצרים, פירושו מעולה או לפני

וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם: (פרק יג פסוק כב)

וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה. אֶפְשַׁר שֶׁבָּנָה חָם אֶת חֶבְרוֹן לִכְנַעַן בְּנוֹ הַקָּטָן כֻּלָּם שֶׁיִּבְנֶה אֶת צֹעַן מִצְרַיִם לִבְנוֹ הַגָּדוֹל, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה מִבְנָה בְּכָל טוּב עַל אַחַד מִשִּׁבְעָה בְּצֹעַן, וּבָא לְהוֹדִיעַ שֶׁבָּהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכוּ' לְשׁוֹן רַשִׁ"י.

וְהַנִּרְאֶה בְּעֵינַי בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט[א] [שתבת 'לפני' הכונה קדם], כִּי חֶבְרוֹן הִיא קִרְיַת אַרְבַּע [כמו שכתוב בקרא (בראשית כג ב) 'בקרית ארבע הוא חברון'. והטעם שנקרא קרית ארבע], הוּא הָאָדָם הַגָּדוֹל בָּעֲנָקִים שֶׁהָיָה שְׁמוֹ 'אַרְבַּע', וְהוּא הַבּוֹנֶה אוֹתָהּ, עַל כֵּן נִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ [פרוש כי אדם ששמו 'ארבע' בנאו, ונקראת על שמו 'קרית ארבע']. וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע יד טו) 'וְשֵׁם חֶבְרוֹן לְפָנִים קִרְיַת אַרְבַּע, הָאָדָם הַגָּדוֹל בָּעֲנָקִים הוּא'. וְזֶה הָאִישׁ הוֹלִיד בֵּן, וְקָרָא שְׁמוֹ 'עֲנָק', וְעַל שְׁמוֹ נִקְרְאוּ 'עֲנָקִים'. וּלְכָךְ אָמַר הַכָּתוּב כִּי שָׁם בְּחֶבְרוֹן אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק [אחימן ששי ותלמי הם בנים של 'ענק', בן 'ארבע', שהוא בנה את חברון. והפשט בקרא כפשוטו], וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרַיִם, לוֹמַר, שֶׁבָּנָה אוֹתָהּ 'אַרְבַּע' לִבְנוֹ 'עֲנָק' שֶׁבַע שָׁנִים לִפְנֵי הַבָּנוֹת צוֹעַן מִצְרַיִם שֶׁהִיא קַדְמוֹנִית. [ולכן הודיע הכתוב מתי נבנית חברון] לְהַגִּיד, הַפְלָגַת חַיֵּי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה, כִּי בַּאֲשֶׁר הֵם מַפְלִגִים בְּקוֹמָתָם, כֵּן הָיוּ יְמֵיהֶם אֲרֻכִּים מִכָּל הָאָדָם, כִּי לַאֲבִיהֶם נִבְנְתָה חֶבְרוֹן לִפְנֵי צוֹעַן מִצְרַיִם שֶׁנִּקְפְּלוּ בָהּ כַּמָּה דּוֹרוֹת מֵאָז וְעַד עַתָּה [והכתוב מכחיש מענת המרגלים שעתידים לומר ארץ אוכלת יושביה][ב].

וְיִתָּכֵן לְרַמֵּז עוֹד [הטעם שהודיע הכתוב שנבנתה לפני צען מצרים] בַּמֶּה שֶׁאָמַר (פסוק ב) 'הֲשַׁמְּנָה הִיא אִם רָזָה', כִּי חֶבְרוֹן קַדְמוֹנִית מְאֹד, וַעֲדַיִן עוֹשֶׂה פֵּרוֹת שְׁמֵנִים וּגְדוֹלִים, כַּאֲשֶׁר הִגִּיד בָּאֶשְׁכּוֹל [כמו שנאמר באשכול ענבים שהיה משא שמונה בני אדם], וְכָל שֶׁכֵּן הָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה [שעדין לא הוציאה פרות] שֶׁהִיא יוֹתֵר שְׁמֵנָה.

וְאֶפְשָׁר[ג] [שלא היה אדם שנקרא ענק, רק שלשה אלה הם בני 'ארבע'[ג]]. כִּי 'אַרְבַּע' הוּא אֲבִי אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי, וְעַל שֵׁם שֶׁהָיוּ הָעֲנָקִים אַרְבָּעָה [הוא ושלשת בניו] יִקְרְאוּ בֵּן, וְהַכָּתוּב שָׁאַמַר (יהושע שם יג) 'קִרְיַת אַרְבַּע אֲבִי עֲנָק הוּא חֶבְרוֹן' [ולכאורה הוא היה אבי של שלשה ילדים, ולמה נאמר בלשון יחיד, ומתרץ רבנו] יִהְיֶה פֵּרוּשׁוֹ אֲבִי הָעֲנָקִים [שתפס הכתוב לשון יחיד במקום לשון רבים], עַל בֵּן אָמַר 'עֲנָק', וִילִידֵי הָעֲנָק בְּנֵי 'ארבע' שהיה] הָאָדוֹל בָּהֶם, כַּאֲשֶׁר אָמַר (שם יד טו) 'הָאָדָם הַגָּדוֹל בָּעֲנָקִים הוּא', וּלְכָךְ [מכיון ש'ענק' הוא שם התאר] בָּאָה בּוֹ הי"א הַיְדִיעָה. וְנִקְרְאוּ 'עֲנָקִים' עַל יְפִי קוֹמָתָם, כִּי הֵם [כמו] עֲנָקִים לְגַרְגְּרוֹת [תכשיטים על צווארי] בְּנֵי הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁנִּקְרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים בְּסֵדֶר בְּרֵאשִׁית כַּאֲשֶׁר פֵּרַשְׁתִּי שָׁם.

וְזֶה טַעַם הַכָּתוּב וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה מִיַּד הָעֲנָק הַזֶּה לִפְנֵי צוֹעַן מִצְרַיִם. [דלפרוש הזה ש'הענק הוא בנה את העיר', א"כ היה צריך לכתב 'ילידי ענק 'שבנה' את חברון וכו', ולמה כתיב 'נבנתה'. אבל לפרוש הקודם א"ש, שהרי הוא אכן נבנתה עבור ענק] וּבַעֲבוּר כִּי הַבּוֹנֶה אֶת חֶבְרוֹן יָדוּעַ וּמְפֹרְסָם, כִּי כֵן שֵׁם הָעִיר קִרְיַת אַרְבַּע, אָמַר 'נִבְנְתָה' [שכאן אינו מדבר ממי שבנה את חברון שזה היה מפרסם, רק מדבר מ'הזמן' שנבנתה חברון]. אוֹ טַעְמוֹ שֶׁנִּבְנְתָה לְאֵלֶּה, שֶׁבָּנָאָה לָהֶם אַרְבַּע אֲבִיהֶם [שהפסוק אינו מדבר ממי שבנה את חברון, אלא 'למי' בנה את חברון, והכי פרושו וחברון נבנתה לאלה המנויים קודם] וְהִנֵּה חָיוּ שָׁנִים רַבּוֹת מְאֹד מִיּוֹם הוּסְּדָה וְעַד עַתָּה.

מעשה חש"ב

א לפי רש"י מבואר בקרא שחברון היה שבע פעמים יותר טוב מצוען שהיתה מעולה שבארץ מצרים. אך לפי דבריו קשה שנבנתה לפני אינו כפשוטו. וכן קשה דלפי רש"י אין שום שייכות בין תחילת הקרא שנאמר 'ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק, לסיפא דקרא 'וחברון שבע שנים וגו'.

ב פירוש הקרא לפי שיטתו של רבינו הוא כדלהלן, 'ויבא עד חברון', – הוא קרית ארבע, ולכן נקראת 'קרית ארבע', שאדם בשם 'ארבע' בנה אותה, ועל שמו נקרא. 'ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק' – דאותו אדם בשם 'ארבע' הוליד בן וקרא שמו 'ענק', ול'ענק' היה שלשה בנים 'אחימן' 'ששי' 'ותלמי', ולכן הם נקראים 'ילידי הענק'. 'וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים' – דהיינו ש'ארבע' בנה את חברון לבנו 'ענק' שבע שנים לפני שנבנתה צוען מצרים. והטעם דהקרא מספר לנו דבר זה, להשמיענו דכמו שהיה מופלגים בקומתם, כך היו חייהם ארוכים מחיי שאר בני אדם.

ולפי"ז א"ש כל הדיוקים דלעיל. א. אומרו 'וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים', מתפרש 'כפשוטו', שחברון נבנתה לפני צוען שבמצרים. ב. וכן א"ש שייכות של תחילת הקרא ד'ארבע' בנה את חברון לבנו 'ענק', ולענק היה שלשה בנים, שהיה מופלגים בקומתם, להמשך הקרא דחברון נבנתה לפני צוען מצרים, שבא להודיענו שכמו שהיה משונים בקומתם, כך היו משונים באריכות ימיהם.

ג לפי רש"י 'שבע שנים נבנתה וגו", הכוונה שחברון היה שבעה פעמים 'מעולה' מצוען, וקמ"ל שבחה של ארץ ישראל שהמקום החלש ביותר שבארץ ישראל חשובה יותר ממקום החשוב ביותר במצרים. ולפי הרמב"ן 'שבע שנים נבנתה וגו" קמ"ל 'הזמן' שבנו את חברון, וקמ"ל שזכו לאריכות ימים מופלגת. וכן משמיענו בזה שכמו שהאנשים זכו לאריכות ימים מופלגת, כך העצים שנטעה לפני הרבה זמן עדיין מוציא פרות שמנים וגדולים.

ד לפי פירוש ראשון 'ענק' הוא שם של אדם. והכלל בדקדוק הוא שלא מוסיפים ה"א ידיעה על שם 'העצם' – שם האדם, רק על שם התואר מוסיפים ה"א, כגון חכם סופר אפשר לומר החכם הסופר. ולכן כיון שענק הוא שם העצם, למה נכתב הענק, הרי בשם העצם לא מוסיפים ה'. לכן מפרש רבינו שענק הוא שם התואר.

ה לא כמו שפירש בפירוש הראשון שארבע הוא אבי ענק, וזקנם של אחימן ששי ותלמי.

ו וז"ל רבינו שם "ויתכן שהיו כל בני הקדמונים אדם שת אנוש נקראים בני האלהים, כי היו ג' האנשים האלה בדמות אלהים ואז הוחל לעבוד עבודה זרה, והוחל לבא באנשים חולשה ורפיון עכ"ל. והייט שעל שם שלימותם נקראו בני אלהים. והכא נמי לגודל יפיים קראו אותם ענקים על שם התכשיטים.

כפילות הלשון 'מאד מאד'

וַיֹּאמְרוּ אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד: (פרק יד פסוק ז)

וְטַעַם טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד [טעם כפילות הלשון מאד מאד], לְהַכְחִישׁ הַדִּבָּה, לֵאמֹר שֶׁאֵינָהּ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ, כִּי [גם] הָאֲוִיר טוֹב, ו[גם] הִיא אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ".

מחלוקת רש"י ורבינו עד היכן השבועה

וְאוּלָם חַי אָנִי וְיִמָּלֵא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ: כִּי כָל הָאֲנָשִׁים הָרֹאִים אֶת כְּבֹדִי וְאֶת אֹתֹתַי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיְנַסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם וְכָל מְנַאֲצַי לֹא יִרְאוּהָ: וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא אַחֲרָי וַאֲבִיאֵהוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה וְזַרְעוֹ יוֹרְשֶׁנָּה: (פרק יד פסוקים כא – כד)

חַי אָנִי. לְשׁוֹן שְׁבוּעָה. 'וְיִמָּלֵא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגו', אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ', מִקְרָא מְסֹרָס הוּא, [וכאלו כתוב] 'חַי אָנִי, כִּי כָל הָאֲנָשִׁים, אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ, וּכְבוֹדִי יִמָּלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ'. שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שְׁמִי בְּמַגֵּפָה הַזֹּאת לֵאמֹר, 'מִבְּלְתִּי יְכֹלֶת ה' לַהֲבִיאָם', [משום] שֶׁלֹּא אֲמִיתֵם פִּתְאֹם כְּאִישׁ אֶחָד, אֶלָּא בְּאַחוֹר אַרְבָּעִים שָׁנָה מֵעֵט מֵעֵט, לְשׁוֹן רַשִׁ"י[2].

וְאֵינוֹ נָכוֹן בְּלָלוֹ[3]. אֲבָל הַכְּתוּבִים הָאֵלֶּה חִסְרֵי [חסרים בהם תנאי] הַשְׁבוּעָה, לְכָבוֹד שֶׁל מַעְלָה, חַי אָנִי וְיִמָּלֵא כְבוֹדִי אֶת כָּל הָאָרֶץ. אִם כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְנַסִּים אוֹתִי יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ אִין הַדָּבָר בָּכָה". וְכֵן 'חַי אָנִי נְאֻם ה' וגו' אִם אַתֶּם תָּבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ' (לְהַלָּן פְּסוּקִים כח ל) יֶחְסַר הַשְׁבוּעָה. וְכָכָה יְקָצְרוּ אַף בַּהֲרִיוֹט, 'כֹּה יַעֲשֶׂה לִי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף' (שְׁמוּאֵל ב' ג יז) לֹא יִרְצוּ לְפָרֵשׁ הָאָלָה. [וכן] 'כֹּה יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים לְאֹיְבֵי דָוִד וְכֹה יֹסִיף', יֶחְסְרוּ הַבְּרָכָה.

וְכֵן מָצִינוּ שֶׁאָמַר כָּלֵב לִיהוֹשֻׁעַ (יְהוֹשֻׁעַ יד ו) 'אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' עַל אֹדוֹתַי וְעַל אֹדוֹתֶיךָ'. וּכְתִיב (שָׁם פְּסוּק ט) 'וַיִּשָּׁבַע מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, אִם לֹא הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרְכָה רַגְלְךָ בָּהּ לְךָ תִּהְיֶה לְנַחֲלָה וּלְבָנֶיךָ עַד עוֹלָם, כִּי מִלֵּאתָ אַחֲרֵי ה' אֱלֹהָי'. וְהוּא מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן (פסוק כד) 'וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא אַחֲרָי וַהֲבִיאֹתִיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה וְזַרְעוֹ יוֹרְשֶׁנָּה'. וַיְזַכֵּיר בַּהַבְטָחָה זוֹ שְׁבוּעָה, כִּי הַכֹּל נִקְשָׁר בַּפָּסוּק, 'וְאוּלָם חַי אָנִי' שָׁהוּא שְׁבוּעָה כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי, וְאָמַר 'וַיִּשָּׁבַע מֹשֶׁה', כִּי מֹשֶׁה הִזְכִּיר הַשְׁבוּעָה [4]. 'וְעֵל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת, 'וְאוּלָם חַי אָנִי וְיִמָּלֵא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ', הַבְטָחָה לְמֹשֶׁה בְּסִלְיחָה. יֹאמַר, שֶׁיְּמַלֵּא כְּבוֹדוֹ אֶת כֹּל הָאָרֶץ בְּזַרְעָם, וְלֹא בָהֶם.

מעשה חש"ב

א מבואר בדברי רבינו שלכן אמרו יהושע וכלב 'טובה הארץ מאד מאד', להכחיש הדבה של המרגלים. ולכאורה לעיל כשחזרו המרגלים וספרו מה שראו בארץ ישראל, כבר כתוב (פרק יג פסוק ל) 'ויהס כלב' וגו', וא"כ למה לא אמרו אז 'טובה הארץ מאד מאד'.

אמנם למש"כ רבינו לעיל (פסוקי א-ג) שלפני משה ואהרן ספרו המרגלים רק שבחו של ארץ ישראל. ורק אח"כ לעת ערב כשחזרו לאהליהם אז דברו רעה על ארץ ישראל, א"ש. שמכיון בתחילה לא דברו נגד ארץ ישראל, רק הזכירו המרגלים 'עמלק יושב בארץ הנגב', כדי שירצו לעלות לארץ ישראל. ע"ז כתיב 'ויהס כלב וגו' ויאמר עלה נעלה' וגו', ורק אח"כ כשחזרו לאהליהם אז דברו רעה על ארץ ישראל, לכן רק עכשיו הכחישו את דבריהם ואמרו 'טובה הארץ מאד מאד'.

והנה צריך ביאור למה הוגדרו המרגלים כמוציאי דבה בזה שאמרו 'ארץ אכלת יושביה', הרי באמת היה כן, כמבואר ברש"י, שבכל מקום שעברו מצאו קברי מתים וכו', ואמת שהיה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב להמרגלים. מ"מ הם לא הבינו את הרמז. וכי משום שלא הבינו הרמז יקראו מוציאי דבה.

ואפ"ל דהנה בגמרא (סוטה דף לה) יש בזה הוספה, שבכל מקום שעברו מת 'אדם חשוב' שלהם, ולכן היה כולם טרודים באבלם. ולפי"ז א"ש התביעה על המרגלים, שמכיון שהם ראו שבכל מקום שהיה מגיעים מתו דווקא 'אנשים חשובים' שלהם, היה להם לשים לב שזה לטובה כדי להטרידם באבלם. [דאם הסיבה שמתו היה משום שהיא ארץ אוכלת יושביה, היה צריכים למות גם אנשים פשוטים].

ב תמצית דברי רש"י בביאור הפסוקים, 'ואולם חי אני', הוא לשון שבועה, ומה הוא השבועה, המבואר בפסוקים כב כג 'כי כל אנשים הרואים את כבודי וגו', אם יראו את הארץ', ומפרש רש"י, ש'אם' ביאורו 'שלא' יראו, עד סוף הפסוק 'וכל מנאצי לא יראוה'. וכאן מקומו של המשך פסוק כא 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ', שאע"פ שהם לא יכנסו לארץ ישראל, מ"מ לא יתחלל שמו במגפה הזאת לאמר מבלתי יכלת ה' להביאם, שהרי לא אמיתם פתאום כאיש אחד אלא באחור ארבעים שנה מעט מעט.

העולה מן האימורין דלפי דברי רש"י המשך פסוק כא 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ', מקומו אחר פסוק כג. וכן ביאור הכתוב 'אם יראו', היינו 'שלא' יראו, ופסוק כד 'ועבדי כלב', אינו חלק מהשבועה, רק הכתוב מספר לנו שכלב כן יכנס לארץ ישראל.

ג אפשר לומר כמה טעמים למה 'אינו נכון כלל' פירוש רש"י. א. דלפי רש"י יש לסרס המקרא, והמשך פסוק כא 'וימלא כבוד וגו', מקומו אחר פסוק כג. ורבינו לשיטתו שאי אפשר לחתוך הפסוקים בסכין ולהקדים ולאחר (לשון רבינו ויקרא יד מג). ב. שתיבת 'אם' מפרש רש"י מלשון לא ומשמעות המילה הרי הוא 'שמא'. ג. דלפי פירוש רש"י 'ועבדי כלב' אינו חלק מהשבועה, ומצאנו שכלב אמר ליהושע (יהושע יד ח) 'וישבע משה ביום ההוא לאמר אם לא הארץ אשר דרכה' וגו', וכוונתו להמבואר כאן בפסוק כד, ולפי דברי רש"י לא מצינו שהשביעו את את כלב על חלקו בארץ ישראל.

ד רבינו מפרש תיבת 'אם' כפשוטו, מלשון שמא, שאם יראו אנשים האלו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם, וצריכים להוסיף 'אין הדבר ככה', שח"ו יהיה ההיפך של 'חי אני', ולמה לא נכתב בפסוק שאם כן יכנסו לארץ ישראל יהיה ח"ו להיפך, ע"ז אומר רבינו שהכתוב מקצר ומחסר השבועה לכבודו של מעלה. והמשך הכתוב 'וכל מנאצי לא יראוה', מדבר הכתוב באופן שכל מנאצי לא יראוהו, אז יהיה חי' ה', וימלא כבוד ה'.

ה לפי דברי רבינו פסוק כד 'ועבדי כלב' הוא חלק מהשבועה שהשביע הקב"ה, ובזה א"ש מה שמצאנו שכלב אמר ליהושע 'וישבע משה ביום ההוא לאמר וגו', ואע"פ שהקב"ה השביע, ולמה אמר 'וישבע משה', ע"ז מתרץ רבינו כיון שמשה הזכיר השבועה.

ו ולפי דעת רבינו א"ש כל הדיוקים דלעיל. א. שכל הכתובים כסדרן נאמרו, שהשבועה היתה שימלא כבוד ה' את כל הארץ, כי כל האנשים וגו'. ב. תיבת 'אם', מתפרשת כפשוטו מלשון שמא. ג. שפסוק כד ההבטחה לכלב הרי הוא חלק מהשבועה שהשביע הקב"ה.

מאמר המשך

רק השמר לך ושמור נפשך מאוד (ז)

(דברים ד, ט)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כבר התחלנו בגליון בפ' שמיני לברר בענין מה שמבואר בפרשה דיני התורה המותר והאסור במידי דאכילה, ובשו"ע ונו"כ ובספרי גדולי הפוסקים נתבאר כמה מאכלים דאינו אסור מצד הדין רק מצד סכנה, וחמירא סכנתא מאיסורא, ובמיוחד לבאר אי דין שמירת הגוף והנפש הוי חיוב מדאורייתא, ואח"כ בטעמי המצוה, ובגדר דין המובא בגמ' בכמה מקומות, כשעובר ע"ז עליהם נאמר שומר פתאים ה'.

ומדי דברו בו המשכנו לבאר, מענין לענין באותו ענין, דין אכילת מאכלים שונים הגורמים שכחה, ואם חל עליהם איסור משום דלאו דשכחת התורה, וכעת נמשיך בדין איסור גרמא לשכחת התורה.

יש לחקור אי כשאוכלין דבר שקשה לשכחה או כשעושין מעשה שלפי דברי חז"ל מביא לידי שכחה, האם עובר מדין איסור שכחת התורה?

הנה בספר 'חסידים' (תתר"ח) איתא בזה"ל: "אחד שאל מחכם, אמר עכברים אכלו מלחמי אם אוכל לאכול מן הלחם, אמר ולמה לא תאכל, א"ל פן אשכח תלמודי, ואני נזהר מלאכול מכל מה שמשכח התלמוד ועתה אני רעב, א"ל החכם אינך חייב עד שישב ויסירם מלבו, ואני רואה שאינך עוסק בתורה, ואתה פנוי והיית יכול לעסוק, וכל היום אתה בטל מדברי תורה, והולך אתה עם עמי הארץ לשמוע דברים בטלים, מוטב היה לך שלא היית נזהר מדברים המשכחים כדי שהיית שוכח דברים בטלים שאתה עוסק בהם", עי"ש. מבואר דאינו אסור מלאכול דברים המשכחים, אולם הרבה אחרונים דחו דאין ראי' משם ואין להאריך.

ובקובץ 'תל תלפיות' (שנת תרצ"ה דף ז) כותב שם הגה"צ מערלוי ז"ל בעל שו"ת התעוררות תשובה, ונדפס חלק בשו"ת 'התעוררות תשובה' (ח"ד סי' ק"ל) וזתו"ד: במסכת אבות (פ"ג מ"ח) תנן כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים וכו' הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו, ונראה לי שמי שעושה דברים אלו שקשים לשכחה המובאים בגמ' (הוריות י"ג:) כיון שעושה מעשה שעי"ז שוכח למודו, עובר בלאו זה שהרי גורם שיסורו ד"ת מלבו.

ויש לעורר ממה דאיתא בשו"ע (או"ח סי' ד' סי"ח) דכל מילי שצריך נט"י, אם לא נטל ידיו אם ת"ח הוא משתכח תלמודו, א"כ גם בזה שייך לומר מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, אכן י"ל כיון שאין מתכוון להסיר ד"ת מלבו, ועוד כיון שהוא בשב ואל תעשה שאינו רוחץ ידיו אין לומר עליו מעלה עליו הכתוב וכו', אכן בהוריות שם איתא ה' דברים משכחים את הלימוד האוכל וכו' דהוא בקום ועשה, ועדיין יש לעיין אם בזה ג"כ אמרו שמעלה עליו הכתוב וכו' עי"ש.

והרה"ג מו"ה דוד צבי קאטצבורג ז"ל עורך התל תלפיות העיר שם, ע"ד רבינו דהרע"ב במתני' אבות (שם) על הא דמתחייב בנפשו מפני שלא חזר על לימודו א"כ גם שם הוא בשוא"ת, וצ"ע, עי"ש.

ובדרך אגב ב'מהר"ם שיק' על מצות (מצוה י') דן שם דמצה מן הדין כשר מבכל חמשת מינים, רק לכתחילה מבואר ברמ"א (סי' תנ"ג) לאפות מחיטין, וכ' שם המהר"ם שיק בשם החתם סופר וז"ל: 'ושמעתי ממרן הגאון זצ"ל בעל חתם סופר דאפ"ה לא יעשה לכתחילה מקמח שעורים, דאיתא בספרים דקמח שעורים קשה לשכחה ובמצות כתיב למען תזכור" וגו', עי"ש.

ועי' ב'חתם סופר' פרשת תזריע (בהפטרה) על הפסוק 'מה אתן זה לפני מאה איש וגו' ויאכלו ויותירו כדבר ה', וז"ל: 'אמרו חז"ל שהי' אלפים ומאתים תלמידים, ולפני מאה רוצה לומר כל ככר לפני מאה, עיי' מס' כתובות ק"ו ע"א, ומ"מ נ"ל דהי' לו לומר לפני אלפים ומאתים איש אלא רמז לו כי איתא במדרש (ויקרא רבא ב') אדם אחד מאלף מצאתי, אלף נכנסים לבית הספר יוצאים מאה למקרא עשרה למשנה ואחד להוראה נמצא ט' מאות אינם לא במקרא ולא במשנה, ואותן ט' מאות ראוים לאכול לחם שעורים המשכח תלמודו, אבל מאה איש, ר"ל בני תורה אפי' רק בני מקרא אין להאכילם להם שעורים המשכח תלמודו, מכ"ש לבני נביאים, ואמר להם שיאכלו בדבר ה' בברכת ה' הנשתלחת בתוך הלחם להשביעם ובאותו תוספת אין תקלה ושכחה ח"ו כי ברכת ה' היא תוסיף", עי"ש.

ויש מהאחרונים דהאירו על מש"כ החתם סופר דלחם שעורים משכח תלמידו [וכן האיר הגרי"נ שטערן ז"ל שם בקוצר] דבגמ' מס' שבת (ק"מ:) כתב דאם אכל נהמא של שעורים במקום של חטים אינו עובר רק משום בל תשחית דגופא, אבל לא משום השמר לך פן תשכח שקשה לשכחה, עי"ש.

ובמס' הוריות (שם) בגליון מביא גירסא דפת חיטין טוב לזכרון [אבל אינו מבואר דפת שעורים קשה לשכחה] והחתם סופר במס שבת דף ק"מ: ד"ה האי מאן דאפשר לי', נקט כן בפשטות, עי"ש.

ועי' ב'לקוטי מהרי"ח' (סדר קביעות עיתים לתורה) וז"ל: "הנה יזהר מדברים הקשים לשכחה כי לדעתי אם בן תורה אינו נזהר מדברים הקשים לשכחה הוא עובר על השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים" כו', ובמאמר המוסגר הוסיף: "אם כי בספר חסידים סימן תתר"ה לכאורה אינו נראה כן, דבריו הקדושים צריכין עיון וביאור", עי"ש.

וגם בשו"ת 'שלמת חיים' מהגה"ק ר' יוסף חיים זאנענפעלד ז"ל (סימן צ) כתב לגבי אכילת זיתים, וז"ל: "ולענין הדין אין ראוי להרגיל בזה במה שמפורש בש"ס, ומכל שכן עניני שכחה אפשר יש בזה לתא דלאו השמר פן תשכח, אבל יאכל אותם עם שמן זית", עי"ש.

ובספר 'מעדני שלמה' מביא דכן מקובל בשם הגר"ח מוואלזין ז"ל שהאוכל דברים הנ"ל עובר על הלאו דאורייתא של השמר פן תשכח וגו', עי"ש.

ואגב, כדי להבין איך צדיקים קדושי עליון יראו ופחדו מלשכוח דבר אחד מלימודם, כדאי להעתיק מס' 'ארז בלבנון' (דף ר"צ), דמביא שפעם התווכח הגאון בעמח"ס מהרי"א הלוי ז"ל עם הגה"ק מרן הדברי חיים ז"ל בדברי מג"א, שהמהרי"א טען שבהמג"א איתא שונה ממה שאמר הד"ח ז"ל משמו, ורצה להרגיע את הד"ח באומרו שהוא למד את דברי המג"א כעת ממש, אבל מרן הד"ח מסתמא רק למדו מלפני ארבעים שנים, ענה ואמר הד"ח ז"ל האמת כן אבל ניתי ספר וניחזי ובאמצע הליכתו אל ארון הספרים גנח הד"ח ז"ל כמה פעמים וצעק אוי וויי! אוי וויי!, וכאשר פתחו את המג"א מצאו שהנכון כמו שאמר הד"ח ז"ל, התרגז הד"ח ז"ל ואמר לו שבשעת מעשה לקחת ממני חלק מחיותי, 'איר האט מיר צוגענומען א שטיק חיות!', שיראתי שמא נכללתי בהמשנה השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, ועל כן בינתיים גנח וצעק אוי וויי! אוי וויי!, עי"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

◆ פרק ג' ◆

משנה א'

מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. בתוכחת מוסר לקרוא ימי הקיץ למרחי גרמי המצנה, להוכיח להו המצנים מצר נעת שנוסעים למנוחת גופם מזניחים ממה שנזהרו בניחם, וכאשר ניתן להמלין עליהם לשון חז"ל (ויק"ר פי"ל פ"ג) מן ויהי נסעו עד ובנוחה קפר חד, היינו שבעת שנוסעים למנוחת גופם, יש להם קפר חד בפני עצמו, שהלוכותיהם והתנהגותם הינו כמו בניחם. (ועמ"ש בייט"ל פ' שמיני).

וכפף נצמר לשון נדיק כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדרשה לפני ימות הקיץ (פ' בלק תשט"ז) שהומנם נוסעים מן החברותא, נוסעים מן המקום מן הביהמ"ד ומכל הסביבה, אבל אי אפשר לנסוע מהקב"ה, כי מלא כל הארץ כבודו ית"ש, עכ"ד. ובכן צריך האדם לעיין היטב לקבוע מקום מנוחתו בין מנשים ירמי ה', כדי שיוכל ליהנר בכל מה שהוא נזהר בהיותו בניחו, הן בדברים שהן מעיקרי הדת בכשרות המאכלים ונגיעות ושמירת העינים, וגם לרבות כל מה שנזהר בהם בכל ימות השנה, קביעות עתים לתורה בבוקר ובערב, תפלה בציבור וטבילה במקוה ושאר מילי דחסידי.

ועל זה רומז התנא, שבריך האדם ליזהר בעת שנוסע מניחו, דע מאין בחת, שבכל השנה הנך דר בין מנשים ירמי ה', אשר על כן תסתכל היטב ולמן אתה הולך, ליפוע אתה קובע מקום מנוחתך, ולפני מי אתה עתיד די"ן וחשבו"ן, היינו שיתן דין על דברים שהם מעיקר הדין, ומשנון על דקדוקי הלכה שנזהר בכל ימות השנה בהיותו בניחו ועתה במקום הנופש הקל בהם, וכבר הזהיר החכם מכל אדם (קהלת יא ט) שמח בחור בילדותיך וגו' והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט.

ובכן צריך האדם לדקדק היטב בכל מעשיו גם בימי המנוחה והנופש, שלא יזניח כלום ממה שנזהר בשאר הימים, ומדרגה בהיותו פנוי מן המלאכה, יוסיף בשיעורי תורה ניתר שאת וירחיב דעתו בחכמה, ולא ירבה בטיולים שלא לצורך, ובכלל יזהר בכל מעשיו שיהיו משמשין כהכנה לקראת ימים הנוראים הבאים לקראתינו לשלום וה' יעמר לאתנו ובונתנו לחיים ולשלום.

משנה ה'

כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. י"ל בהקדם הא לחיתא בשם כתובות (דף יז.) תנו רבנן, מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה. וכתב הרש"ם (סימן ה) יש מפרשים, מי שתורתו אומנתו, אם יש אחרים שיכולים להתעסק עם המת, אינו חייב לבטל מלימודו, ורבותיה דרבי יהודה בן אלעאי שהוא היה מנהיג עצמו בחיוב והיה מבטל תמיד, וכן מבואר בירושלמי (פסחים פ"ג ה"ז) שהלומד תורה אינו צריך לבטל בשביל הלוית המת, דתלמוד קודם למעשה, ורק אם אין שם מי שיעשה מעשה, המעשה קודם לתלמוד, עי"ש ברש"ש. והנה מלות שמחת חתן וכלה הוא שוה למלות הלוית המת, וכמו שאחרו מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה, וכבן לשיטה זו גם במלות שמחת חתן וכלה י"ל שאם תורתו אומנתו אינו צריך לבטל מלימודו.

ובזה יתבאר המשנה, כל המקבל עליו עול תורה, והיינו שעוסק בתורה ותורתו אומנתו, מעבירין ממנו עול מלכו"ת, היינו עול של שמחת חתן הדומה למלך (פרקי דרבי אליעזר פט"ו), ועול דר"ך תר"ך, רומז על הלויית המת, שהמת הוא הולך בדרך כל הארץ (מלכים-ב ב ב), כי אינו צריך לבטל לימודו בשביל שמחת חתן וכלה והלוית המת אם יש אחרים המתעסקים בהם.

משנה ח

השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. נראה על פי מה שכתב ע"ז זללה"ה בקדושת יום טוב (לרפמ"ח השנה אות יח) בטעם שהקב"ה גוזר ומדיק מבטל (מועד קטן טז:), שזהו משום שהקב"ה שומר משמרתה של תורה, וכביכול מקיים מצות מורא תלמידי חכמים, דדרשינן (פסחים כב:) את ה' אלהיך תירא (דברים ו יג), לרבות תלמידי חכמים, עכ"ד.

והנה כתב במגן אבות במשנתינו, דהא לחסור לשכוח דבר אחד מלימודו, דריש ליה מריבוי דפן תשכח ע"ת הדברים, דהיינו אפילו דבר אחד שהוא מקצת מן הדברים, אסור לשכוח, עכ"ד.

ובזה יתפרש המשנה, השוכח דבר אחד ממשנתו, משום שסובר דדבר אחד מותר לשכוח, כי הוא סובר דלא דרשינן מתין לרבות, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, כלומר שכאשר יגזר עליו מלמעלה גזירה רעה, לא יוכל הסדיק לבטל הגזירה, שהש"ת ימדוד לו כמדתו דלא דרש את לרבות, ולא יוכל הסדיק לבטל גזירתו ית"ש.

משנה יא

המבזה את המועדות אין לו חלק לעולם הבא. יבואר על פי דברי ע"ז זללה"ה בישמח משה (פ' ויקהל) בביאור הגמרא (סנהדרין נז.) לעתיד יהיה יום שכולו שבת, דלעתיד בירושלמי (פסחים פ"ד ה"ג) שערב פסח חסור נעשיית מלאכה שהוא יום טוב משום שמקריבין בו את הפסח, ולפ יהיד בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן חסור במלאכה, ופריך אם כן כל יומא ליתסר שמקריבין תמידין לכל ישראל, ומשני אם יהיו כל ישראל יושבין ובטלין מי יחסוף להם את הדגן. ולכן לעתיד שיהיה מלאכתינו נעשית על ידי אחרים כדכתיב (ישעיה סא ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם, ויהיה אפשר בלא מלאכת עצמינו, יהיה כולו יום טוב ויהא חסור במלאכת עבודה בכל יום מכח הקרבת תמידין, עכ"ד.

ולפי זה י"ל כי המכבד את המועדות יזכה גם לעתיד ליום שכולו טוב ולנחול חיי העולם הבא, אבל המבזה את המועדות, אין לו חלק לעולם הבא שיהיה אז מועד ויום טוב.

המבזה את המועדות אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא. ופירש במדרש שמואל על פי מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צט:) המבזה תלמיד חכם אין לו חלק לעולם הבא, וזהו פירושו גם כאן המבזה את המועדות, היינו ביזוי תלמידי חכמים וסנהדרין אשר על פיהם היו המועדות נקבעים דכתיב (ויקרא כג ד) אשר תקראו אותם, אין לך מועדות אלא אלו (סוכה מג.), אין לו חלק לעולם הבא, עכ"ד. ויש לבאר למה המבזה תלמיד חכם אין לו חלק לעולם הבא.

וי"ל על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' בא עמוד שכ) בטעם שמיקנו הקדמונים לומר לפני כל מצוה הריני מקיים מצוה זו בשם כל ישראל, כי ידוע מהקדמונים (הובא בשאלתות"ט מו"ח סי' מקע"ו סק"ו) שאם האדם מקיים שום מצוה בעודו רשע מוסיף כח בהקליפות, ממנם כשאומר בשם כל ישראל, על ידי זה כל ישראל וגם הצדיקים הם שותפין ויש להם חלק בשותה מצוה, ושוב אין הסטרא אחרא יכולים לחטוף חומה, כיון שאין הסטרא אחרא יכולים ליגע בשל צדיק, ועולה המצוה לרצון לפני ה', עכ"ד.

ובזה יתבאר המשנה המבזה את המועדות היינו תלמידי חכמים, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, עם כל זה כיון שהצדיקים הינם שותפים עמו במצותיו, שהרי הוא מבזה ומדחה חומן מעל פניו, על כן אין מצותיו עולים לרצון, שאחים החיצונים ולוקחים הימנו את הכל והוא נשאר בגדע ערטילאי ערום ועריה מכל מצוה רח"ל, ולכן אין לו חלק לעולם הבא.

משנה יג

מסורת סיג לתורה. יתבאר על פי מה לשנת בפס' גיטין (דף נז:) אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וביאר המהרש"ל דהיינו שממית הנאת גופו ומסלק ממנו מותר התאוה, וזה התורה מתקיימת בקרבו, עכ"ד. וכעין זה כתבו בתוס' (כתובות קו. ד"ה לא) בשם המדרש (תדבא"ר פרק כו) עד שתלמד מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. הרי שזהו תנאי להשגת התורה שלא ילך אחרי שרירות לבו בתאות הגוף.

ובזה יתבאר המשנה, מסור"ת מלשון הסרה, כלומר אם מסיר ומסלק מותר התאוה והנאת הגוף, זהו סיג לתורה שמתקיים התורה אצלו, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שמחליש ומסיר תאות הגוף.

כולל עצי חיים

צדקת

רבי מאיר בעל הנס

מיסדם של רבותינו קיצקי"ל לבית

סיגוט • סאטמאר

אלקא דמאיר עננו

החזקת אנ"ש עניי ארץ ישראל על טהרת הקודש

וְכִי יָרִיקוּם יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ וְיָשִׂרִים עֲלִיזוּ

באותות כבוד הערכה והוקרה, ומתוך לב מלא שמחה ושירה, נשגר ברכת מזלא טבא, אל מול פני מעלת כבוד האי גברא רבא, רב פעלים לתורה ולתעודה במסירות רבה, פאר מקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דורשים ומבקשים, משליך עצמו מנגד לבוא בעזרתינו, נושא בעול במשא הקודש יומם ולילה בהתמסרות רבה ועצומה למען הרמת והחזקת כוללינו, כבוד שמו תפארתו, על ישראל הדרתו, ה"ה

כ"ק הרב הגה"צ

רבי שלום אליעזר טייטלבוים שליט"א

רב קהל יעב"ב ד'באטמאר 15 עיר.

נשיא כוללינו הק' צדקת רבי מאיר בעל הנס

בני הביכו ויקדו של מרן רביה"ק זי"ע טייסר כוללינו

לרגל שמחת נישואי נכדו
למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

אצל בנו ידידינו האי גברא יקירא, אר"י שבחבורה
עומד לימיניו תדירא, נודע לעוז לתהילה ולתפארה

הרה"נ ר' **אהרן טייטלבוים** שליט"א

אבד"ק סיגוט מאנסי

וזאת הברכה, שמשמחה זו יושפע לו רב ברכות ושובע של שמחה, וזכות מעשיו הכבידים למען הפרט והכלל, ילווה אותו על כל צעד ושעל, ואלקא דמאיר יענהו בכל משאלות לבו לטובה, בשכר פעולותיו הטובים לעניי ארה"ק, וזכות קיום רצון קדשו והמשכת דרכו של אביו מרן רביה"ק זי"ע יגן בעדו להתברך בכל מילי דמיטב

החותמים למען שמו בכבוד והערכה

הנהלת הכולל בארה"ק
הנהלת הכולל בארה"ב
רבני ולומדי הכולל

מס' ברכות - דף ב'

במשנה ברכות (דף ב.) **הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר וכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה.**

בס' קרבן שבת כ' דהנה איתא במקובלים דמזונות של הקליפות בחצות הלילה הוא העשן של הקטר חלבים ואברים, ואם אין העשן הזאת מבקשים מזונות אחר שמחטיאים בני אדם בטומאת קרי בחצות הלילה, וזהו פירוש המשנה, ולמה אמרו דההקטר עד חצות, כדי להרחיק אדם מהעבירה שאם יהיה להם העשן לא יבואו להחטיא את בני אדם בטומאה, עיי"ש

דף ג'

במס' ברכות (דף ג.) **תניא אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל בא אליהו זכור לטוב וכו' ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו, ואמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות, ואמר לי חייך וחיי ראשך לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך, ולא זו בלבד אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך, הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.**

ויתבאר על פי מה שכתב בזרע קודש (פ' תצא) לפרש אמרינו בתפילה ובנה אותה בקרוב בימינו, כי הקב"ה בונה ירושלים בימינו, על ידי הימים שלנו, שבכל יום כשאדם עובד אותו ית"ש, הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים ובית המקדש של מעלה, יש בונה ביום אחד שורה שלימה ויש מניח למשל לבינה אחת, וכן שמעתי מהרב הקדוש מו"ה אלימלך זצ"ל שכשעשה עליית נשמה ראה שנושאין את כלי הבית המקדש, ואמרו לו שהם הכלים שהוציא הוא מהגלות, עכ"ד.

וידוע מה שאמר פעם מרן הקדוש מצאנז זי"ע שבית המקדש של מעלה נגמר, אלא שחסר עדיין הפרוכת, וענה הרה"ק רבי יהושע מטאמאשוב זללה"ה כי אנו מאמינים באמונה שלימה שרבינו הקדוש יוכל לעשות הפרוכת, ולא השיב אז מאומה, אלא פעם אחרת אמר מהיכן אתם יודעים שלא עשיתי את הפרוכת, אלא שרשע גדול במעשיו קרע אותו, [ועי' מה שכתב בזה מרן רביה"ק זללה"ה בויואל משה (בהקדמה)].

ומעתה יתבאר לנו הענין בטעם הדבר שבכל יום ויום הבת קול מנהמת כיונה על חורבן בית המקדש, כי לפי האמור מבואר לנו, דהאבילות על חורבן בית המקדש אינו אבילות ישנה אף על פי שכבר נחרב זה קרוב לאלפיים שנה, אלא הוא אבילות חדש המתהוה מידי יום ביומו, כי להיות שבכל יום נבנה הביהמ"ק ובכל יום נחרב

משמרה שניה כלבים צועקים

במס' ברכות (דף ג.) **תניא רבי אליעזר אומר שלש משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי שנאמר ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נוהו וסימן לדבר משמרה ראשונה חמור נוער שניה כלבים צועקים, שלישית תינוק יונק וכו'.**

ולפי מה דמסיק בגמ' דחשיב סוף משמרה ראשונה ותחלת משמרה אחרונה ואמצעית דאמצעיתא, נמצא דבאמצע משמרה שני' שאז הוא זמן של חצות הלילה, אז הוא הזמן של כלבים צועקים, וזה הי' החידוש בעת מכת בכורות שאמר הכתוב ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, שאע"פ שהיתה אז הזמן שבו הכלבים צועקים מכל מקום בשעת מכת בכורות לא עשו כן.

הגאון ר' ישראל סלנטר נסע פעם על מסילות הברזל, וישבו שם קבוצה של משכילים, ושפכו בוז וקלון על עם ישראל החרדים לדבר ה', אמר להם ר' ישראל סלנטר, אספר לכם מעשה: ראש הכלבים הזמן פעם לדין תורה את ראש המשכילים, וטען בפני הבי"ד, דהנה הקב"ה נתן לנו מתנה, "נבילות וטריפות" דכתיב ביה "לכלב תשליכון אותו", והנה באו המשכילים ואוכלים אף הם נבילות וטריפות וגזל היא בידם, ענה ראש המשכילים ואמר: לא כתיב "לכלב שהולך על ארבע רגלים תשליכון אותו", וא"כ אף אנן נחשבים בכלל כלבים, השיב לו ראש הכלבים: אין הצדק בידך, דהנה בטעמא דמילתא שנתן הקב"ה מתנה זו לכלבים, הי' בשכר שלכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, וטעם זה שייכת רק להכלבים שהולכים על ד' רגלים אבל אתם בכל עת ועידן הנכם שופכים בוז על ישראל עם קדושים, ולכן אסור לכם לאכול הנבילות וטריפות, ופני המשכילים חפו.

בעיר בריסק פרצה פעם מחלוקת בציבור, וההבערה ללה"ב יצאת, וכראות הגאון ר' יאשע בער מבריסק (בעל בית הלוי) את אש המחלוקת המתלקחת בתוך המחנה, פנה אל מספר בעלי בתים שהיו בעלי השפעה על הצדדים, וביקש מהם שיבואו בדברים עם שני הצדדים וישימו קץ להמחלוקת, אבל הללו טענו שאין הם רוצים להתערב בריב לא להם, אמר להם הגרי"ב מבריסק, הנה כל ימי נתקשיתי להבין מאמה"כ "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" מפני מה לא נבחו הכלבים ועתה נתחוור לי, דהנה חז"ל אומרים (ב"ק דף ס:) כלבים בוכים מלאך המות בא לעיר, ולעומת זה כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר, והנה במצרים היו שני הדברים בבת אחת, מצד אחד היתה המגיפה במצרים, מלאך המות בא לעיר, ומצד שני באה הגאולה לבני ישראל, אליהו הנביא בא לעיר, וא"כ הכלבים ראו את עצמם במבוכה רבה ולא ידעו איך עליהם לנבוח, להיות משחקים, אינם יכולים מפני מלאך המות, ומאידך גיסא להיות בוכים ג"כ אינם יכולים שכן אליהו בא לעיר, ובאין בידם להחליט, נמלכו בדעתם "ולא יחרץ כלב לשונו" שסגרו את פיהם ונאלמו, סיים הגרי"ב בדביו ואמר, אף אתם יש לכם פני הכלב, שאתם מעדיפים לא לפצות פה ולהשתיק המחלוקת.

*

המגיד מדובנא נזדמן פעם לאחת הקהילות הרפורמיות, פנו אליו ראשי הקהילה ואמרו לו: שמענו עליך שאתה ממשיל משלים גדול, ויש את נפשינו לשמוע ממשליך, אולם עליך לזכור כי אנחנו בני אשכנז המתקדמים סולדים מן מהדרשות המתובלות בפסוקים לרוב, לכן אנו מתנים עמך בתנאי כפול שתשמיע למו משלים צרופים בלי שום פסוק, השיב להם המגיד ואמר: אמשול לכם משל למה הדבר דומה, למלמד דרדקי שיצא עם תלמידיו לטייל ביער מחוץ לעיר, תוך כדי הליכה אמר המלמד לתלמידיו, אם יתנפלו עליכם כלבים בדרך אל תבהלו מפניהם, אלא אמרו מיד את הפסוק "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" ושוב לא תהי' להם שליטה עליכם, עודנו מדבר וסיעה של כלבים הגיע לעומתם מן היער הסמוכה, המלמד נשא מיד את רגליו ונמלט על נפשו, והתלמידים בעקבותיו, כשהגיעו למקום מבטחים שאלו התלמידים את רבם, מדוע ברח ולא אמר את הפסוק, השיב להם המלמד: מה אעשה והכלבים אינם נותנים לומר פסוק זה....

בעוה"ר, על כן בכל יום ויום הבת קול מנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי, דהיינו החורבן של אותו יום בגרמת החטאים, שסתרו עמלם של בוני חומות ירושלים. (כ"ק מרן רביע הגה"ק שליט"א)

דף ה'

במס' ברכות (דף ה.) **דרשו חז"ל על הכתוב** (תהלים צד יב) **אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, אל תיקרי תלמדנו אלא תלמדנו, דבר זה מתורתך תלמדנו, קל וחומר משן ועין, מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחירות, יסורין שממרקין כל גופו על אחת כמה וכמה, והיינו דרבי שמעון בן לקיש, דאמר רשב"ל נאמר ברית במלח,** (ויקרא ב יג) **ולא תשבית מלח ברית, ונאמר ברית ביסורין,** (דברים כח סט) **אלה דברי הברית, מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם.**

וכתב מרן רביה"ק זללה"ה בדברי יואל (פ' משפטים עמוד קז) דלא פליגי הני תרי אמוראים אהדדי, ואלו ואלו דברי אלהים חיים כי צריכים אנו ללמוד משניהם הן מקל וחומר והן מגזירה שוה, דאם אנו למדים מקל וחומר משן ועין לחודיה, הוה אמינא דדוקא ביסורים גדולים כנטילת שן ועין וכדומה אנו למדים מקל וחומר דעבד שהם ממרקין עונותיו של אדם, על כן אנו למדים גם מגזירה שוה דמלח הממתקת את הבשר, ומלח אינה ממתקת הבשר רק כשהוא מועט, אבל כשמרבין במלח יותר על המדה אזי המלח מקלקל התבשיל ואינו ממתק, ולעומת זה מהגזירה שוה אין ללמוד אלא המתקה בעלמא ולא יציאה לחרות, הלכך איצטריך קל וחומר ללמוד ממנו על היציאה לחירות לגמרי, ובצירוף שניהם יחד נלמוד מזה שיוצאים ביסורין לחירות לגמרי קל וחומר משן ועין, וגם נוכל ללמוד דסגי ביסורין קלים מגזירה שוה דהמתקת המלח.

*

במס' ברכות (דף ה.) **אם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה.** והקשו המפורשים דמי האיש אשר יאמר זכיתי לבי טהרתי מחטאי, ותו דמשמע דעון ביטול תורה הוי דבר קל.

ובעצי חיים (פ' תולדות) כתב לבאר עפ"ד הגמ' (ב"ב טז.) אמר רבא בקש איוב לפטור את העולם כולו בדין אמר רבוש"ע בראת שור פרסותיו סדוקות, בראת חמור פרסותיו קלוטות, בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך, ומה אהדרו לי' חביריו לאיוב, ברא הקב"ה יצה"ר ברא לו תבלין כנגדו.

וביאר המהרש"א זללה"ה כי איוב טען ואמר שהאדם מוכרח במעשיו בתולדות בטבעו, ולזה לקח דמיון משני בריאות הפכיים, בריאת שור שהוא מובחר שבמינים, שפתח בו הכתוב תחלה בטהורים, ובראת חמור שהוא השפל שבמינים מצד חומרו שעל כן נקרא חמור, והשור לא ישובח והחמור לא יגונה לקבל שכר או עונש, כיון שכל אחד מוכרח במעשיו מצד טבעו מיום הבריאה, כמו"כ בראת צדיקים ובראת רשעים, שכן יהי' מצד בראתם והם מוכרחים על מעשיהם, ואין ראוי שיקבל הצדיק שכר והרשע עונש. ואהדרו לו חביריו שהדבר תלוי באדם, כי ברא הקב"ה יצה"ר שעל ידו נעשה רשע, לעומת זאת נתן ביד האדם תבלין היא התורה, לבחור בטוב, עיי"ש דבריו כי נעמו.

ולפי האמור יבואר, דפשפש ולא מצא, ר"ל שלא מצא עוונות שעליהם יתחייב עונש כטענת איוב, כיון שהאדם מוכרח במעשיו על טבעו מצד הבריאה, ולזה אמר יתלה בביטול תורה, ר"ל דע"י התורה יוכל להתגבר על יצרו שזהו התבלין, וא"כ תלוי בבחירתו לבחור בטוב ע"י התורה.

*

במס' ברכות (דף ה.) **אם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה.** ומקשין העולם איך יצוייר שפשפש ולא מצא הלא אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.

ואפשר לומר בהקדם מאמר הבעש"ט הקדוש זי"ע (הובא באורח לחיים פ' לך) על דברי הגמרא (שבת עה.) שוחט משום מאי מחייב, משום צובע, וכתבו התוס' (ד"ה שוחט) אשוחט דעלמא קאי. והכוונה כי שוחט דעלמא רומז על מלאך המות שהוא היצר הרע, ואמרו חז"ל (סוכה נב.) דלעתיד לבא ישחוט אותו הש"ת, ועל זה הקשה משום מאי חייב, והלא הוא עושה רצון קונו ובשביל כך נברא להסית בני אדם לעבירה, ומשני משום צובע, היינו שהוא צובע את העבירה למצוה ומראה פנים לבני אדם כאילו עושים מצוה, ובשביל זה לא נברא ועל כן חייב, עכ"ד ודפח"ח.

אמנם העצה היעוצה בעד האדם להנצל מרשת היצר הורו לנו חז"ל בגמרא (סוכה נ"ב.) תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מנוול זה משכהו לביהמ"ד, והקשו המפרשים וכי מה יתן ומה יוסיף כאשר ימשכהו לביהמ"ד, אמנם לדרכינו יבואר כי זה דרך היצר כסל למו, ועל כן כשפגע בך מנוול זה לסמא עיני האדם ולהטעותו על מצוה שהוא עבירה ועל עבירה שהוא מצוה, אז משכהו לבית המדרש וע"י עסק התורה ינצחו לדעת את המעשה אשר יעשון.

ובבחינה זו כתב בתפארת שלמה (פ' שופטים) לפרש דברי הגמ' פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה, דהכוונה כי לפי שהטעהו היצר הרע לומר על עבירה שהוא מצוה, ועל ידי זה הוא מדמה לעצמו שאין בו עון, ולזה יתלה בביטול תורה, כי עסק התורה יאיר עיניו לראות את האמת איזהו מצוה ואיזהו עבירה, ואז ישכיל ויבחין שיש בידו דבר עבירה, והיסורים באים עליו כדי לכפר עוונותיו. (ועיין בעוללות אפרים מאמר תלח).

לחידודא

שאלה: **המתפלל שמו"ע ובאמצע התפילה יש 'אזעקה' שזה סימן שיש להכנס למקום מחסה, והמפלל אינו שומע האזעקה, האם מותר להודיע לו שיפסיק תפילתו ויכנס למקום מוגן** [בעו"ה שאלה שביחא עכשיו בארץ"] ?

תשובה: איתא בגמרא (דף ג.) שרבי יוסי היה מתפלל בחורבה, שזה מקום סכנה מפני המפולת, ואליהו המתין לו בפתח המערה, וכשגמר להתפלל העיר לו למה נכנסת לחורבה להתפלל. ולכאורה למה המתין עד שיגמור להתפלל, ולא הפסיקו באמצע התפילה, שיצא מיד מהחורבה, הרי לנו שמשום סכנת חורבה, סכנת רחוקה, אין להפסיק באמצע התפילה. (עיין יעקב). **ואפשר שה"ח בנידון דידן שיפול ח"ו הבאמבעם בדיוק היכן שהוא נמצא, הרי היא חשש רחוקה, ואין להפסיקו באמצע התפילה.**

שואל בענין

דף ב.

הקטר חלבים ואברים מצותן לכתחילה

- עד חצות
- לכו"ע עד עלות השחר
- מחלוקת רבי אליעזר וחכמים

דף ב:

זמן המוקדם ביותר לקרוא קרי"ש של ערבית

- משעה שקידש היום בערבי שבתות
- משעה שהכהנים טובלים לאכול בתרומתן
- משעה שהכהנים נכנסין לאכול תרומתן

דף ג.

המתפלל בדרך מתפלל

- תפילת הביננו
- תפילת צרכי עמך מרובים
- תפילת שמונה עשרה

דף ג:

מתי קם דוד המלך

- בחצות הלילה
- בעלות השחר
- בתחילת הלילה

דף ד.

פירוש 'ובשכבך' לחכמים המוברים עד חצות

- בשעה שבני אדם הולכים לשכב
- כל זמן שבני אדם שוכבים
- ספק

דף ד:

מה מיוחד בתהלה לדוד

- שנכתב בסדר האל"ף בי"ת
- משום שנאמר 'פותח את ידך'
- משום דאית ביה תרתי

דף ה.

מה הסדר להלחם עם יצה"ר

- תורה, קרי"ש, יום המיתה
- קרי"ש, יום המיתה, תורה
- יום המיתה, תורה, קרי"ש

דף ה:

פירוש 'תפילתי שתהא סמוכה למיטתי'

- להתפלל לפני המטה
- להתפלל מעריב לפני השינה
- להתפלל שחרית מיד שעמד ממיטתו.

הלכות שנתעוררו בשבוע האחרון עקב המצב הקשה השורר בארה"ק

תהלים לפני ברכה"ת / הפסקה באמצע דבר שבקדושה / הפסקה באמצע אכילה, עקירה לפני קידוש מחמת התראה [אזעקה]

התעורר בלילה וברצונו לומר תהלים

אין לומר תהלים לפני ברכת התורה.

במ"א (סי' מ"ו סקט"ו) הביא דעת הלבוש שאין לומר פסוקים קודם ברכה"ת, ובמשנ"ב (ס"ק כ"ז) הביא דבריו, ובלבוש (סי' א' סע' ט') כתב דאין לומר תהילים לפני ברכה"ת, וכתב דבפרט תהילים כיון דאינם בלשון ריצוי ובקשה רק בקורא בתורה והם מכפרים כמו קרבן, וגם משום דאינם כולם לשון תחנה ובקשה אלא שבח וקריאה בעלמא, וגם משום דעיקר המנהג באמירת תהלים הוא בכדי להבריח המזיקים קודם התפילה, ולפיכך ראוי לברך עליהם בתחילה עכ"ד.

ואם הוא באמצע הלילה וברצונו עוד לחזור לישון, מותר לו לומר תהלים בלא ברכת התורה.

שו"ת מנח"י (ח"ח סי' ה') בצירוף כמה טעמים, א) עפ"י הפוסקים הנ"ל הסוברים דפסוקים בדרך תחנונים מותר לומר לפני ברכה"ת. ב) בצירוף דעת ר"ת הסובר דלפני עלות השחר אין בכלל חיוב ברכה"ת. ג) בצירוף דעת המהרש"ם (בתשו' ח"ג סי' של"ז) דכל היכא דדעתו לישון עוד א"צ לברך ברכה"ת, דכיון דחוזר לישון נמצא דהשינה הראשונה אינה חשובה הפסק, ואיירי שם במנח"י שמתעורר מחמת אונס שיש לו מהטלת מים, דאז השינה לא הוי הפסק, עיי"ש.

הפסיק ושהה באמצע שמו"ע

אם מפסיק באמצע שמו"ע, אם שהה ולא התפלל זמן, שהיה יכול להתפלל בזמן זה כל השמו"ע, ושהייתו היתה מחמת פחד, צריך לחזור ולהתפלל מתחילת שמו"ע.

בדיעבד אם לא חזר לתחילת התפילה, והמשיך במקום שהפסיק יצא.

ואם שהה והפסיק בתפילתו רק זמן מעט, או ששהייתו זמן רב היתה שלא מחמת פחד, ורק מסיבה צדדית, ממשיך להתפלל במקום שהפסיק.

ואף אם שהייתו מעט היתה מחמת פחד, אם שהייתו רב זמן לא היתה מחמת פחד, אלא מחמת שהמתין לבני ביתו, או שהמתין לסיבה אחרת, אין זה נחשב בכלל האונס.

וזמן שהייה לגמור את כולה, תלוי בכל אדם לפי דרך תפילתו.

ואם עקר ממקומו והלך למקום אחר באמצע שמו"ע, ימשיך להתפלל במקום השני, חוץ אם אינו יכול להתפלל שם משום שהמקום אינו נקי או מחמת טפח מגולה.

עפ"י המבואר בשו"ע (סי' ס"ה סעי' א', סי' ק"ד סעי' ע', ואחרונים שם).

הפסיק באמצע פסוקד"ז, קרי"ש וברכותיה

הפסיק באמצע פסוקי דזמרה או קריאת שמע או ברכות קרי"ש, ממשיך במקום שהפסיק, אף אם שהה בכדי לגמור את כולה.

עקר ממקומו באמצע האכילה

באמצע סעודה כשחוזר למקומו, אין צריך לחזור ולברך.

דבסעודה לא שייך שינוי מקום, ובתנאי שכבר אכל כזית מהפת, כל זה כפי שנתבאר בשו"ע (סי' קע"ח ושאר אחרונים).

באמצע שתיית משקין או אכילת מאכלים שברכתם בורא נפשות, אם יצא מחוץ לרשות הרבים, צריך לחזור ולברך, ואם יצא רק לחדר המדריגות או בחדר אחר בתוך הבנין [מקלט], אינו חוזר ומברך.

בשאר מאכלים ומשקין שייך שינוי מקום, ולכן ביצא לרשות הרבים חוזר ומברך, וביצא רק לחדר המדריגות או במקלט, שזהו רשות היחיד ששייך לכל השכנים, נסתפקו האחרונים אם נחשב לשינוי מקום וספק ברכות לקולא, אולם טוב לברך ברכה אחרונה לפני יציאתו.

ואם כמה אנשים שהשתתפו אתו באכילה, נשארו במקומם, אינו חוזר ומברך כשחוזר למקומו (כדין נשארו מקצת חברים).

ובאכילת מאכלים שברכתן מעין ג', וכן בשתיית יין, אינו חוזר ומברך.

דמאכלים אלו וכן יין נחלקו הפוסקים האם שייך בהם שינוי מקום, ומספק אין לחזור ולברך, ולכתחילה טוב לברך לאחריהם לפני יציאתו.

אחר נטילת ידיים

עקר ממקומו לאחר נטילת ידיים לסעודה לפני אכילת הפת, אם לא הסיח דעתו משמירת ידיו, אין צריך לחזור וליטול ידיו, ולכתחילה נכון שלא להפסיק בשיחה. (שו"ע (סי' קס"ו) וש"א).

שבת לאחר קידוש

קידוש ולפני הסעודה או אכילת מזונות יוצא ממקומו, טוב לשתות רביעית יין לפני יציאתו, ובזה יוצא קידוש במקום סעודה, ואף אם לא שתה רביעית יין, כשחוזר למקומו אין לחזור ולקדש.

דבעינן קידוש במקום סעודה, כמבואר בשו"ע (סי' רעג סעי' א-ג) ובדיעבד יוצאים אף כששתה רביעית יין, ואף אם לא שתה בדיעבד יוצא כשחוזר למקומו, כדעת הכנה"ג דאם חוזר למקומו, זהו נחשב במקום סעודה, ובכל ענין ראוי שלא לשהות זמן רב, דיש בזה ספק לחזור ולקדש, ובפרט כשהיה מחמת אונס.

ויה"ר שיקויים הפסוק "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד"

מצות שילוח הקן (ב)

א. מצות שילוח הקן נוהגת בכל מקום בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ [א] בין בזמן שבית המקדש קיים ובין לאחר חורבן הבית [ב].

ב. מצוה זו נוהגת בכל עת ובכל זמן בכל ימות השנה [ג].

ג. יש אומרים שיכול לקיים מצות שילוח הקן בשבת [ד].

ד. אמנם דעת הפוסקים שאין לקיים מצוה זו בשבת ויו"ט אלא ימתין עד מוצאי שבת אף באופן שיודע שלאחר השבת לא יוכל לקיימה [ה].

ביאורים והוספות

(א) כמבואר במשנה חולין קל"ח ע"ב.

(ב) בשו"ת חת"ס (או"ח סימן ק') הקשה לטעם הזוהר שעל ידי שילוח האם מעורר אימא עלאה ועי"ז מתעורר צער השכינה א"כ טעם זה שייך רק בזמן שאין בית המקדש קיים ושכינתא בגלותא אבל בזמן שבית המקדש קיים ובני ישראל שרויים על אדמתם ואין השכינה בגלות לא שייך טעם הזוהר ומדוע נוהג שילוח הקן גם בזמן המקדש עיי"ש. ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סע"ח) ובאמרי יוסף (פ' כי תצא) הקשו על החת"ס דבזוהר (תיקון ו') איתא רבי אלעזר שאל את אביו הרשב"י למה קיימו מצות שילוח הקן בזמן הבית והשיב שגם אז היו זקוקים באיזה אופן שהוא לרחמים עיי"ש.

(ג) ספר החינוך (מצוה תקמ"ה) ובגמ' קידושין (ל"ד ע"א) מבואר דשילוח הקן הוא מצות עשה שאין הזמן גרמא - והנה הבן איש חי בספרו בן יהוידע (קידושין ל"ט ע"ב ד"ה ליתני) הביא בשם הרש"ש שאין לקיים מצוה זו בעתות התפלה ובזמן ספירת העומר ולא מראש השנה עד שמיני עצרת ולא בשנת היובל ועי' בכף החיים (סי' שט"ז סק"ה) דע"פ הסוד אין לקיים את המצוה בשמיטה ועיי' בספר מקבציאל (קונטרס ל להגר"י הלל שליט"א) דהכוונה דבזמנים אלו אין ענין לחפש לקיים מצוה זו אמנם בוודאי שאם נזדמן לו יקיים את המצוה ולא יניח מצוה יקרה זו וחובה עליו לטפל בה כמו שכתב החינוך דמצוה זו נוהגת בכל זמן וכ"כ בספר מבית לוי (יו"ד סי' ה') ושם הובא שבעל המנחת יצחק קיים את המצוה בתקופת ספירת העומר.

(ד) בספר כף החיים (סי' ש"ח סימן רל"ד) מביא משו"ת מור ואהלות (אהל ברכות והודאות סימן כ') להתיר וכן בשו"ת ספר יהושע (או"ח סימן י"ט) כתב דטלטול מוקצה לצורך מצוה מותר וכן הביא מספר מנחת פתים להגר"מ אריק (או"ח סי' תרנ"ה) ומדברי שער המלך (פ"ב הלכות יו"ט הלכה י"ח) דמותר לטלטל בעלי חיים בשבת לצורך קיום מצוה עיי"ש. אך בספר שלח תשלח (עמוד פ"ט) מעיר דדברי השער המלך אינם הלכה פסוקה דעיין בשו"ת חת"ס (או"ח סימן פ"ב) דמצות השבת אבידה אינו דוחה איסור מוקצה ומה שהחמירו חכמים לטלטל מוקצה בשבת העמידו דבריהם אף במקום שבא לקיים מצות עשה. וכן אוסר בשו"ת חת"ס (או"ח סי' קפ"ד) לטלטל אתרוג התלוי בסוכה ביו"ט גם אם רוצה לקיים בזה מצות ד' מינים והביאו הביאור הלכה (סי' תרל"ח ד"ה כל שמונה) וכן אוסר בספר מרחשת (ח"א סי' ט') טלטול מצוה כדי לקיים בו מצוה.

ה. כשהולך ברחוב בשבת מותר לו להסתכל אם נמצא קנים כדי שיוכל לקיים המצוה במוצאי שבת [ו].

ו. מצות שילוח הקן חייבין בה בין אנשים ובין נשים [ז] וצריך עיון שלא ראינו שנשים נוהגות לקיים מצוה זו [ח].

ז. קטן פחות מגיל בר מצוה אינו חייב במצוה זו [ט]. אבל אם מקיימו יש בזה מצוה [י].

ביאורים והוספות

(ה) שו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סימן "ו) וכן בחידושי מהרי"ט (קידושין כ"ט ע"א) כתבו שהדבר כרוך בחילול שבת ולא ביארו באיזו מלאכה או איסור עובר במצות השילוח.

אכן בשו"ת חת"ס (או"ח סימן ק') כתב דלשיטת הרמב"ם שצריך לתפוס האם בידו יש בזה איסור צידה אם היא מחוסרת צידה דכיון שמכוון לתכלית מלאכה זו כי כך הוא המצוה לצוד אותה בידיו ולשלחה אחר כך הוי צידה גמורה ואפילו אם היא אינה מחוסרת צידה יש בזה איסור מוקצה לטלטל בידים או במקל וגם לפי טעמו של הזוהר לעורר רחמי השכינה לא שייך זאת דאסור לעורר יללה זו בשבת עיי"ש.

ואף דלפי הרבה פוסקים מקיימים מצות שילוח על ידי שמכה במקל ואין צריך שיאחוז את האם מ"מ הרי צריכים לקחת ולזכות בביצים דלהרבה פוסקים הוא חלק ממצוה זו ובשבת אי אפשר לטלטלם כי הם מוקצים כי בערב שבת רבצה האם עליהם והיה אסור לו לקחת הביצים ולכן הוי מוקצה לכל השבת, ובשם הגר"מ האלבערשטאם מביאים דיש עוד חשש דכיון שצריך לעשות קנין בבנים ובשבת אסור לעשות קנין.

(ו) ואין בזה משום איסור הכנה משבת לחול דלהסתכל לא נקרא עשיית פעולה מיוחדת לאסרו משום מעשה הכנה וגם דהוא צורך מצוה.

(ז) דהיא מצות עשה שאין הזמן גרמא ולכן נשים מוזהרות עליה ויש שהעירו דכיון דבשבת אין מקיימין מצוה זו שוב הוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות והיישוב לזה מבואר בגדולי האחרונים דמצוה שאי אפשר לקיימה מצד שהדבר כרוך באיסור אינה נחשבת בגדר מצות שהזמן גרמא דבאמת היא נוהגת כל הזמן ורק מצד איסור צדדי אין אפשרות למעשה לקיים את המצוה, עי' בחידושי מהרי"ט ובשו"ת שאילת יעב"ץ שהובא לעיל ובטורי אבן חגיגה (ט"ז ע"א).

(ח) ובפירוש רבינו אפרים על התורה כתב "כי יקרא וכו' וסמיך ליה לא יהיה כלי גבר על אשה, אם יראו איש ואשה קן צפור יעלה האיש שלא יבוא ידי הרגל עבירה עכ"ל.

אך הפוסקים לא הביאו זאת להלכה, ויתכן היות כי בדרך כלל הציפורים מניחים את הקן במקום גבוה ואין מדרכי הצניעות לבת מלך לטפס ולקפץ שם ואף זה בכלל כל כבודה בת מלך פנימה ושב ואל תעשה עדיף. ואפילו הרוצות לקיים מצוה זו מחמת הסגולה שזוכים לבנים כבר כתב בעל הדרך אמונה דסגי בכך שהבעל יקיים את המצוה ואין האשה צריכה לקיימו בעצמה.

(ט) כיון שאינו בר חיובא ופטור ממצוה זו. ועי' במנחת חינוך (מצוה תקמ"ה כ"א) שסובר דאם קטן עבר ולקח אם על בנים אז כשיגדל חייב לשלח את האם כי באמת חל עליו מצות שילוח אלא שהוא קטן ואינו בר דיעה לקיימו אבל כשהגדיל והוא בר דעת מחוייב לקיים ולשלח עיי"ש.

(י) וכיון שיש בזה מצוה ממילא מקבל גם הסגולה של אריכות ימים כ"כ הגרח"ק בתשובה ק"י בספר שלח תשלח, וכתב שם דלכן אם הגדול כבר קיים מצוה זו יכול לתת לקטן לקיים המצוה כיון שגם לקטן יש מצוה.

בעניין בדיקת והגהת תפילין ומזוזות [ו]

זמן בדיקת מזוזות ישנות

מזוזות יחיד – רבים

מזוזה של יחיד צריך לבודקה פעמיים בשבע שנים[1]. והיינו בכל שלוש שנים ומחצה [ועיין בהערה][2]. ומזוזה של רבים פעמיים ביובל, והיינו פעם בעשרים וחמש שנים[3]. ועיין בהערה דיש מקילים בזמנינו בענין בדיקת המזוזות[4].

שנה מעוברת

ולכן יש נוהגים לבדוק מזוזת של יחיד בחודש אדר של שנת העיבור, שעי"ז יהיה להם סימן מתי צריכים לבדוק.

חודש אלול

מנהג אנשי מעשה לבדוק המזוזות בכל שנה בחודש אלול[5].

בתים משותפים

בית של כמה שותפים, או פתחי חדר מדרגות, נחשבים לשל יחיד לענין זה, וצריכים לבדקה בכל שלוש שנים ומחצה[6]. ובפרט אם יש ועד הבית הדואג לכל צרכי הבנין.

בית המדרש

מזוזות של בתי מדרשות, לכאורה נראה דהוה כשל רבים, אמנם אם יש ממונה על שמירת המקום ואחזקתו, נחשב כשל יחיד וחייב לבדוק פעם בשלוש שנים ומחצה[7].

---

1 שו"ע יו"ד סימן רצא ס"א וז"ל השו"ע "מזוזת יחיד נבדקת פעמיים בשבע שנים, ושל רבים פעמיים ביובל".

2 כן הסכמת הפוסקים. ומה שנקט הלשון פעמיים בשבע שנים לשון קצר הוא. אמנם בחוט שני (הלכות מזוזה עמוד קלה) כתב שלא יעברו שבע שנים בלא בדיקה, וכאשר בדק לפני שקבע אותה בדלת, ובסוף שבע שנים בודק שוב נחשב שבדק פעמיים בשבע שנים.

3 הטעם שהיקילו במזוזה של רבים, משום שכל דבר של רבים אין להטריח עליהם הרבה, שאם תטריח יהיה כל אחד יאמר שיעשה חבירו רש"י יומא יא..

4 הליכות שלמה (תפילה פרק ד דבר הלכה אות נב), מכיון שמטרת הבדיקה היא לודא שלא נגנב או נרקב המזוזה (ראה לקמן), ובזמן הזה שהמזוזות מונחות במקום טוב ושמור בתוך בית מזוזה אטום למים, והקלף אינו נוגע במשקוף ואינו נרטב מהגשם, וכן מוגן ע"י הניילון שמניחם בתוכו המזוזה וכן אין לחוש שמא נגנב באופן שמונח בנרתיק מזוזה שקוף, לכן ליכא חיוב בדיקה. אמנם שאר פוסקי זמנינו נקטו שהחיוב נשאר גם בזמן הזה, כי לפעמים האותיות נסדקות על ידי שינוי קור וחום וכדומה.

5 מטה אפרים סימן תקפא ס"י ובקיצור שו"ע (סימן קכח ס"ג)

6 כתב הב"ח "ונראה דאפילו בית שיש בו הרבה בעלי בתים ועושין ביחד מזוזה אחת בפתח הסמוך לרשות הרבים, נקראת של יחיד, דאין נקרא של רבים אלא דשערי חצירות ומדינות ועיירות והכי משמע מפירוש רש"י.

טעם ואופן הבדיקה

טעם הבדיקה דחיישינן שמא נרקבה או נגנבה[8]. או שמא נקרעה ממנו אות אחת או נמחקה מפני שהיא קבועה בכתלים מרקבת[9]. ולכן אין צריך לבדוק משום חסירות ויתירות[10]. שהרי בדיקה זו כבר נעשתה לפני שהניחם בפעם הראשונה. אבל צריך לבדוק ולעיין בכל אות אם היא לא נרקבה, כיון שהוא עשוי להירקב ולהתבלות באורך הימים.

במקום שיש שם לחלוחית

מקום שיש הרבה לחלוחית יש לבדוק המזוזות תדיר, ולפחות פעם בשנה[11]. וכן אם שפכו מים במקום שהמזוזה שם, ויכול להיות שנכנם מים לשם.

יש לו הרבה מזוזות

מי שיש לו הרבה מזוזות קבועות, ובדק שלשה מהן ונמצאו כשרות, אפי"ה צריך לבדוק כל שאר המזוזות, אע"פ שכולם נכתבו והוקבעו באותו זמן, כיון שטעם הבדיקה מחשש לנרקבה או נגנבה, ואין כל המקומות שוים[12].

לסמן מקום המזוזה

כשמוריד המזוזות על מנת לבדקן ראוי לסמן ממקום שלקחו המזוזה, שאין לעשות הורדה לקדושה, דהיינו מזוזה שהיתה מונחת במקום ודאי חוב, אין להעבירה למקום שחיובו רק מספק[13].

2 מזוזות

קשה לו להוציא המזוזה ולבודקה, ורוצה להניח מזוזה אחרת, אסור משום בל תוסיף[14]. אבל אם הראשונה בוודאי פסולה מותר[15].

---

7 כתב בחובת הדר (פ"א סקל"ו) ומזוזה של ביהכ"נ וביהמד"ר לכאורה נראה דהוי כשל רבים, אמנם במזוזות מלכים כתב בשם לשכת הסופר ומסגרת זהב דכיון שיש גבאים שכל עניני בית המדש נעשים על פיהם, עליהם לבדוק המזוזה כשל יחיד. ולכאורה אפשר דהיינו דווקא כשהגבאים עוסקים בשכר בעניני בית המדרש, אבל על העוסקים בחינם מסתבר דשייך טעמא דשלא להטריח עליהם.

8 רש"י יומא יא.כתב החיד"א בשיורי ברכה (יו"ד סימן רצא ס"א) דלפי הטעם אם נגנבה, אין צריך לבדוק המזוזות מבפנים, ומספיק לראות שלא נגנבה המזוזה ע"ז סומכים רובא דעלמא דאין בודקים אם נרקבה, אבל רמב"ם כתב כפירוש הראשון, דהיינו אם נרקבה, ונכון לכל ירא שמים להחמיר, ואין שייך לומר דסומכים על הפירוש השני שמא נגנבה, דהרי רש"י פירוש שתי החששות, ויש לחוש לשתיהם, ואינם פירושים חלוקים וזה פשוט, ולכן לא מצד החומרא נכון ליר"ש להחמיר, דהרי כל אדם חייב לקיים הדין, דליכא למ"ד דאין לחוש לנרקבה.

9 לשון הרמב"ם פ"ה ה"ט.

10 שו"ת חתם סופר יו"ד סימן רפג

11 ערוך השלחן סעיף א

12 ברכי יוסף (סימן רצא סק"א)

13 תשובות והנהגות (ח"א סימן תרמט) כפי המבואר במשנה ברורה (סימן טו סק"א) שלא להתיר ציציות מטלית גדול, ולהטיל אותם בטלית של קטן שחיובו רק מדרבנן.

14 פתחי תשובה (שם סק"ב) בשם חמודי דניאל

15 חובת הדר (פ"א סקל"ח).

מדרש תנחומ"א

מתוך ידידות כנה והשתתפות בצער, כסא דנחמתא נשגר, קדם מע"כ ידידינו האי גברא יקירא, נודע לעוז לתהילה ולתפארה, מסור בלב ובנפש חפיצה למעניו, תומך נלהב לטובת מוסדותינו, לבו ער וחם לכל דבר שבקדושה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא, במיוחד הוזיל זהב מכיסו למען הרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, חכם לב יקח מצוות בנטלו חלק בבנין בית חינוך לבנות במידה מרובה וגדושה, ה"ה

הרבני הנגיד הנכבד המרומם

מו"ה אליעזר דוד אינזליכט הי"ו

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

ואתו עמו כל המשפחה הנכבדה כאו"א בשמו הטוב יבורך

המתאבל מרה בפטירת אמו החשובה

מרת פערל חנה מינדל ב"ר נפתלי צבי ע"ה

אשת יבלחט"א הרה"ח ר' חיים מרדכי אינזליכט הי"ו

תנחומינו הנאמנים ישעשעו נפשכם, המקום ינחם אתכם, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולכם, ששון ושמחה ישיגוכם, ונסו יגון ואנחה מכל גבולכם, ומעתה ועד עולם אך טוב וחסד ירדפוכם, כל ימי חייכם, ובפעולותיכם הכבירים והמפורסמים, תמצאו ניחומים, ויושר תליץ בעדכם בגנזי מרומים, עדי יקיצו וירננו שוכני עפר במהרה בקרב הימים.

החותמים בנטפי תנחומין

וועד קרן הבנין

להקמת בית חינוך לבנות בני ברק יצ"ו

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
נאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵ"ן יִשְׁמְרוּ דַּעַ"ת

כהמשך למאמר הקודם נביא לפני הקוראים ענינים שונים בהלכה, שנו"נ בהם מרן רביה"ק זי"ע עם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל וסמך בהם על דעת תורתו

חמש"ה מי יודע

בראשית התקופה להתיישבות אנשי שלומינו בארה"ב, הבחינו באחד מן הימים, כי מטבעות הכסף של הדאללע"ר איננו מכסף טהור, ומעורב בו גם כן קצת נחושת, אי לכך נתעוררה שאלה בדין "פדיון הבן", כמה מטבעות ממטבעות ההם, צריכים ליתן לכהן לפדיון הבכור.

וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵ"ן

בעת ההיא נולד לאחד מאנשי שלומינו בנו בכורו, ונכנם אל מרן רביה"ק זי"ע לשאול בזה את חוות דעת קדשו בדבר ה' זו הלכה. מרן רביה"ק זי"ע הפנה את השואל להכהן הגדול מאחיו ה"ה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, כששמע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את השאלה פנה אל ביתו נאוה קודש של מרן רביה"ק זי"ע, כדי לדון עמו בדבר זה, ויחדיו ביררו את הדבר, והעלו שיתנו שבעה דאללער – לפי שויות הדאללער של אז שנשתנה אחר כך[1].

כמו כן, באסיפת התאחדות הרבנים, שהתקיימה לאחר מכן, קבע אז מרן רביה"ק זי"ע, שסכום החמשת שקלים לפדיון הבן – לפי ערך הכסף בארה"ב – יהיה "**שבעה דאללער**" (של כסף)[2].

כִּי הוּא רֵאשִׁי"ת אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָ"ה

ובענין זה סיפר כ"ק **אדמו"ר מראפשיץ** שליט"א, שבעת שנולד כבן הבכור לאביו הגה"צ **אבד"ק מוזשאי** זצ"ל, נסע מרן רביה"ק זי"ע לפאר את שמחת פדיון הבן שלו – שהתקיימה בבית אביו (ש"ב של מרן רביה"ק זי"ע) בפלעטבוש, **וחורה אז מרן רביה"ק לאביו זצ"ל, לכבד את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לשמש בתור כהן הפודה לבנו.**

ונעתיקו כאן כפי שמובא בס' זקניך ויאמרו לך (חלק י"ד עמ' 36) כדלהלן:

*עם דערציילט כ"ק **אדמו"ר מראפשיין** שליט"א: בעפאר מיין פדיון הבן, חשון תשי"ד – וואס איז געווען אין א אנגעשטרענגטע תקופה, אין די טעג בעפאר די פטירה פונעם רבינ'ס טאטער הצדיק **חי' רויזא** ע"ה – האט מיין טאטע כ"ק **אדמו"ר ממוזשאי** ז"ל איבער געשמועסט מיטן רבין' וועמען ער זאל נעמען אלס 'כהן' ביים פדיון הבן.*

*דער רבי האט געהייסן נעמען דעם ריסקעווער רב, הגה"צ המפורסם רבי **אברהם שלמה הכהן כ"ץ** זצ"ל אב"ד קרית יואל בני ברק, זאגנדיג אז ער איז א 'כהן מיוחס'.*[3]

---

1 ספר **אביר הרועים** עמוד כ"ו.

2 **זמירות דברי יואל** (עמ' שד"מ, סדר פדיון הבן, אות ר"י"א) [וידוע שאמר פעם מרן רביה"ק זי"ע לא' ששאלו בענין זה: "**דו ביסט דאך מקיים די מצוה נאר איינמאל אין לעבן**"...].

*דער רבי האט אויך געזאגט אז ער זאל נעמען מער ווי איין כהן,[4] האט ער אויך געזופן הרה"ח ר' **דוד קאהן** ע"ה מזקני חסידי פלאנטש, וועלכער איז געווען א חשובער איד צווישן אנשי שלומינו. דער הייטישער ציבור געדענקט ווי מידי שנה בשנה אום יו"ט שבועות פלעגט דער רבי מכבד זיין ר' דוד מיטן ברודער ר' משה מיטן זינגען דעם 'פלאנטשער אהבה רבה ניגון'.*

*נאכ'ן פדיון הבן איז דער טאטע ז"ל געגאנגען צום כהן מיוחס הגה"צ רבי **יצחק מאיר הכהן ראפפורט** ז"ל דער פראגער רב[5] – וועלכער האט נישט געוואלט מתחילה גיין אינאיינעם מיט אנדערע כהנים – אזן ער האט פודה געווען בייַ אים עקסטער.*

***אויך האט דער רבי געהייסן דעמאלטס שר זאל נעבן פארן כהן זיבן זילבערנע פלעם** (ממטבעות של ארה"ב) [כפי שבירר ענין זה להלכה יחד עם הגה"צ מריסקעווע כנ"ל].*

---

[3] והיה זאת לפלא כי הרי ידוע דעת מרן רביה"ק זי"ע **דבזמן הזה אין כהנים מיוחסים**, כמו שהאריך בזה בשו"ת **דברי יואל** (אבעה"ז סי' קי"ח אות כ"א) שהביא שם את דברי **המהרש"ל** שכתב אבל זרע כהנים ולווים קרוב לוודאי שנתבלבלו וכו'... ופדיון בכורים אנו מקיימין עכ"פ מספק, וגם עדיף מספק דעלמא, שיש לכהנים עכ"פ חזקה כמ"ש **המהרי"ט**, אף שאינו חזקה ברורה ואינו ודאי, וכבר הבאתי דברי **הרמב"ם ז"ל** (הל' מלכים פי"ב סעי' ג) שכשיבא מלך המשיח ידחו אותן שאינם מיוחסין מן הכהונה ע"י האורים ותומים, וא"כ מי שפדה את בנו קודם ביאת המשיח אצל אותן הכהנים שנדחו אח"כ ויהי' איגלאי מילתא למפרע שאינם כהנים, בוודאי שיהי' מחוייב לפדותו עוד הפעם אצל כהן שיתייחס ע"י האורים ותומים, וא"כ ע"כ צריך להודות שכל הפדוים הם בספק כי במהרה יבוא הגואל ומי יודע איזה כהן ידחה, עי"ש. - בכל זאת ככל הנראה ציוה מרן רבינו ז"ל לקחת את הגה"צ מריסקעווע לכהן הפודה בהיותו ת"ח גדול וזכה לכתר תורה ולכתר כהונה גם יחד. כידוע ד' היעב"ץ בספרו מגדל עוז שיש להדר שהכהן יהיה תלמיד חכם.

ובענין זה יש להעתיק מה שמובא בס' **זכר צדיק לברכה** דפע"א כאשר ישב מרן רבינו ז"ל בפדיון הבן והיה שם הכהן הפודה הגה"צ ר' **יצחק מאיר הכהן ראפפופרט** זצ"ל הרב של פראג, ונסתובבה השיחה ביניהם בענין כהנים מיוחסים בזמן הזה, ואמר לו רבינו דברי המהרש"ל הנ"ל. ופירש בזה מה שמונים ומקוננים בפזמון **"אלי ציון"** שבסוף הקינות לת"ב שחושב שם כל מה שהפסדנו ונתבטלו אחרי חורבן בית המקדש, ואחד מהם **"ופדיוני בכוריה"**, שלכאורה תמוה שהלא פדיון בכורים בין בכור אדם ובין בכור בהמה אינם מדיני מצוות התלויות בארץ ואינו קשור כלל לבית המקדש, שהרי גם בזמן הזה יש חיוב לפדות את בן הבכור (עי' חינוך מצוה שצ"ב), הנה כי כן יפלא על מה מקוננים בזה.

אך לפי דברי המהרש"ל מובן היטב, כי רק בזמן שבית המקדש היה קיים, היו לנו כהנים מיוחסים, והפדיון היה כדת וכדין, מה שאין כאן כהיום שאין לנו עוד כהנים מיוחסים, על זה מקוננים בקינות **"ופדיוני בכוריה"** (רבינו מביא פי' זה גם בשו"ת דברי יואל הנ"ל בהמשך דבריו).

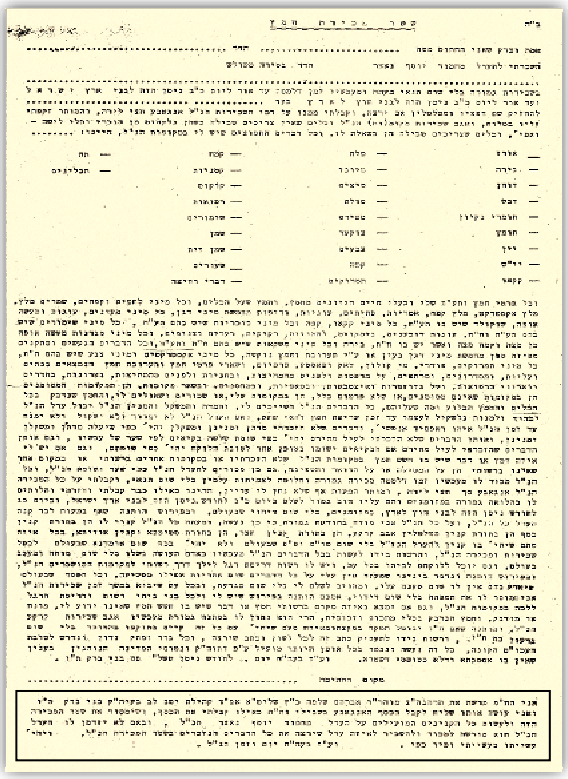
נענה הרב מפראג ואמר לרבינו: דער טייטש איז א שיינער פשט אין די ווערטער פון קינות, אמנם סוף כל סוף מקובל אצלינו כי משפחתינו הם כהנים מיוחסים דור אחר דור. ענה לו רבינו: זהו כלל מ"כהני חזקה", אבל אין לזה שייכות ל'כהנים מיוחסים".

ועי' שם עוד שפע"א שאל א' מבאי ביתו של מרן רביה"ק ז"ל היות כי דעת רבינו שבזמן הזה אין צריך להדר אחר כהן מיוחס, כיון שממילא אין לנו כהנים מיוחסים, והרי רוב העולם מהדרים אחר כהן מיוחס אף בזמן הזה. ענה לו רבינו: מה שאתה אומר כי העולם מהדרים אחרי **"כהן מיוחס"** אינו נכון, כי העולם מהדרים אחר **"מיוחס שהוא כהן"** א חשוב'ער איד, והוא גם כהן, אבל אחר **"כהן שהוא מיוחס"** גם העולם אין מהדר לחזור אחריהם, מטעם האמור. - ויתכן לפי זה שציוה רבינו לקחת את הגה"צ מריסקעווע לכהן הפודה בהיותו "מיוחס שהוא כהן" כאמור.

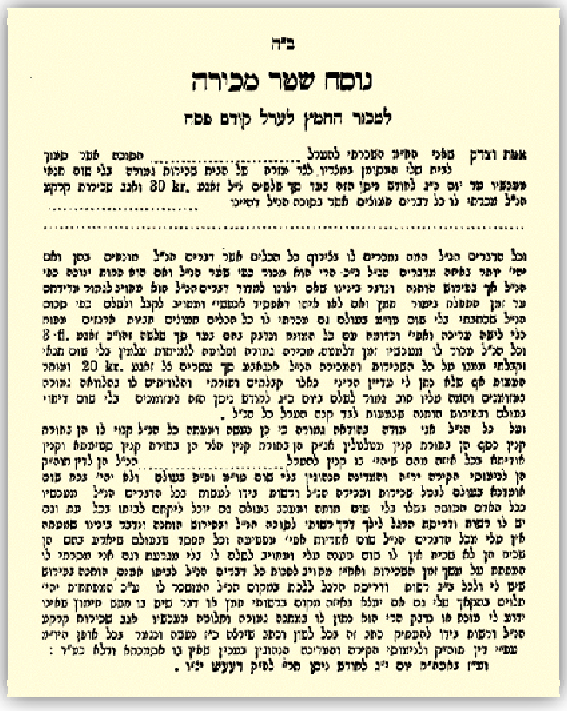
[4] אמנם עי' **בזמירות דברי יואל** (עמ' שמ"ג, סדר פדיון הבן, אות ר"י) שפע"א שאל א' את רבינו האם להדר לפדות את הילד משני כהנים, דהיינו לתת חמש שקלים שנית לכהן אחר בלי ברכה מחמת ספק יחוס, וכידוע **שהרה"ק משינאווא** זי"ע בכל פעם שנודע לו מאיזה כהן חשוב פדה א"ע אצלו כדין פדיון הבן מכח ספק אולי הוא יותר מיוחס מאותו כהן שנפדה ממנו ע"י אביו זצוק"ל, והשיב לו רבינו שלא יפדה רק מכהן א' כנהוג, והוסיף לו רבינו שכשיגדל בנו יוכל הבן אם ירצה לפדות א"ע מספק עוד הפעם.

[5] עי' אוצר פדיון הבן (עמ' ר"ה) דכן מקובל בפי ההמון משפחות הכהונה אשר יש להם סדר יחוס כראוי, והם **משפחת ראפפורט** אשר מתייחסים להיות נכדי הש"ך, וקל הוא להגיע לפי הסדר בן אחר בן עד הש"ך, ואף שאין להם עתה סדר ייחוסם בידם, מכל מקום כפי המקובל הם המה המתייחסים אחריו. וכן מקובל **בשם הבעש"ט זי"ע** שאמר שג' משפחות מיוחסות יש בישראל, והם משפחת **ראפפורט** לכהנים, משפחת **הורוויץ** ללויים, ומשפחת **מרגליות** לישראלים, ועוד ידוע בשם הגר"א (מובא בס' עליות אליהו סימן ז') שאחר שפדה עצמו אצל אחד ממשפחת ראפפורט, שוב לא חזר ופדה את עצמו כמנהגו לחזור ולפדות עצמו מכל הכהנים.

בְּרִאשׁ כָּל מוֹעֲדוֹת נִשְׂאַת פֶּסַח

שטר מכירת חמץ מאת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

שטר מכירת חמץ מאת הרה"ק רבי מנחם מענדל מדעעש זי"ע

סיפר הגה"צ רבי **משה יאזאפאוויטש** זצ"ל אבד"ק צלותא דשלמה: "אחרי המלחמה, בעת שרצה מרן רביה"ק זי"ע לקבוע לאנשי שלומינו בארה"ב את נוסח "**השטר מכירת חמץ**", ולסדרו לפי כל דקדוקי ההלכה, קרא אז להרבנים הגאוה"צ אבד"ק **ריסקעווע** זצ"ל[6] ואבד"ק **שאפראן** זצ"ל, וישב ועבר עמהם זמן הרבה על כמה נוסחאות שניסחו גדולי עולם מדורות העברו, ולאחר בירור כל הדיעות קבע עמהם את הנוסח שבעיקרו מיוסד על הנוסח של הגה"ק רבי **מנחם מנדל מדעעש** זצ"ל[7] שנדפס בהגדת מראה יחזקאל, עם כמה שינויים קטנים שהוסיף מרן רביה"ק זי"ע".

---

[6] יצויין, שהגה"צ מריסקעווע זצ"ל היה לו בקבלה את נוסח "השטר מכירת חמץ" שעשה הרה"ק **מצאנז** זי"ע, וכפי שנמצא בכת"י הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו ב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל שכתב (הובא בספר **תחנונים ידבר ראש"ש** [לבנו הרב הגאון **אב"ד ריסקעווע** שליט"א], מדור מראש צורים, הערה ל"ט) כדלהלן:

"...וזכורני שבשנת תשל"ב לפ"ק הראיתי לאאמו"ר הגאון הצדיק [מריסקעווע] זצ"ל את שטר המכירה וכו' ואמר לי שהוא קיבל השטר מכירה מהרה"ק **מנאסאד** זצ"ל שקבלו מהגאון **מהר"ש מראדמישלא** זצ"ל שעשה "כמו שהיה עושין בצאנז" **וממילא עשה הדברי חיים גם כן כמו שהוא עושה**". ע"כ. ואכן נוסח השטר מכירת חמץ שעשה לבני קהילתינו הק' בב"ב, קבע כפי נוסח זה.

עוד הוסיף שם בענין זה וכתב: "ועוד אמר לי שאינו נראה לו מה שכתבו בשטר מכירה הנ"ל שנותנים "איינגעבע" (מעות קדימה) "**א סענט**", שהוא פחות משוה פרוטה, **ואמר כי הרה"ק מנאסאד זצ"ל אמר לו שבעל הדברי חיים זצ"ל היה כותב בשטר המכירה "גילדין"**, ואמר שצריכים לחשוב בפרוטה שבימי חכמי הש"ס, וחישב זה ונמצא כן, וגילדין הוא מטבע גדולה (יותר מלירה דארץ ישראל שבזמנינו)". ע"כ.

ויצויין שאכן בנוסח שטר מכירת חמץ של מרן רביה"ק זי"ע משנת תשכ"ד, כתוב "וקיבלתי ממנו על דמי השכירות הנ"ל **אנגאבע 5 סענט**". [ויתכן שקבע מרן רביה"ק זי"ע לכתוב כן, בעת שסידר הנוסח יחד עם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל].

[7] נוסח השטר של הרה"ק רבי **מנחם מענדל מדעעש** זי"ע דומה לנוסח השטר של מרן הרה"ק בעל **הישמח משה** זי"ע, ובספר **דרכי הישר והטוב** להרה"ק רבי **צבי הירש מליסקא** זי"ע נדפס העתק מנוסח שטר מכירת חמץ של רבו הרה"ק בעל **הישמח משה** זי"ע, וכתוב שם "העתק הזה היה למראה עיני הגאון הצדיק **מו"ה מענדילע מדעש** זצ"ל והגיה כאן וכו'".

וְתוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ

ואלה המשפטים אשר תשים... כשולח"ן הערו"ך...

כמים פנים אל פנים, ידועה ומפורסמת גודל הערצתו והתבטלותו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אל מרן רביה"ק זי"ע ולדעת תורתו, וכפי שהתבטא פעם ואמר: "**ביי אונז איז דעם רבינ'ם חוות דעת ווי א בפירוש'ער שולחן ערוך**"...,[8] ונביא לפני הקוראים ב' עובדות בעניין זה.

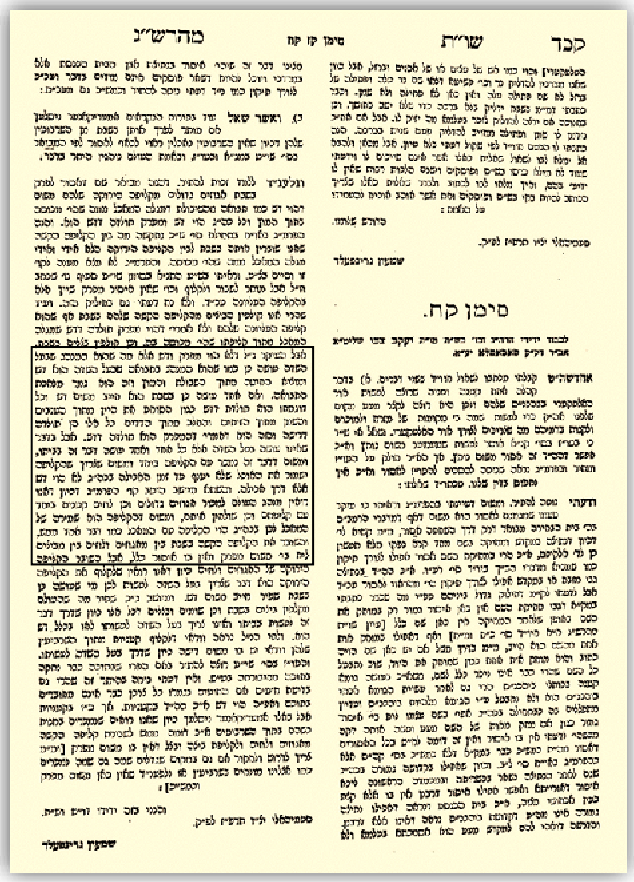
חשש בפתיחת אגוזי אדמה בשבת

באותה תקופה שכבר שימש הגה"צ מריסקעווע זצ"ל כאב"ד ור"מ דקהילתינו הק' בב"ב, יצא פעם רב אחד לאסור פתיחת אגוזי אדמה (פינאט"ס) בשבת, בתחילה רצה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לחשוש לזה, אך כשאמרו לו שידידו כ"ק הגאון הצדיק **רבי משה ארי' פריינד** זצ"ל גאב"ד ירושת"ו זוכר בבירור מעשה רב ממרן רביה"ק זי"ע עוד מלפני המלחמה – שנהג היתר לפתחם, שלח אליו שני שלוחים, על מנת להעיד מפיו עובדא זו כי רבינו לא חשש לזה כלל.

הגה"צ מריסקעווע זצ"ל שולח לחקור בבירור שמרן רביה"ק זי"ע נהג היתר בדבר

כשהגיעו ב' השלוחים אל כ"ק **הגאב"ד** זצ"ל, סיפר להם גופא דעובדא הכי הוי: "בשנת תרצ"ט בשב"ק פרשת בשלח–שירה, זכיתי לשהות בצל הקודש של מרן רביה"ק (שליט"א) [זי"ע] בעיר מאטמאר, היה אז שב"ק **חמשה עשר בשבט**, ולכבוד היום הביאו אל שולחן הטהור הרבה מיני פירות, בין הפירות הביאו גם פרי הנקרא "פיינעפל", אך לפי שלא היה מצוי אז פרי זה, לא ידעו אם ברכתו בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה, ולכן הביאו אגוזי אדמה (פינאט"ס) שאינם קלופים, כדי שרבינו יברך עליהם ויפטור הפיינעפל, אחד הרבנים שהיה שם שאל את רבינו: "**האם אין חשש בפתיחת אגוזים אלו בשבת?**" (עי' שו"ע או"ח סימן ש"ט ס"ו), כששמע רבינו את השאלה, לקח את האגוזים בידו ופתחם, ותוך כדי כך שאל את הרב הנ"ל: "**מה כבודו אומר?**"... ובכך הראה הלכה למעשה שמותר לפתוח אגוזים אלו בשבת"[9].

כשחזרו השלוחים אל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל העידו בפניו עובדא הנ"ל, ובאשר נתאמת לו הדבר שרביה"ק זי"ע בעצמו נהג היתר לפתחם, או אז נחה דעתו והתיר לפתחם[10].

תשו' הגאון המהרש"ג זצ"ל בענין ההיתר לפתוח אגוזי פינאט"ס בשבת

---

[8] מפי הרה"ח ר' **חנני' יו"ט ליפא מערץ** ששמע כן מפי הגה"צ מריסקעווע.

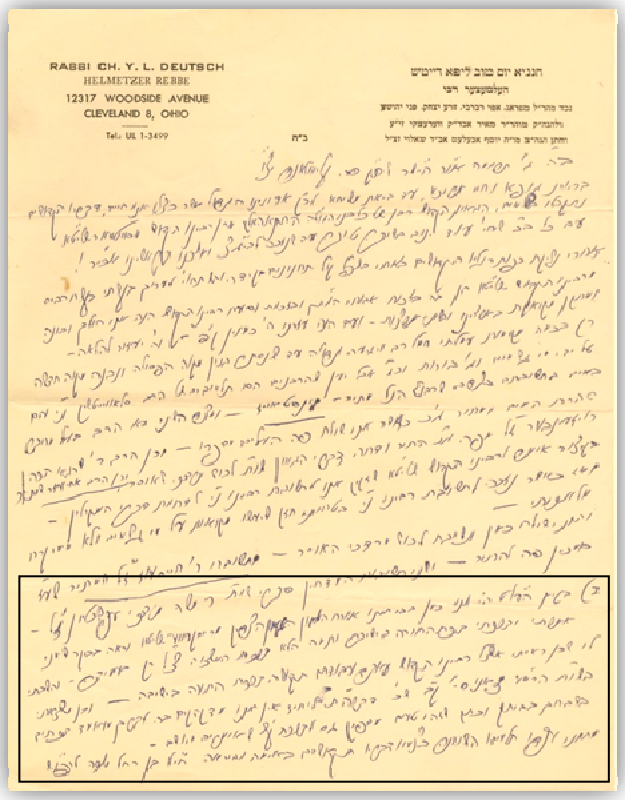
[9] בטעם ההיתר לפתוח אגוזי פינאט"ס בשב"ק, עיי' בשו"ת **מהרש"ג** (ח"ב סימן ק"ח אות ב').

[10] ספר **ימי מלך** ח"א פרק ט' עמוד תכ"ה.

ואנחנו לא נדע בישיב"ה

מכתב הגה"צ מהעלמעץ זצ"ל בענין מנהג מרן רביה"ק זי"ע לברך ברכת התורה בישיבה

סיפר הרב הגאון **אב"ד ריסקעווע** שליט"א (מתוך שיעור הלכה בענין ברכה"ת בעמידה, בבית מדרשנו הגדול בב"ב, תמוז תשפ"ד): "לאחרונה נתגלה לידי העתק ממכתב כת"י של הגה"צ **מהעלמעץ** זצ"ל בעל טהרת יום טוב, שכתב אל מרן רביה"ק זי"ע בתחילת שנת תשכ"ב (נושא המכתב סובב בעניני מקוואות), ובסוף המכתב כותב בזה"ל: "**...בקיץ העל"ט, היה לנו כאן בביתינו אורח הגון הגאון הצדיק מריסקעווע שליט"א, וראה בכווך שאני אמרתי וברכתי ברכת התורה בישיבה, ותמה הלא ברכת המצוה צריך לומר רק בעמידה, וחשבתי לו שכן ראיתי אצל רבינו הקדוש עובד עבודתו הקדושה ברכת התורה בישיבה – וכן מצאתי בשו"ת הרמ"ע מפאנו סימן ק"ב, שכתב דברכת התורה ליחיד אין אנו מדקדקים בה לברך מעומד, דכתיב בשבתך בביתך**". עכ"ל.

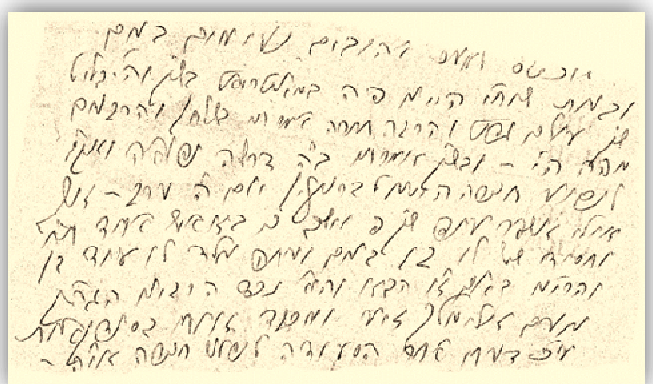

RABBI CH. Y. L. DEUTSCH
HELMETZER REBBE
12317 WOODSIDE AVENUE
CLEVELAND 8, OHIO
Tel. UL 1-3499

מכתב הגה"צ מהעלמעץ למרן רביה"ק זי"ע בו מזכיר את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל שתמה על מה שנהג לברך ברכת התורה בישיבה

הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מברך ברכת התורה בישיבה בעת שהותו במאנטריאל

ומדי דברי עם ש"ב הגה"צ **ר' יחיאל מאיר כ"ץ** שליט"א אבד"ק דזשיבוי (מאנטריאל) סיפרתי לו ממכתב זו, הדבר היה אצלו לחידוש גדול, וכך סיפר לי בפליאה: "זכורני מימי ילדותי כשהתאכסן זקיננו הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בביתינו במאנטריאל בשנת תשכ"ז, ראיתיו מברך ברכת התורה בישיבה, הדבר היה לפלא בעיני, וחשבתי אז לעצמי אולי מחמת שקשה לו העמידה בימי הזקנה נוהג כן, אך בשמעי עתה לראשונה ממכתב הגה"צ מהעלמעץ זצ"ל, נתחוורו לי פני הדברים, ויתכן מאוד שמני אז ששמע זקיננו זצ"ל מהגה"צ מהעלמעץ זצ"ל, את מנהגו של מרן רביה"ק זי"ע בזה – שינה את מנהגו והתחיל גם הוא לנהוג כן". ע"כ.

ועובדא זו נפלאה מאד, שאף בסוף ימיו לעת זקנותו, שינה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ממנהגו – בשמעו שמרן רביה"ק זי"ע נוהג אחרת...

מכתב הגה"צ מריסקעווע לבני משפחתו בעת שהותו במאנטריאל בו כותב בין הדברים:
"היינו פה במאנטריאל בשב"ק והי' בליל ש"ק עולם גדול והרבה תורה אמרתי בשולחן, והרבנים מפה היו - ובש"ק אמרתי ב"ה דרשה נפלאה..."

בשולי המאמר:

ירבה בישיב"ה

בענין מנהג מרן רביה"ק זי"ע לברך ברכת התורה בישיבה

לאור מה שנתבאר במאמר זה, מנהג מרן רביה"ק זי"ע לברך ברכת התורה בישיבה, נביא את דעות הפוסקים בזה, ונתינת טעמם לשבח.

כל ברכת המצוות בעמידה

בבית יוסף ריש הלכות ציצית (סי' ח, ד"ה ומיד) הביא מהירושלמי דכל ברכות המצות מברכין בעמידה, וכ"כ **במשנה ברורה** (שם סק"ב), ולפי"ז נקטו הרבה פוסקים דה"ה בברכת התורה צריכין לעמוד (עיי' שו"ת **מעורר ישנים** (סי' כ"ו), שו"ת **מחזה אברהם** (ח"ב סימן ג')), וכ"כ **בלקט הקמח החדש** (סי' מ"ז אות ד'): "**ברכת התורה וכו' ראינו מרבותינו וצדיקים שאמרוה מעומד**". עכ"ל.

טעם נוסף - דוגמת מתן תורה

יש שהוסיפו לרמז (שו"ת **והרים הכהן** ח"ג, סי' ג'), דבברכת התורה יש ענין נוסף לעמוד יותר משאר ברכות המצות, עפי"מ שכתב **הטור** (סי' מ"ז) "**ויכוון בברכתו על מעמד הר סיני אשר בחר בנו מכל האומות והשמיענו דבריו מתוך האש**", וכיון דבמעמד הר סיני כתיב (שמות כ, טו) "וירא העם וינעו **ויעמדו** וגו'", לכן דוגמת מעמד הר סיני שהיתה בעמידה, ראוי לעמוד גם בשעת ברכת התורה.

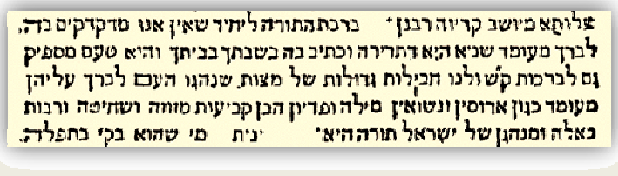
דעת גדולי האחרונים שאפשר לברך בישיבה

אך בהגהות **חכמת שלמה** (על השו"ע סי' ח') כתב דבר חידוש, דלא בכל ברכות המצות צריכין לעמוד, וז"ל: "**י"ל דחז"ל תיקנו דכענין המצוה כן הוי הברכה, דאם המצוה מיושב הוי הברכה נמי מיושב**, אבל אם המצוה מעומד אז גם הברכה תהיה מעומד", וכ"כ **בספרי מגדים** (או"ח סי' תל"ב מש"ז סק"ג), **ובמור וקציעה** להגאון היעב"ץ זצ"ל הוסיף לומר: "**אבל הדברים הנעשים בישיבה אין נאה לברך עליהן מעומד שלא כדרך עשיית העסק שעליו הוא הברכה**". עכ"ל.

ולפי"ז כיון דמברכין ברכת התורה על מצות לימוד התורה – שמצותו בין בעמידה ובין בישיבה, דכתיב (דברים ו, ז) "ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך וגו' (ועיין מגילה כא. רכות מעומד קשות מיושב), **א"כ** ברכתו נמי בין בעמידה ובין בישיבה, וכ"כ להדיא **בערוך השלחן** (סי' מ"ז ס"ז), וכן הסיק בשו"ת **באר משה** (ח"ה סי' י"ז): "**ולדעתי עיקר ההלכה כמו שכתבי שאין צריך לעמוד**". (ועי' עוד בענין זה בארוכה בס' **תחנונים ידבר ראש** פרק קורא מראש"ש סימן ב')

דעת הרמ"ע מפאנו

וכן מצינו בשו"ת **הרמ"ע מפאנו** (סימן קב ד"ה שביעית) שכתב: "**ברכת התורה ליחיד שאין אנו מדקדקים בה לברך מעומד, שניא היא דתדירה וכתיב ביה בשבתך בביתך**". עכ"ל. והובאה תשובה זו להלכה **בפתיחה לספר ליקוטי מהרי"ח** (מנכדו הגאון בעל זכרון מנחם זצ"ל), וכן במכתב הגה"צ **מהעלמעין** זצ"ל שהובאה בפנים המאמר. (ויתכן שדעתו ג"כ כגדולי האחרונים הנ"ל דמצוה שאפשר לקיימה אף בישיבה, ברכתו נמי אף בישיבה, וזהו שכתב **דתדירה היא** היינו "שמצותו תדירה" – בין בעמידה ובין בישיבה, דכתיב בשבתך בביתך וגו'.)

אליבא בישוב קריה רבנן ברכת התורה ליחיד שאין אנו מדקדקים בה.
לברך מעומד שניא היא דתדירה וכתיב בה בשבתך בביתך והיא טעם ספיק
גם לברכת קש ולנו הכילוח וגדילות של מצות שנהגו העם לברך עליהן
מעומד כגון ארוסין ונשואין מילה ופדיון הבן קביעות מזוזה ושחיטה ורבות
נאלה ומנהגן של ישראל תורה היא' ינית פי שהוא בקי בתפלה

מנהג מרן רביה"ק זי"ע לברך בישיבה

כאמור, הובא בפנים המאמר עדותו של הגה"צ **מהעלמעין** זצ"ל שכתב: "**כן ראיתי אצל רבינו הקדוש עובד עבודתו הקדושה ברכת התורה בישיבה**". וכ"כ בס' **עדות ביוסף** (אות ח'): "וקודם ברכה"ת כורך את עצמו בהגורה וכו', **ומתחיל ואומר בישיבה ולא בעמידה לשם יחוד וכו' ומברך הברכות בא"י אמ"ה לעסוק בדברי תורה והערב** וכו'" ע"כ. וכ"כ בספר **מהר"י בר ח"י** (מנהגי קודש ממרן רביה"ק זי"ע אות נ"ד), וכן העידו הרה"ג ר' **בעריש קאהן** שליט"א ראש כוללינו הק' באנטווערפן, ולהבחל"ח הרה"ח ר' **יצחק לעווי** זי"ל (א טאג ביים רבין עמוד צ"ז, ועוד).

המשך יבוא אי"ה

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

כ"ז סיון

הגה"ק רבי מאיר מאייזנשטאט זי"ע
בעל "פנים מאירות"

ואלה תולדות

נולד בערך בשנת ת"ל לאביו הג"ר יצחק ולאמו הצדיקת בת אחות הגה"ק רבי שבתי כהן הש"ך זי"ע, [לפי לשון שה"ג שכותב: "מהר"ר מאיר אשכנזי נכד אחות הרב ש"ך אב"ד בק"ק אייזנשטאט", אבל לפי האגדה המספרת יסופר שבימי מלחמת הריקים בשנת תט"ו ברחו עם גולי ווילנא הגה"ק הש"ך ואחיו ר' יונה ועמם הי' גם אחותם הצעירה, ומחמת המלחמה נתפזרו ונאבד הקשר ביניהם ימים רבים, פ"א בנסוע הש"ך לדרכו התאכסן אצל הפרנס הקציו מוה"ר יצחק אשכנזי, ולמד בנעימה כדרכו באישון לילה, פתאום שמע קול נהי ובכיה מרה עולה מאחד החדרים, ויסר הש"ך לראות על מקור הבכי, והנה נערה לפניו תיילל ותקונן בבכי רבה, וישאלה הש"ך על טעם דמעותיה, ותען ותאמר: בצאתי מווילנא מבית אבי ר' מאיר אח צעיר הי' לי, מתמיד ובעל כשרון, והי' עושה הלילות כימים לשקוד על תורתנו הק', והי' לומד ממש באותו הניגון ששמעתי הלילה מחדרך, וזכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו, כשמוע הש"ך את שם אביו נזדעזע וקרא בקול "אוי אחותי", אחר כמה ימים בעל האכסני' ר' יצחק שנתאלמן השיא את הנערה שהי' משרתת בביתו לאשה, והש"ך ברכם שבנם היוצא מחליציהם יאירו פניו לעולם ולמלואו, ובשנת ת"ל בערך נולד להם בנם "מאיר" שהאי"ר את עולם כולו בתורתו ובחיבוריו היקרים. נמצא לפי"ז שהי' בן אחות הש"ך,] עוד בימי שחר ילדותו הצטיין כעילוי נפלא ובעל כשרון מופלג, בנערותו למד תורה מפי הגאון בעל "המגן אברהם" בקאליש (עיין "כתנות אור" ויקרא), אבל עיקר תורתו קנה אצל הגאון ר' משה זצ"ל אבד"ק סאכטשוב, אשר מאד העריץ ואהב את רבו זו ומזכירו הרבה בספריו. כל ימיו מנעוריו המית עצמו באהלה של תורה, עיין בספר יערות דבש (ח"א דרוש ה) הספד על הפנים מאירות וז"ל: ואחרון הכביד, אשר צירים אחזוני בשמעי הוא הגאון המפורסם בעולם התורה וביראה, אלוף נעורי, אשר למדתי אצלו כ"מ מאיר הרב אב"ד דק"ק אייזן שטאט זי"ל הלך למנוחות, הוי חסרא ישראל גברא רבה, והסימן שברך מ"י ירפא לך "מאיר "ישראל.... מעיד אני שהי' חלוש למאד בטבעו ומ"מ לא ביטל עונתה של תורה, ויגע מאד בתורה ולא ביטל בשינה לילה בלילה, קם לאחר חצות ללמוד תורה לשמה", עכ"ל.

האיש מקדש

בהגיע לפרקו, נשא בתו של "הראש והקצין פרנס ומנהיג המדינה דגליל פוזנא כבוד מוהר"ר משה סאכטשוור זי"ל" (הקדמה לפנים מאירות), שתדלן מפורסם ועוסק בצרכי ציבור באמונה, עיי"ש בהקדמה, אחרי חתונתו ישב בביתו של חמיו אשר בהיותו עשיר סיפק לו כל צרכיו כמו שהוא מביא בהקדמה הנ"ל וז"ל:

ימי ההילולא

כ"ה סיון

- רבן שמעון בן גמליאל - ג"א תתע"ה
- רבי ישמעאל כהן גדול בן אלישע - ג"א תתע"ה
- רבי ארי' לייב ב"ר אשר (שאגת ארי') - תקס"ה
- רבי דוב בעריש מביאלא ב"ר אברהם מטשעכנוב - תרל"ו
- רבי חיים סופר אב"ד פעסט ב"ר מרדכי אפרים פישל (מחנה חיים) -תרמ"ו
- רבי אליהו מווייסקויט ב"ר אברהם יוסף (אזור אליהו) - תרמ"ז

כ"ו סיון

- רבי אייזיק ר' יעקלש פרנס בקראקא - תי"ג
- רבי יחיאל מיכל מקורימא ב"ר צבי מנחם מאניפולי - תרט"ו
- רבי אברהם יהושע העשיל ממאגלניצא ב"ר חיים מאיר יחיאל - תרל"ח
- רבי מרדכי זאב הלברשטאם אב"ד צאנז ב"ר ארי' לייבוש - תש"כ
- רבי יהושע בוקסבוים מגאלאנטא ב"ר יוסף (אור פני יהושע) - תש"ד

כ"ז סיון

- רבי חנניה בן תרדיון - ג"א תת"ל
- רבי מאיר מאייזנשטאט ב"ר יצחק (פנים מאירות) - תק"ד
- רבי ארי' ליב שפירא מזיטאמיר ב"ר שמואל אברהם אבא מסלאוויטא - תרנ"ז
- רבי שמואל שמעלקא מחוסט ב"ר ישראל יעקב - תרצ"ד
- רבי משה יחיאל אלימלך מלעבערטוב ב"ר נתן דוד מפאריצוב (ויאמר משה) - תש"א
- רבי נפתלי צבי בראך אב"ד מאגענדארף ב"ר שאול (דבר נצב) - תש"ד

ימי ההילולא

כ"ח סיון

- רבי משולם פייש מטאהש ב"ר מרדכי - תרל"ג

כ"ט סיון

- רבי משולם פייש מטאהש ב"ר מרדכי תרל"ג

ל' סיון

- רבי משה נגארא ב"ר לוי (לקח טוב על רש"י) - שמ"א
- רבי יחיאל יעקב מקאזניץ ב"ר אלעזר - תרכ"ו
- רבי שלמה קלוגר מבראד ב"ר יהודה אהרן - תרכ"ט
- רבי מאיר מקרעטשניף ב"ר מרדכי מנאדבורנא - תרס"ח
- רבי חיים אלעזר וואקס אב"ד קאליש (נפש חיה) ב"ר אברהם יהודה -תרמ"ט

א' תמוז

- רבי קלונימוס קלמן מקראקא ב"ר אהרן (מאור ושמש) - תקפ"ו
- רבי (חיים) שלמה מבאבוב ב"ר מאיר נתן - תרס"ה

בהיות בבית חמי הראש והקצין פרנס ומנהיג המדינה דגליל פוזנא כבוד מוהר"ר משה סאכטשוור ז"ל, אשר זן ופרנס אותי ואת ביתי עשר שנים רצופים, מזונות על שולחנו, נתן לי לחם לאכול ובגד לבוש לי ולכל בני, והייתי חבוש בבית מדרשו וחדר מעולה שבביתו, בית מלא ספרים וטוב עין הוא יבורך – זה משה... עכ"ל. עשר שנים ישב כך בדד בביתו של חמיו על התורה ועבודה והרבה רכש באותו זמן בתורת הנגלה, גם בתורת הנסתר ה' לו יד ושם, כאשר רואין בהקדמתו לספרו "כתנות אור" "אשר נתן ד' לי בינה להבין, ולפעמים עפ"י זהר הקדוש וכו', וזאת לדעת שהי' לי שקידה רבא בזהר דפוס אמשטרדם, ועליו רשמתי הציונים", רק מענוותנותו כתב בתשובותיו "ואנו אין לנו עסק בנסתרות".

על כס הרבנות

כעבור עשר שנים ירד חותנו מעושרו, משום מעשה שהי' שנתפסו כ"ד נפשות בבית הסוהר בלובלין, ואחת דתם היתה למות, והוא בזבז כל נכסיו ונכסי בניו אחריו, כדי להצילם מרדת שחת ועלה בידו לפדותם, אבל את כל רכושו אבד בגלל זה, ומאת ה' היתה זאת, כיון שזה גרם לו לקבל עליו את עול הרבנות, ויצא טבעו בעולם, כמו שמספר בהקדמה וז"ל: וצדקתו עומדת לעד שהציל כ"ד נפשות מישראל אשר בברזיל בא נפשם במשפט הגדול טרבינאל בלובלין מחמת ע"ש בעו"ה, וזה ידוע ומפורסם אשר כל באי' לא ישיבון ולא ישיגו ארחות חיים וחמי הקצין שם נפשו בכפו בחמלת ה' ברוב עוז השתדלותו נתן לו ה' חן בעיני המלך והשרים היושבים ראשונה במלכות פולין והציל את כולם נכנסו בשלום ויצאו בשלום ושביב דנור לא שלט באחד מהם, ולו זו אף זו שהשיג קנסות גדולות על המעלילים לאלפים ולרבבות אשר אין זכרון לראשונים וגם לאחרונים מהשתדלות הגדול שלא חס על נפשו ומאודו כאשר ידוע ומפורסם למנהיגי וקציני גליל פוזנא ולמנהיגי קציני ק"ק לובלין, ועפ"י גלגולי דברים אלו יצא נקי מכל נכסיו ונכסי בניו, ונתקבלתי לרב ומ"צ לק"ק שידלאווצי ואמרתי הנה נא עיר קרובה אמלטה נא שמה ותחי נפשי, עכ"ל, עיר שידלאווצי היתה בשעתו קהילה גדולה וחשובה במדינת פולין, והשליך את נפשו מנגד בהרבצת תורה והרמת קרן הדת, אבל לא ישב שם הרבה זמן כי הי' עליו קשה ישיבתו שם כלשונו בהקדמה: "והנה ראיתי שאין משנתי סדורה וברורה מרוב טרדות הקהילה, בפרטות קהילות קטנות אשר כל דבר קטן וגדול יביאון אל רב העיר, ובחרתי לישב באהלה של תורה", עכ"ל, אז עזב את פולין ועבר לארצות אשכנז שנדרש מהגאון הגדול השר ונשיא אלקים רבי שמשון וואהיימער זי"ע לעלות לישיבת וירמייזא ולהרביץ תורה, וכדבריו בהקדמה "וקרבני לעבודת הקודש הרב הגאון הקצין ונגיד כבוד מהור"ר שמשון ווינא נר"ו, ונבחרתי לישב באוהל בית המדרש בק"ק וורמייזא וישבתי שם ימים ועשו והיטיבו עמי והחזיקו לי ישיבה חשובה. ואף גם שם לא מצאתי מנוח לכף רגלי כי מחמת רעש מלחמות צרפת לא הי' סיפק בידי הגאון הקצין מהר"ש לבנות בית לשמו ונתקבלתי לקהילה מפוארה פרוסטיץ, וישבתי שם כמו עשר שנים" עכ"ל, ואחר עשר שנים חזר אל מקומו הראשון לק"ק שידלאוואצא אשר בפולין, שקיבלוהו בשמחה ויסדו לו ישיבה, וכדבריו בהקדמה "עד שנתקבלתי שנית לק"ק שידלוואצי, וגדול חסדם האחרון מן הראשון. הם החזיקו יד בכל כוחם, כפלו לי שכרי מתרומת הלשכה והחזיקו לי ישיבות", באותו זמן הוציא לאור חלק ראשון של ספרו הגדול "פנים מאירות", ותיכף עם יציאתו לאור עולם עשה רושם גדול בין לומדי וחובשי ביהמ"ד, ושמו נתפרסם ביתר שאת כגאון עולם ושר התורה, וכל הארץ הפנו אליו שאלותיהם שישיב להם דבר ה' זו הלכה.

אייזנשטאדט

כעבור ח' שנה אשר ישב בשידלאוואצא, פנו אליו מקהילת אייזנשטאדט, עיר ואם בישראל במדינת אונגארין, שע"ש העיר הזאת נקרא בישראל מהר"מ אייזנשטאדט, באותו זמן הי' אחד הזמנים הקשים שעברו על יהדות אונגארין, שסבלו קשות מעלילות וגירושים מן ממשלת טערקיי שכבשו את "אויבערלאנד", רק בשנת תמ"ח משגורשו משם החל מחדש להתלבלב הישוב היהודי באונגארין, (ב"אינטערלאנד" כבר התחילו משנים קודמות לבוא יהודים פליטים מפולין, שרידי חרב, שנשארו לפליטה מגזירות ת"ח ות"ט, אולם אז התחילו לבוא ולהתיישב גם ב"אויבערלאנד",) רב המדינה מטעם

הממשלה הי' הצדיק המפורסם רבי שמשון ווערטהיימער זלה"ה, שר האוצר בבית המלוכה בעיר ווין, והוא שמינה אותו לרבן של ק"ק אייזנשטאדט וכל "שבע הקהילות" הגדולות הסמוכות: מאטערסדארף, צעהלים, לאקענבאך, קיצע, קויבערסדארף, ופרוינקירכען, וע"י נתגברה והתחזקה היהדות באונגארין, ועל פיו ישק כל הארץ, הי' רועה נאמן לעדתו באהבה ורעות, וכשהי' רואה צורך בדבר הי' עומד בפרץ למחות על פרצות, בעיקר לחם בעניני מלבושי צניעות יצא וגזר חרם נגד הולכי במלבושי פריצות, גם הרעיש להרחיק בני עדתו ממשחקי "קארטין", וכדו' , כמו כן לחם בכל תוקף נגד כת ש"ץ שר"י, אחר כמה שנים שישב באייזנשטאדט הוכרח לעזוב את העיר ולברוח לפולין, עקב מלשינות כמו שמזכיר זאת בספרו "כתנות אור" (שמיני) "דרוש דרשתי בתוכחת מוסר לעם בקהל המון חוגג בחודש מנחם שנת תפ"ג, כשיצאתי ב'אלו הן הגולין' למדינת פולין מחמת מלשינים", הגה"צ מוערבוי זצ"ל בספרו "אלף כתב" מביא העובדא וז"ל: הגאון הפנים מאירות זצ"ל בהיותו רב באייזשטאט, פ"א בעלותו בליל יוכ"פ לפתיחה דכל–נדרי נתגלה לו מהשמים שיברח, וברח עוד בליל קדוש זה, וחזר לשעדליטץ מקום שהי' אהלו בתחילה, וכתב מזה להגאון רבי שמשון ווערטהיימער זצ"ל לוויען והוא החזיקו, וביום כפור באו אנשים שוטרים ובקשוהו. והדבר הי' ע"י איזה אנשים שמרדו אז נגד המלוכה, והי' להם דין תורה בעסק ממון שהי' בזה הענין, ובאו לפני הפמ"א ז"ל עבור עסק משפטם, עכ"ל. כג' שנים לא הי' שם באייזנשטאדט, ואח"כ חזר אל כנו הראשון בכבוד גדול, כשחזר חיבר תפילה מיוחדת לאומרה אחר קריאת התורה על אבדם המלשינים והמסורות ועל ברכת הנמנעים מפשעים אלו, וחזר לעבודתו בקודש בהרבצת תורה ולהפיץ תורתו בישראל ע"י הדפסת שאר חיבוריו, וביתו היתה תל תלפיות שהכל פונים אליו, ומכל קצוי תבל פנו אליו, ובתוכם גדולי וגאוני הדור,

אשכבתי' דרבי

זקן ושבע ימים החזיר נשמתו הטהורה ליוצרה ביום א' ז"ך לחודש סיון שנת "תקד" א"ש, ושם באייזנשטאדט מנו"כ. השאיר אחריו דור דעה כל בניו וחתניו היו גדולי ואדירי תורה משמשים ברבנות בקהילות ישראל. [פלא לציין מה שמובא בספר "פאר וכבוד" שידוע שמרן ה"יש"מ" זי"ע הי' דרכו לומר כרוזים מה ששמע כסדר מן השמים, "פ"א אמר לנכדו הייט"ל זי"ע: שהאוזן שוקע אצלי מרוב הכרוזים שאני שומע, גם עכשיו כרגע שומע אני כרוז שבעל ה"פנים מאירות" שולח לי פריסת שלום",].

מורשתו הרוחנית

זכה שכל חלקי חיבורו הגדול "פנים מאירות" נדפסו ונתפשטו בחייו, ונתקבל בתפוצות ישראל לדורו ולדורות אחריו להלכה ולמעשה וכפי שהמליצו עליו "הלכה כר' מאיר בגזרותיו", בחלקיו האחרונים הוא משיב על הויכוחים ופלפול החברים שנשאו ונתנו בדבריו הראשונים, אחר פטירתו יצא לאור עוד שני ספרים "אור הגנוז" על הל' יין נסך ושיטה על כתובות, וספר "כתנות אור" חבור נחמד עה"ת, (שה"ג חלק ספרים, מע' כ' אות עא), ומספריו יראה המעיין חכמתו ובקיאותו... והרב פנים מאירות עוד חיבר חבור גדול על טור י"ד וחלק אחר משו"ת ונאבדו ולא נשאר כ"א חידושיו על הלכות יין נסך ונדפסו מחדש עם חי' כתובות ונקרא הס' אור הגנוז, (שם מע' פ' אות ק"ד).

ל' סיון
הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע
בעמח"ס טוב טעם ודעת ושא"ס

יניק וחכים

רבי שלמה נולד בשנת תקמ"ה לאביו הג"ר ר' יהודה אהרן אב"ד קומרוב שהי' אוכל חולין בטהרה כל ימיו שהי' מגזע ל"ו דורות רבנים מקטנותו ניכר כי לגדולות נוצר וכשהי' בן שש כבר החל לחדש בהלכה ומכיון שלא נמצא לו מלמד לימדו אביו בעצמו ביום הבר מצוה דרש בחריפות ובקיאות להשתוממות הכל, בשנת תקנ"ט נתייתם מאביו לאחר הרבה הפצרות נענתה לו אמו שיסע ללמוד בהישיבה בזאמושץ שהי' בנשיאתו של הראב"ד דשם ר' מדרכי ראבין שבחנו וקיבלו בישיבתו בה למדו בחורים בני עשרים ולפום חורפי' לא ישר בעיניו הלימוד בהישיבה ופרש והלך לו לביהמ"ד ללמוד לעצמו בשמונה ימים למד את סוגית ר' חנינא סגן הכהנים בפ"ק דפסחים ורבי מדרכי הנז' שלח את תלמידיו לבוחנו ונדהם לראותו בקי ומחדש בה כשבא שמע הבחור המופלא הזה אל אזני האב"ד דשם המשנת חכמים (על הרמב"ם) לקחו ללמוד עמו והיו מפלפלים ביחד לילות שלמים גם למד שם עם המגיד מדובנא שפתח לפניו שערי הגדה ולמד עמו מדרשים וספרי מחקר של הראשונים.

על כס הרבנות

כשהגיע לפרקו נשא את אשתו בעיר ראווא ושם ישב בביהמ"ד ולמד י"ח שעות ביום והי' עוסק בקבלה, והי' מצורף לבוררות כשהי' רק בן כ"ב שנים גם הרביץ שם תורה לתלמידים מובהקים ביניהם הה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע בשנת תקס"ט (או בתחלת שנת תק"ע) נתמנה לאב"ד בקולקוב שהי' סמוך ללבוב והי' נוסע הרבה להגאון הישועת יעקב בתקע"ה נתמנה לכהן ברבנות בעיר יוזפוף בפולין והתעכב בראווא לשנה וחצי והגיע ליוזפוף בתחילת תקע"ח (נ.א. בסוף תקע"ז) ביקש לישב בשלווה קפץ עליו רוגזו של שוחט אשר אסר אותו מפני מעשה שהי' והשוחט הזה שהי' תקיף בעירו ושליטי הקהלה היו לצדו וימררהו את חייו וקיפחו את פרנסתו בחורף שנת תק"פ נקרא לבוררות סמוך לעיר ראווא והגאון רבי יוסף יוזפא ז"ל אב"ד ואלקיווא הי' השליש וסח לו צערו ויעץ אותו הגאון הנז' שיסע לבראד שחסר מקום הראב"ד בעל לב ארי' שנפטר וכתב לו מכתבי המלצה לגדולי הדור דשם

ביניהם הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות ז"ל ונסע לשם לפני חג המצות ובבואו העירה נכנס בבוקר להגרא"ז לפלפל עמו וכשראהה עזוז ושניצחו בהלכה עיכבו לסעודת הצהרים עם אחיו רבי געציל ורבי יעקב ועסקו בפלפולא דאורייתא כשיצא ליווהו הגרא"ז עד הרחוב באומרו שהוא ספר תורה והזמינו גם למחרת ושיהי' אורחו עד אחרי חג הפסח וכן הי' הי' שנתעכב שם והתאכסן בבית הגאון הנז' ונשא דברים לפני הנאספים בבית ורכש לו שם טוב בעירו הגרא"ז דיבר עם ראש הקהל דשם ר' יוסל נאטנזון ואחר שנתיעץ עם הישועות יעקב נתמנה לראב"ד עיר בראד והוא בן ל"ד שנה.

חכמת שלמה

רבי שלמה הי' תל תלפיות שמכל פינות העולם רצו אליו בשאלות אף ממדינות הרחוקות ואיי הים כאמעריקא ואוסטרלי' (ככותב נכדו בתולדותיו) ובפרט אחר שנת ת"ר משנסתלקו עמודי ההוראה החתם סופר והישועות יעקב והחמדת שלמה, גם לרבות שכתב חידושים בכל מקצועות התורה ככותב בהקדמת ספרו שירי טהרה דיש בידו קל"ו חיבורים על תנ"ך וכל הש"ס פוסקים ראשונים ואחרונים ואחרי פטירתו אמר בנו להמדפיסים שאביו הניח ק"ס חיבורים בכל מקצועות התורה ושלושים כרכים גדולים שלש שו"ת (כמובא בהקדמה לספר צוואתו לשון צדיק) סיפרו שהי' לו תיבות גבוהות ובהם מגרות שבכל אחת הניח מה שחידש בשנה אחת ושהי' לו מזכירים לנושאים השונים, וכתב בספרו חידושי אנשי שם סי' קצ"ז ז"ל, אין בי כדי התפארת כי ת"ל הוראתי מלאה פני תבל וכולם שמחים על הוראתי בעזה"י זולת בני בלי שם מיעוטא דמיעוטא.. ת"ל הגאונים המפורסמים מו"ה זלמן מרגליות ובעל גור ארי' יהודה אב"ד פה שמחו על הוראה שלי כנד בקציר כמבואר בהסכמת ספר החיים עוד בילדותי והגאונים המובהקים בעל חוו"ד והחת"ס לא הרהרו אחר הוראותי אפילו כמלוא נימא וכותב נכדו בתולדותיו שכאשר פגש החוו"ד את זקינו פא"פ אמר להאנשים אשר עמדו שם בזה"ל: דעו כי הרב רבי שלמה הוא גאון עולם משוש הדור ואף אם הי' בדור שלפניו הי' חידוש הגרא"ז מרגליות אמר עליו שידיו רב לו כהנודע ביהודה וידידו הגרח"נ דעמביצר ראב"ד קראקא כתב עליו דחכמי דורו אמרו עליו שאילו נשתכחה תורה הי' מחזירה בפלפולו.

סדר יומו הי' שבערב הלך לישן שעה אחת והתעורר ליטול ידיו ולכתוב את חידושיו גם אלו שנגלו לו בחלום ושכב לישן עוד שעה וקם לחצות וגמר את כל ספר תהלים והמשיך בשיעוריו עד הבוקר והתפלל בשעה שבע ולציין שהתפלל במהירות לבל יתערבו מחשבות זרות, ובספרו קנאת סופרים דף ע"ד כותב ז"ל: אם הי' רואה כת"ר טרדתי הי' מתמיה כי ביום ד' וה' אני כותב מילי דאגדה מה שחנני ד' בפרשה שעברה בעזה"י לא נעדר בכל שבוע וסמוך לשבת איני מעיין בדברי הלכה בהו"ת ותשובה רק ביום א' ב' וג' ובזה יעברו לפני כמה ענינים בשבוע העבר השבתי ז' ענינים לז' מקומות במשך ב' ימים ובספרו טוטו"ד כותב: ובאמת אני טרוד מאוד ביום בוא מכתבו באו עוד ח' מכתבים ולהשיב לכל אחד מעט נמי הוי טירדא רבה כי ביום שלאחריו יבואו עוד בעזה"י.

לא תגורו מפני איש

רבי שלמה כתב בספרו טוב טעם ודעת בזה"ל: האמת אתי בעזה"י אעפ"כ לא אשא פני איש ולא אהבה ושנאה יקלקל השורה אצלי חס לזרעא דאבא לשקר במילי דאיסורא, בשנת תקצ"א פשטה בבראד מגיפת החולי רע רח"ל ורבים חללים הפילה וע"י כן עלו מחיר התכריכין למעלה ראש ועשו ראשי הקהל אסיפה וגמרו ביניהם שמתי העניים יקברו במלבושיהן בלא תכריכין כשמוע כן רבי שלמה הלך תיכף לאחד מראשי הגבירים אשר הי' לו משען ומשענה יותר מכל הגבירים והוא הי' יושב בביתו סגור מפחד המחלה שלא יחלה בה ונכנס אצלו והתרה בו דגם הגבירים ישתו כוס התרעלה ולא יועיל הון ביום עברה אם תעשה בזיון לעניים אחרי מותם, והגביר הזה עלה עשן באפו על אשר נכנס אצלו בלא רשות ודבר אליו דברים קשים כדרבונות, ובאותו מעמד הי' בן משק ביתו של הגביר אשר הי' למדן ות"ח ושאל לרבי שלמה הא הגביר הזה הוא איש חסדו ומטיבו וביום חרון אפו יפסיק להחזיקו והשיב לו דד' לי לא אירא מה יעשה אדם לי ואני מתפלל בכל יום שד' לא יסיר השגחתו מעלי, בלילה ההוא נחלה הגביר וישלח לקרוא לו בן משק ביתו שילך לפייס את רבי שלמה כי הי' מתירא מתרעומותו ויאמר לו כי הוא ישתדל בכל כחו שיהי' מן המוכן בגדי תכריכין לעניים כמאז וגם נתן בידו סך ח"י רו"כ לפדיון נפשו והוא הלך תיכף לרבי שלמה והוא ראה ותמה איך שד' לא יעזבוהו בגודל בטחונו בו ולמחרת נתן הגביר לרבי שלמה ב' אלפים רו"כ לבגדי תכריכין לעניים (תולדות שלמה)

לא תקח שוחד

ביום הפורים כאשר הגבירים והנכבדים הביאו אליו משלוח מנות ובתוכם בא גביר אחד נכבד שהי' דרכו בכל שנה ליתן לו אדום זהב (דוקאט) אחד ובשנה ההוא שלח לו ששה אדומים ובראותם לקח לעצמו רק אדום אחד וחמשה הנותרים שלח לו חזרה והי' הדבר לפלא וכששאלוהו ע"ז השיב דהא הגביר הזה דרכו מימים ימימה לשלוח רק אדום אחד ואיך פתאום עבר עליו רוח נדיבות ואין זאת כי בלי ספק יש לו ד"ת או שאר דבר הנוגע לדת ד' ותורתו ורוצה לשחדינו בממון ות"ל כי ירדתי לסוף דעתו והי' בעיניהם לחדה סתומה, אולם חכם עדיף מנביא דכעבור שמונה ימים אחר פורים בא הגביר ובא אצלו שיתן הכשר על משקה ראם אשר הביא אתו מעיר לונדון והוא אסר זה המשקה וכתב תשובה ארוכה לאסרו על פסח ונדפס בהגהותיו על שו"ע או"ח חכמת שלמה (תולדות שלמה)

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בשנותיו האחרונות נחלש למאד וכתב לראשי הקהילה דאינו יכול להורות יותר בין הדברים כותב במכתבו ואעידה לי

עדים נאמנים את השמים ואת הארץ כי משך מ״ח שנים הללו עבדתי את עבודתי באמונה ובתום לב.. כל ימי שבתי עמכם נקל הי׳ לי למסור גופי נפשי ומאודי וכל חפצי בעבור להעמיד ממשלת הדת והדין על תילם, ובתשובה נענו שהם ימשיכו לשלם את שכרו, בתרכ״ט חלה למאוד חושיו וזכרונו לא נפגעו בליל יום ד׳ ל׳ סיון בירך את בנו ואחרי שהוא הלך לביתו הורע המצב ונקרא לשוב ובשעה ארבע בעלות השחר נסתלק, לפי צוואתו ערכו לו מעין ד׳ מיתות וכן הורה לפני כן לאנשי החס״ק להניח מחבוריו על איבריו כל חיבור לפי שורשו של אותו אבר והחיבור על חו״מ על ליבו, השואל ומשיב רצה לבוא להספידו אבל הבריקו לו שלא יבוא שכן כתב בצוואתו שלא יספידו אותו אנשי החס״ק העידו שבעת הטהורה הי׳ נראה כמו בחייו ואף בפנים יותר צהובות ונערכו לו הספדים בכל עולם היהודי.

מורשתו הרוחנית

כנ״ל הי׳ ספרא רבה והשיב תשובות לאלפים וכתב חידושים בכל מקצועות התורה השנים בשנת תרי״ט פרצה שריפה ופגע האש בדירתו אבל חיבוריו ניצלו בדרך נס אבל הרבה מחיבוריו נאבדו במשך השנים ונפרט מה שנשאר לנו לפליטה. ולאחרונה נוספו עוד הרבה ספרים חדשים מחידושיו על התורה ומועדים ממה שהיו בכת״י.

ספר החיים על ש״ע או״ח ומהדורא תנינא בשם שנות חיים ומצורף ספר סת״ם ס׳ טעם ודעת על יו״ד, משפט צדק על חו״מ, מזבח אבנים על אה״ע, ס׳ מי נדה עמ״ס נדה, ס׳ עבודת עבודה על מסכת ע״ז, ס׳ בגדי יום טוב על מסכת ביצה, ס׳ נדרי זריזין עמ״ס נדרים, הגדה של פסח עם פי׳ מעשי ידי יוצר עם חידושי דינים, ס׳ גבורות שלמה דרושים עה״ת, ס׳ כרם שלמה מאמרים באגדה על המועדים, ס׳ מאמר אסתר על מגילת אסתר ג׳ מהדורות, שו״ת טוב טעם ודעת על יו״ד ג׳ מהדורות, שו״ת שירי טהרה על הל׳ נדה ומקוואות שו״ת שבעה עינים, היתר עגונה מבראד משנת תק״ץ, שו״ת האלף לך שלמה אלף ומאתים תשובות שהשיב בד׳ חלקי שו״ע בקיצור (לעת זקנתו ככותב בספרו קנאת סופרים:, אך כעת לעת זקנתי אני מוטרד מאוד כי הקיפוני בכל יום שו״ת להלכה למעשה אשר הכרח להשיב גדרתי בעדי שלא להשיב בשום פלפול רק מה שנוגע להלכה בקצרה) ס׳ חידושי אנשי שם לקט מחיבוריו על שו״ע אה״ע ס׳ קנאת סופרים דיני סת״ם נדה מקוואות ונדרים, ס׳ עין דמעה הספידיו על גדולי הדור, ס׳ מאיר עיני המחכים לסליחתו הספד על הה״ק מפרעמישלאן זי״ע שהי׳ קרוב אליו ככותב בהקדמתו שהתקרב אליו וראוהו פעמים וגלוי לכל עניוותו וצדקת פזרונו ועניים בני ביתו ומאסו בהבלי העוה״ז בתחלת הספר בירור הלכה להצדיק הנוהג שהחל כאן לפי מנהג קדום שבארצות המערב לבנות אוהל על קברי צדיקים, מצורף הספד על שלושת הצדיקים הה״ק רצ״ה מזידיטשוב זי״ע הג״ר יוסף אשר ארנבערג מפרעמישלא והגור ארי׳ יהודה.

א׳ תמוז
הגה״ק רבי קלונימוס קלמן עפשטיין זי״ע בעל ״מאור ושמש״

תולדותיו

נולד בשנת תקי״א בעיר ניישטאט שבפולין ואח״כ עבר לגור בעיר קראקא. סיפר הרה״ק בעל דרכי תשובה זצ״ל ששמע מהרה״ק ר׳ אהרן קראקעווער זצ״ל בנו של בעל מאור ושמש, שזקנו דהיינו אביו של בעל המאור ושמש הי׳ מלאכתו מלאכת אופה בעיר קראקא ובנו בעל המאו״ש כשהי׳ ילד כבר שית ושבע הי׳ מסייעו במכירת הביגעל והי׳ חריף מאוד במלאכתו, פ״א בימי החורף כשגמר מכירת הביגעל והיתה לו קר מאוד מהקרירות ששררה בחוץ נכנס לביהמ״ד להחם עצמו, וכראותו את תלמידי חכמים שביהמ״ד מפלפלים זה בזה בהלכה בחריפות ובקיאות הטה אזנו לשמוע ולא זז עיניו מהם והתענג מאד מהמראה עד כמה שעות בלילה, ולמחרת גמר מהר את עבודותו והלך עוד פעם לביהמ״ד להתענג עצמו, כך הי׳ כמה ימים, והי׳ שם אחד מהמפלפלים שבביהמ״ד שהי׳ עשיר מאוד ות״ח גדול ויפלא מאד בראותו נער קטן אינו נלאה כל יום כמה שעות לבוא לביהמ״ד ולשמוע קול התורה ויפנה אליו ושאלו בני אתה יודע איזה דבר מהפילפול דיברו היום, וענה לו הנער שיודע ואמר לו כל הפילפול מהחל עד כלה ויפלא מאד העשיר ושאלו מי הוא ובאיזה חדר לומד ויען הנער ויאמר הננו בנו של האופה ואיני לומד בחדר כי לאבי אין לאל ידו להחזיק אותי אצל מלמד, ויהי כראות העשיר דבר פלא זה כי נער קטן אפי׳ חומש אינו יודע יוכל להחזיר פילפול מכמה שעות הבין שאם יחזיקו אותו אצל מלמדים לאילנא רברבא יתעביד, וילך אצל אביו ויאמר לו הנה יש לי בת קטנה בת ששה שנים ואם תתן את בנך לחתן לבתי אז אלביש אותו ואחזיק אותו, ולעת החתונה אתן לו נדן גדול עשרת אלפים זהובים, והסכים אביו, ויעשו התנאים, והגביר קיים את דברו והלביש אותו והוליכיהו אצל מלמד, ויהי׳ בהיותו כבן עשר שנים נעשה לת״ח גדול ויקנא בו עשיר אחר ורצה לקחתו לחתן לבתו הלך אצל אביו ואמר לו שאם יתן לו בנו לחתנו לבתו, מוכן להחזיר כל ההוצאות של המחותן שהי׳ לו עד כה, וגם אני אתן עשרת אלפים זהובים לנדן, ואוסף גם לך עשרת אלפים זהובים, הלך ר׳ אהרן אצל המחותן ואמר לו דברו של אותו עשיר, אמר לו המחותן הן אמת ידעתי שמוכרח אתה לכסף אז אתן גם אני לך סכום הנ״ל, וכדי שלא יבוא למחר עשיר אחר ויאמר הננו מוסיף עוד, על כן בעוד כמה שבועות ובנך נעשה בר מצוה אז נעשה החתונה בשעטו״מ, וכן הוה ביום נעשו י״ג שנה התקיים החתונה עם בתו של אותו עשיר.

רבותיו

רבו הראשון הי׳ רבן של ישראל הרה״ק ר׳ אלימלך מליזענסק זי״ע, ובו הי׳ דבוק מאוד מאוד, ותיכף אחר שבעת ימי המשתה שלו בראותו שאין לו תכלית לישב בקראקא ותחל רוח ד׳ לפעמו בקרבו לנסוע להרה״ק ר׳ אלימלך זי״ע

ויגל את אשר בלבבו לאשתו ונסע בסוד לר״א, כי באותו זמן שררה בקראקא התנגדות גדולה לדרך החסידות וגם חותנו הי׳ מתנגד גדול מאוד, ויהי׳ כאשר בא לליזענסק ויעמוד אחורי הדלת ור״א נתן לו שלום ושאלו מי אתה, ולמה בא, השיב אני קלונימוס מקראקא ובאתי ללמוד אצל הרבי, ענה לו ר״א איני לומד עם תלמידים, ויעמוד שם כמו שעה וישאלהו שנית כבראשונה ויענהו כבראשונה כך הי׳ כמה פעמים, עד שאמר לו אם רוצה להיות משרת אצלו יהי׳, ור׳ קלונימוס הסכים, וכך זכה לצקת מים על ידיו הק׳ ונתדבק בו מאוד, וגם רבו הק׳ החשיבו לתלמידו הנאמן ולו גלה היכן יהי׳ מקום קבורתו כידוע העובדא שפ״א באמצע הלילה אמר לו רבו שיבוא עמו לבית החיים ויקח עמו מקל, וכל מה שיראה יעשה במקל סימן על הארץ במקום ההוא וראה המו״ש שנתגלה עמודא דנורא, ומסביב עמודא דנורא ניתזו ניצוצות אש, ועשה סימנים על הארץ במקום ההוא עם המקל, ואח״כ אמר הרר״א שהעמודא דנורא הי׳ הבעש״ט זי״ע, ובהמקום שנתגלה העמודא דנורא יהי׳ הקבר שלו, ובהמקום שבו ניתזו הניצוצות אש יהי׳ האהל מסביב. פ״א הי׳ על ציונו של רבו הנוע״א וצוה לבניו שיעמדו מן הצד והשכיב עצמו על הציון בפישוט ידים ורגלים זמן רב מאוד, ובניו נבהלו וניגשו אליו והתחילו להקיצו, ובקושי הקיצו אותו, ואמר אח״כ מה רציתם ממנו אם הייתם מניחים אותי לישכב עוד כמה דקות, אז כבר הלכתי עם רבי ישר לגן עדן. כמו״כ נסע להרה״ק המגיד מזלאטשוב ע״פ ציוו של רבו ר״א, וכן נסע להרה״ק רבי ר׳ זושא זי״ע, ולהרה״ק מאפטא זי״ע, וגם זכה להיות אצל הרה״ק מבארדיטשוב זי״ע, וגם הי׳ מבקר בהיכלי הרה״ק מהר״מ מרימנוב ומ״מ הרבי ר׳ הערש מרימנוב זי״ע, כן נסע להרה״ק ר״נ מראפשיץ חבירו בבית מדרשו של הרה״ק החוזה מלובלין, ואהבת דודים שררה בינו ובין הרה״ק האור לשמים מאפטא זי״ע.

סמיכתו

פ״א באותן השנים ששימש את רבו ר״א באמצע הלילה בעת שערך רבו תיקון חצות, צוה עליו רבו להביא לו כוס טייא כשחזר לחדר רבו והכוס בידו, ראה עומד לפניו איש זקן וזיוו כמלאך ה״צ, נפל עליו פחד גדול ונרתע לאחוריו ומרוב פחד נפל הכוס מידו ונשבר והוא ברח מהחדר, והיתה תמיהה בעיניו איך נכנס הזקן הלא כל הדלתות הי׳ סגורות בלילה, עבר זמן מה ורבו קרא אותו והזקן כבר לא הי׳, ושאלו רבו מה היתה הפחד שנפל עליך, אמר לו ראיתי זקן אחד אצל הרבי ומזיו תוארו נפל עלי פחד גדול, עד שכמעט נתעלפתי, שאלו רבו האינך מכיר אותו ויאמר לא, אמר לו רבו ״אוי לו לבן שאינו מכיר את אביו הלא הזקן הי׳ אברהם אבינו ע״ה ובא להתנצל על כובד אריכת הגלות״, ואז כשהי׳ לו המדריגה לראות מראה נוראה זו צוה לו רבו שיסע לביתו ויקבל עליו להנהיג עדה בחסידות, בשנת תקמ״ז נתיישב בעיר הגדולה קראקא והתחיל להפיץ בה תורת החסידות הוא הי׳ הראשון שפרץ חומת ההתנגדות בעיר המעטירה קראקא, ושם סבל מאוד מהמתנגדים שלא סבלו התנהגתו בשעת התפילה בהתלהבות העצומה, ולא השלימו כי ההעילוי הצעיר נתפס לחסידות, פ״א ניגש אליו אחד באמצע תפילתו והצליף על אצבעתו עד שהתיז דם, והמאו״ש שהיה דבוק בתפילתו אף לא הרגיש את הכאב, וכהנה וכהנה מכשולים ומניעות עשו לו והוא התגבר על הכל, ותוך תקופה קצרה עלתה בידו לשנות את האויר של קראקא, והרבה גדולים הצטרפו אליו, ופתח ביתו לבית מדרש. אבל לא מצא שם מנוח ורדפו אותו עד שמסרו אותו לשלטונות ועצרוהו במשמר ותמורת סכום כסף גדול שוחרר, אולם הוא יצא מקראקא ועבר לגור בניישטאט עיר מולדתו ושם קנו לו חסידיו דירה, ועבד עבודתו באין מפריע, כשיצא מקראקא אמר שהמתנגדים שנלחמו לשם שמים יצטרפו בסופו של דבר לחסידות ואילו אלו שנלחמו שלא לש״ש יתקלקלו ויצאו לתרבות רעה, וכן הוה.

גדלותו בתורה

כשחזר לקראקא אחר שהותו בליזענסק, חותנו שרגז מאוד עליו על שנתפס בחסידות אסר עליו לדרוך על מפתן ביתו, והוא הלך לביהמ״ד רק לאחר שבועיים ימים החלו כמה מנכבדי העיר להשלים בין החותן והחתן, ובקושי הסכים, בסעודתם הראשונה שאלו חותנו מה למדת בליזענסק, השיב לו כי בליזענסק למד מפי רבו דרך בעבודת ה׳ לדעת שיש אלוקים בעולם והוא מנהיג לבירה, אמר לו חותנו כל בר בי רב יודע זאת, ענה לו אבל שם למדתי להרגיש זאת בחוש, אבל הוא עדיין לא נחה דעתו בזה ואמר לו הבה נראה מה למדת בליזענסק והציע לפניו קושיא עצומה ששבועות מספר לפני זה הציע לפני כל גדולי העיר ונלאו למצוא תירוץ, ואמנם ההתנגדות של חותנו נפשרה כאשר חתנו הצעיר תיכף תירוץ נפלא, פ״א באחד מימי החול המועד נאספו אצל אביו ר׳ אהרן כל בני משפחתו לסעודת החג, וכל אחד השמיע פילפול מעניני דיומא, כאשר הגיע תורו לומר התבטא אחד האורחים שהי׳ מתנגד ״במקום הפילפול יסיק קלמיש׳ל את התנור כפי שלמד בבית מדרשו של ר״א כאשר התחמם לאור״ (כידוע שהי׳ שם משרת מקודם) המאו״ש החליט באותה שעה להראות את כוחם של החסידים בלימוד התורה ועל אתר החל לדרוש פילפול נאה שבהם הפריך בזה אחר זה את כל הפילפולים של אחיו, ואת כל הקושיות שהעלו בדבריהם תירוץ בחדא מחתא עד שכולם העידו על כוחו הגדול לאמיתה של תורה. ולא רק בתורת הנגלה הי׳ רב חיליה אלא גם בתורת הנסתר, והדבר נודע בעקבות הבהרת מימרא בזוהר, שנתקשה לרבה של קראקא, ולא מצא פירוש נכון על זה ומשמשו סיפרו בדרך אגב שבלילה עבר ביתו של המאו״ש ושמע מאחורי הפרגוד איך שלומד ספר זוהר הקדוש, ואף הסביר הדברים בהסברה נפלאה ומובנת, הוזמן אותו הרב, בראשונה נסה להסתיר יכולתו ברז, אולם הרב גזר עליו בגזירת מרא דאתרא ורק אז נענה לו והסביר לו בטוב טעם מה שקשה לו.

איש אלוקים

בין רבותיו של המאור ושמש הי׳ הרה״ק רבי ר׳ מענדעלע זי״ע מרימנוב ידוע שהרה״ק רבי ר׳ מענדעלע זי״ע הי׳ מדקדק מאד בין המסובין על שלחנו, בשבת אחת הכריז

ר״מ מי שאינו שומר הברית יעזוב מיד שלחנו, וכולם עזבו את השלחן וברחו בבהלה, חוץ מהמאור ושמש שנשאר על מקומו, ובענוותנותו אמר יהודי זקן אני ואין בידי לרוץ ולברוח. – הרה״ק בעל דברי חיים שהגיע לניישטאט להסתופף בצילו הפליג בשבחו ואמר ״מכיר הייתי בשלשה צדיקים שהיו בבחינת אדם הראשון לפני החטא, וכל מה שאוכלים יותר היו מרבים במצוות והם: הרה״ק רבי נפתלי מראפשיץ, הרה״ק ר״מ מאפטא בעל אור לשמים, והרה״ק בעל המאור ושמש זי״ע. באחד מימי החול המועד סוכות תקע״ד אמר המאור ושמש לידידו הרב מקארוב שיודע שאותו יחוד שמסוגל ליחוד ביום הזה, אסור ליחד אותו רק בארץ ישראל ומי שמיחד אותו בחוץ לארץ מוכרח ליפרד מעלמא הדין, חושש אני שהיהודי הקדוש מפשיסחא זי״ע לא ישגיח על איסור זה וחושש אני לחייו, ואמנם היהודי הק׳ מפשיסחא זי״ע נפטר לעולמו באותו יום, וכאשר פתר כן הי׳. – בנו הרה״ק מהר״ר יוסף מניישטאט סיפר מעצמו ג׳ פלאים אחד מן הפלאים היתה שאביו בירך אותו שבכל עת שיצטרך למעות יושיט ידו לכיס וימצא שם, ומעולם לא עשה זאת חוץ מפעם אחת כשבא אליו אורח הגון לשבת והי׳ אז דחיקא ליה שעתא והתיר לעצמו משום דבר מצוה והושיט ידו לכיס ומצא שם כסף.

אשכבתי׳ דרבי

בשנת תק״פ חלה ונפל למשכב, הרופאים יעצו לו לנסוע לקראקא ולדרוש ברופאים ושם הלך ונחלש עד אשר נאסף לעמיו בן ע״ב שנים ביום ג׳ א׳ תמוז תקפ״ג – וזה אשר נחרת על מצבת קבורתו: פ״נ ק׳וננייה על איש חי רב פעלים, ל׳חכמים מאיר ומנהיר למשכילים, ו׳אמרותיו טהורות שבעתים מזוקקים, נ׳תפאר קהילתו בקהל חסידים, י׳ראי ה׳ הי׳ אל דברו חרדים, מ׳גיד אמרי קדשו שפתים ישקום, ס׳לסול למודו בנסתר ובנגלה, לא מש מאהלה של תורה יומם ולילה, הרב החסיד המופלג פאר הצדיקים מוה״ר קלמן בהרבני מ׳ אהרן הלוי זצ״ל י״נ בקדושה ובטהרה ונשמתו בצרור החיים צרורה ויקם עם נקיקום ביום ב׳ דר״ח תמוז תקפ״ג לפ״ק ת.נ.צ.ב.ה.

מורשתו הרוחניות

הירושה הרוחנית אשר השאיר לנו הוא הספר הקדוש שעל שמו ידוע הוא בקרב עם סגולה ה״ה ״מאור ושמש״ בספרו זה מביא ובונה מסורות מוסמכות ביותר בתורת החסידות, מפי רבותיו תלמידי המגיד זי״ע הרה״ק ר״א, ר״ז, החוזה, ר״מ מרימנוב, והוא שהעלה דבריהם לראשונה על הכתב ולכן נמנה ספרו בין ספרי היסוד מוסכים בתורת החסידות, בהקדמת הספר מצוין שהדברים נכתבו בעירוב ימיו, שנים מספר לפני פטירתו, עד חומש דברים נכתבו על ידו, ואילו מכאן ואילך ע״י תלמידיו, וידוע שהדברים אלו מועטא דמועטא מה שאמר דרכו הי׳ להגיד ולהגיד בסעודת שבת עד שנתקררו המאכלים, ועוד מובא שם שלפני פטירתו ביקש לקבץ כל החידושים לכרך אחד, שם הספר קבע הרה״ק בעל ארי׳ דבי עילאי זי״ע חתנו של מרן בעל הישמח משה זי״ע כדבריו ״כשמו כן תהלתו המאיר לארץ ולדרום עליה אור שבעת הימים, והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וכשמש וירח״, ויש בכך רמז לשם המחבר כי מאור ושמש בגימטריא קלונימוס קלמן בן אהרן הלוי בצירוף י״ב אותיות של שמו, גדולי החסידות מפליגים בשבח ספר זה, הרה״ק השר שלום מבעלזא זי״ע הי׳ אומר את רבי קלמיש ידעתי והכרתי גודלו בלובלין, אבל גדלות נעלה כאשר ראיתי בספרו על זה לא פללתי מעולם, בעל ארי׳ דבי עילאי העיד כי יש בכח הספר ליטול נשמה מגוף אדם לכבסו וללבנו ולהחזירו כבר׳ חדשה, הרה״ק ר׳ שלמה מבאבוב זי״ע הי׳ אומר ״כי מאור ושמש הוא שלחן ערוך של חסידות״.ובדברי הדרכה שאמר כ״ק מרן רבינו בעל ברך משה זי״ע לאחד התלמידים, אמר לו מרן ז״ל שכל אחד צריך שיהי׳ לו שני שיעורים בשני ספרי חסידות, שיעור אחד על הדף, ושיעור על סדר פרשת השבוע, וסיים רבינו שבבחרותו למד בספר מאור ושמש על הדף.

א׳ תמוז

הרה״ק רבי שלמה האלבערשטאם זי״ע
אבד״ק באבוב

צור קודש מחצבתו

נולד בשנת תר״ז לאביו הגה״ק רבי מאיר נתן בן השלישי למרן הק׳ מצאנז זי״ע, ולאמו הרבנית מרת ביילא בת הרה״ק רבי אליעזר מדזיקוב זי״ע, כבר בשנות חייו הראשונות הי׳ ניכר עליו שלגדולות נוצר מסופר שבחתונת אחד מבניו של הדברי חיים כשהי׳ עוד נער צעיר לימים הי׳ נישא על זרועותיו של אחד מתלמידי הרה״ק מצאנז, כשעבר לידו הרה״ק מצאנז אמר לו בזה״ל: ״אם חפץ אתה לראות כיצד נראה צדיק בינקותו התבונן היטב בילד זה שעל זרועותיך״, בגיל שמונה נתייתם מאביו שנפטר ביום ט״ו באב תרט״ו (אחיו הגה״ק משינאווא אמר שמחמת שהי׳ בו הרבה אמת ולא הי׳ יכול לסבול את עולם השקר נסתלק בדמי ימיו), ונתגדל על ברכי זקינו הק׳ הדברי חיים שלא זז מחבבו ולמד עמו הרבה, למד בחברותא עם הגה״ק רבי משה מבארדיוב בן הגה״ק מגארליץ זי״ע ועליהם הטיל הרה״ק מצאנז שיסדרו את תשובותיו לדפוס, ופקודת הקודש עליהם לבל יהי׳ לנכרי שום מגע ומשא בעבודת הדפוס ואפי׳ בהנייר לא יגע, ואמר הגה״ק מבארדיוב שהגם שהדבר עלה לו בקושי גדול אעפ״כ מילא רצון קדשו בשלימות, מגודל חביבותו של זקינו הק׳ אליו נתן לו במתנה את ספה״ק עץ חיים שהי׳ לומד מתוכו לילות רבות, והי׳ ניכר על הדפים סימני שעוה שנטף מן הנר שלמד הד״ח לאורו.

גם זקינו הרה״ק רבי אליעזר מדזיקוב זי״ע קירבו מאוד, ולשאלת בנו האמרי נועם דהלא הזהירו חז״ל שלא ישנה אדם בנו בין הבנים ולמה מקרבו יותר מכל נכדיו, ענה לו דצורתו של נכדו (ה״ה הרה״ק רבי שלמה) הוא כצורתו הקדושה של אביו הגה״ק מראפשיץ ועל כן חיבה יתירה נודעת לו.

על כס הרבנות

בשנת תרכ"ד כשהי' בגיל י"ט שנים נתמנה לאב"ד בוקאווסק זקינו הק' נפרד ממנו בברכה חמה בהזכירו את דברי הגמ' אילן במה אברכך וגו' והמשיך ואמר במה אברכך בתורה, ביראה, הרי פירותיך מתוקים וצלך נאה, אלא אברכך שיהיו בניך ובני בניך דומים לך, שם כיהן ברבנות עשר שנים.

בשנת תרל"ט התיישב באושפיצין בהתחלה כשעלה שם על כסא הרבנות היתה עיר זרה מתורה ויראה ולא היתה בה כמעט ילד עם פיאות, והי' עליו לעמול קשות עד שהכניס בה רוח תורה וחסידות, הוא נהג לארגן בעצמו את הילדים וללמד עמם, גם הרצה שיעורים לבעלי בתים, וגם לחם קשות נגד בתי ספר החילונים (כמסופר להלן בארוכות) וכך במשך שהותו הקצר שם הפך את העיר לעיר ואם בישראל שהצטיינו בתורה וחסידות.

בשנת תרמ"ב נקרא לעלות על כס הרבנות בעיר וויזניצא שם כיהן הברוך טעם ועוד, כשקבלו אותו לרבנות בעיר וויזניצא אמר בדרשתו הראשונה בענוות קדשו משל למלך שבנה ארמון מהודר וקרא לציירים אמנים לקשט קירותיו והי' שם צייר נפלא במיוחד והמלך קבע לו מקום בחצירו כדי שיוכל תמיד לתקן את ציוריו לימים מת הצייר וכל הציורים העלו אבק קרא המלך לציירים אחרים ואמר להם אם אין בכוחם להחזיר הציורים כראשונה שלפחות יסירו האבק מן הציורים, כך – סיים הרה"ק מבאבוב – הרבנים הראשונים שבעיר היו ציירים אמנים בחכמת תורתם אך בעוונותינו אין אתנו אנשים שיוכלו למלא מקומם והעלו הציורים אבק וזה תפקידי כאן להסיר האבק.

שם בוויזניצא הי' לו מחלוקת מאנשי העיר ואמר הגה"ק מבאבוב דבדוק ומנוסה דבני העיר הזאת אינם בשלום עם שום רב, כי בעל הברוך טעם שהי' שם רב והי' גדול בתורה ולא רבי של חסידים והי' להם מחלוקת עמו, הגה"צ רבי צבי הירש (נכד הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע) כיהן שם כרב והי' רבי אבל לא הי' גדול מפורסם כל כך, וגם עמו הי' להם מריבה, גם האר"י דבי עילאי הי' שם רב והי' הן גדול בתורה וגם רבי ואף הוא הי' לו מחלוקת בעיר, וסיים בענוות קדשו: אני איננו לא גדול ולא רבי וגם יש לי מחלוקת, הרי דאין העיר מוצלחת לשום רב.

בשנת תרנ"ב עבר לעיירה הקטנה באבוב הוא וישיבתו ע"פ ציוו הרופאים מחמת בריאותו ועל שמה נקרא.

תופס בישיבה

הוא הי' האדמו"ר הראשון בגאליציע שייסד ישיבה לבחורים שהי' מדריכם לתורה וחסידות, שעד אז למדו הבחורים בהקלויזען והשטיבלעך ביחד עם המבוגרים, והי' אומר לפניהם שיעורים יום יום, (בנו הק' הקדושת ציון הי"ד ערך ספר "עשר דרשות" דברי פתיחה של אביו שאמרם לפני הבחורים ונאבד בימי מלחה"ע הראשונה) הרבנית הצדקנית נחמה'לע ע"ה (בת מרן הק' מצאנז הרבנית של הרה"ק רבי יצחק טוביה רובין זצ"ל) סיפרה כי הדברי חיים לפני הסתלקותו חלק ירושה רוחנית לכל בניו ונכדיו וכאשר הגיע תורו של הגה"ק מבאבוב אמר בלש"ק: "פאר ר' שלמה'לען געב איך איבער דאס חסידות, ער זאל פיהרן בחורים מיט יונגעלייט", נכדו כ"ק האדמו"ר מבאבוב זצ"ל כותב על זקינו וז"ל: הראש והראשון לייסד ישיבה במדינת גאליציע עוד בשנת תר"מ בערך (בק"ק ווישניצא), והוא בכבודו ובעצמו הרצה השיעורים בישיבתו מדי יום ביומו, לפני מאות התלמידים שנהרו אליו מכל רחבי המדינה ומשאר ארצות, והאירו אח"כ את פני ערי ישראל כי רובם נתגדלו לגדולי רבנים ודיינים מפורסמים ראשי ישיבות ותלמידי חכמים מובהקים.

פע"א אמר שידוע שלכל אחד מישראל יש לו אות בתורה אשר בו הוא מרומז, ואמר על עצמו שאות שלו מרומז מהתיבה "ובנוחה יאמר" כי הוא מחזיר את בני ישראל לתשובה ע"י הישיבה גדולה שיסד שיצא משם רבנים ות"ח חסידים ואנשי מעשה, ולכן יכול לישב בביתו וא"צ לנסוע הרבה ממקום למקום להחזיר את ישראל לתשובה.

פזר נתן לאביונים

צדקת פזרונו הי' ידוע עד להפליא, וירש זאת מזקינו בעל דברי חיים זי"ע, וסיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל כי כאשר נסתלק נשארו אחריו הרבה חובות מאשר פיזר נתן לאביונים, ובניו הק' לא ידעו לשות עצה לסלק החובות המרובים, ונתיישבו בדעתם ועלו על הציון, והתפללו ובקשו שיהא בעזרם כי הולכים לקנות לאטערי שיצליחו בגורלם סכום גדול שיוכלו בזה לשלם החובות, וכך הוה שקנו לאטערי והצליחו ושלמו את כל החובות.

במצותיו חפץ מאוד

הי' רוכל אחד שהי' מסבב על פני הערים ומוכר תשמישי קדושה, והרה"ק הי' תמיד קונה ממנו איזה דבר כדי להטיב את העני, פעם אחר שבועות כשבא הרוכל בבית מדרשו ורצה הרה"ק לקנות ממנו כמנהגו, אמר לו הרוכל דהפעם לא הביא תשמישי קדושה רק סתם סחורה, ביקש ממנו הרה"ק שיראה לו הסחורה, ופתח הלה את אמתחתו והוציא ממנו צעיפי משי שעשירים לובשים אותם, והרה"ק מדד בידיו הק' את אורכם וקנה מהרוכל עשרים צעיפים, הדבר הי' תמוה בעיני החסידים כי אל מה צריך להצעיפים האלו, לימים כשהגיע חג הסוכות צוה הרה"ק לחבר את כל הגזרים ולתלותם בסוכתו לניו סוכה, ואז הבינו מדוע קנה הרה"ק את הצעיפים מהרוכל, והפליא בנו הקדושת ציון כיצד בכל דבר חשב איך לעשות בזה רצון קונו כי כבר בסיון דאג לעצמו נוי סוכה.

לוחם מלחמת ה'

לחם בעוז ותעצומות נגד המשכילים והמתחדשים למיניהם, ועמד לידי גדולי גאליציע ה"ה הגה"ק רבי יהושע'לע מבעלזא והגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל לייסד החברה "מחזיקי הדת", במכתב לראשי הקהלה בעיר טארנא כותב: כל המונע עצמו מלבוא בברית "מחזיקי הדת" לא ידמה שהוא בשב ואל תעשה, רק הוא מחזיק בידי מנגדינו ועתיד ליתן את הדין, וכאשר קבעו הציונים את המגן דוד לסמל שלהם, ציוה הגה"ק מבאבוב להסירם מן הפרוכת ומן המפה שעל הבימה וכדומה, אבל הגה"ק מגארליץ הורה שאותם הפרוכת שיש להם מכבר

אין צורך להורידן רק אין לעשות חדשות עם צורות אלו.

בספר קדושת ציון מביא כדלהלן: שמעתי מפה קדשו כ"ק אאמו"ר רבי שלמה מבאבוב זלה"ה בעת אשר הרשע המפורסם בארץ הירש שר"י, שרצה לייסד שקאלעס (בתי ספר) ללמד את ילדי ישראל לימודים זרים וחכמות חיצוניות ר"ל, ואאמו"ר היה לוחם כנגדו בכל עוז ופעם אחת בשעת סעודת ראש חודש השמיע קול דברו ואמר זכות התורה הקדושה וזכות ילדי ישראל העוסקים בתורה יגן עלינו שימות במיתה משונה, וביאר אז בשם צדיק אחד כוונת הפסוק (בפרשתן) אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני, דקשה למה אמר אם כמות כל האדם ימותון הוי ליה למימר בזאת תדעון כי ה' שלחני אם בריאה יברא ה' ופצתה וגו' ואם לא יברא לא ה' שלחני ואמר שראה בספר ישן קדמון דאם הרשע מת על מטתו כדרך כל הארץ, אז עדיין לא אבדה רשעתו מן הארץ, ויבואו אחרים ויחזיקו ברשעו, לא כן אם הרשע מת במיתה משונה, אזי במותו יקח הכל וירד אחריו רשעתו ולא ישאר לה שם ושארית בארץ, וזהו כונת הפסוק אם כמות כל האדם ימותון אלה אז יבואו אחרים במקומם ושוב יאמרו שלא ה' שלחני, כי תישאר עדיין הרשעות לא כן אם בריאה יברא ה' וימותו במיתה משונה שלא היתה כמותה בארץ, אז וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה' רק אלה ולא יעמדו אחרים במקומם, כי אתם תמות רשעתם ולא תהא לה שארית, אז הכל ידעו נאמנה כי מנאצי השם הם ע"כ, וכאמור היה זה זה ביום ר"ח, וביום המחרת באה השמועה כי הרשע הנ"ל שתה כוס של סם המות ומת במיתה משונה, ויהי' לנס.

גם ענוש לצדיק לא טוב

הגה"ק רבי שאול בראך זצ"ל בספרו "חלק לעולם הבא" על מס' אבות פ"ו כותב וז"ל: שמעתי מפי קדשו של הגה"צ מו"ה שלמה זצ"ל מבאבוב, שבקהילה אחת רצו לבנות מקוה ודר שם עשיר אחד שעיכב על ידם, וזה העשיר הי' רגיל ליסע אל הצדיק מבאבוב, ובקשו בני קהילה זו שישכון הצדיק אצלם על שב"ק להטות לב העשיר שיסכים לבנין המקוה וכן עשה, והצדיק דיבר שם על לב העשיר שלא יעכב רבים לעשות מצוה, והקשה ערפו לשמוע תוכחות הצדיק, ואז אמר לו הצדיק כתיב "עשיר יענה עזות" פי' אם העשיר ע"י עשרו מעיז פנים, "יענה" מלשון עני, ובכל זאת לא רצה לשמוע לו והשיב בעזות "נראה מה יהיה", ונתקיימו דברי הצדיק שאבד בזמן קצר את כל עשרו, וחשב להציל את עצמו וזייף חתימות על שטרי חוב והוצרך לברוח למדינת הים, ובאותו יום שהייתי שם בא מכתב וכתבו שחידוש הוא שממש באותו יום שלפני שנה העיז פניו ברבו הוצרך עכשיו לברוח מביתו.

וממשיך הגאון הנ"ל: ואני דנתי לפניו כדן לפני רבו, ואמרתי לו שסיפר לי הגאון מו"ה פייבל פלויט בעל ליקוטי חבר בן חיים, שהוא הי' באותו מעמד בעת שסיפרו לרבו הגאון החתם סופר זצ"ל, מעשה שהיה אצל הגאון בעל שערי תורה זצ"ל, שפעם אחת בעת שרצה לדרוש דרשת כל נדרי, הי' שם איש אחד עז פנים ולא הניח לדרוש בשום אופן עד שבא לכלל כעס ואמר שלא יוציא שנתו, ובשנה אחרת ביוהכ"פ בא האיש הנ"ל אל הגאון בעל שערי תורה ואמר כמצחק אי' הבטחתך, ועל זה השיב הגאון זצ"ל "עוד היום גדול", וזה היה בבית הכנסת והאיש הנ"ל הרגיש תיכף חולשות בגופו והוכרחו להוליכו לביתו, וכאשר ראה כי כלתה אליו הרעה שלח שלוחים אל הגאון זצ"ל לפייסו, והשיב הגאון בזה"ל: "קיין סליחה קיין מחילה נאר איין כפרה" וכך היה, ואמר ע"ז החתם סופר זצ"ל שאין זה חידוש כי הלא "רצון יראיו יעשה" כתיב אבל לדעתי אין ראוי שהיראים יהי' להם רצון כזה.

ועל זה השיב לי הצדיק זצ"ל מבאבוב, למה לי להביא ראיה מהחתם סופר הלא מקרא מלא הוא "גם ענוש לצדיק לא טוב" רק הפירוש בזה הפסוק הוא כן, אמת הוא שאין הצדיק מעניש לשום ברי', רק שהצדיק משפיע שפע וחיות לכל העולם, ולזה שהוא רשע אינו משפיע, וממילא נפסק החיות ממנו, וזהו "גם ענוש לצדיק" היינו אם הצדיק צריך להעניש אינו מעניש בפועל, רק "לא טוב" כלומר שאינו מטיב עמו וממילא יענש ברוע מעשיו.

אשכבתי' דמר

בשלש שנים האחרונות הכביד עליו חולי הלב, ונסע מפעם לפעם לעיר באדנויהיים הסמוכה לפראנקפורט לרחוץ במעייני המרפא שם, סיפר בנו הקדושת ציון כי בר"ה האחרון לחייו האריך אביו בתפילתו יותר מהרגילו, והיסב לסעודה עם דמדומי חמה, עד שבאמצע הסעודה החשיך עליהם היום ופרס מפה וקידש, ואז – אמר הקדושת ציון – נתמלאה לבי דאגה מרובה דזקינו הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע בשנה האחרונה לימי חייו עשה ג"כ את ההלכה של "פורס מפה ומקדש".

באותו חורף שנת תרס"ה החלים קצת ממחלתו וביום כ"ה ניסן הי' בצאנז על היארצייט, אך בשובו מצאנז לבאבוב התגבר שוב מחלתו, ואח"כ נסע לעיר באדנויהיים בלויית בני משפחתו, הרה"ק הרגיש שימיו ספורים והצטער שנגזר עליו להסתלק בארץ נכרי', וביום ב' דראש חודש תמוז שנת תרפ"ה יצאה נשמתו בטהרה.

מקורביו לא ידעו אם לטלטל את ארונו עד עיר מגוריו באבוב או שיקברוהו פה באשכנז, ואחד מהם נטל את חומשו של הרה"ק שהי' מעביר בו הסדרה, ומצאו מקופל באחד מהדפים פתחו וראו שמקופל בהפטרת פר' ויחי שכתוב "וישכב דוד עם אבותיו ויקבר בעיר דוד והימים אשר מלך דוד על ישאל ארבעים שנה", והי' לפלא כי הרה"ק ישב על כסא הרבנות מבוקאווסק עד באבוב ארבעים שנה, והבינו שצריך לקברו בעיר שמלך בה והוליכו לבאבוב.

מסופר שפ"א ישבו הרה"ק ר' אהרן קרייז' רב בנו של מרן הד"ח, והרה"ק ר' ברוך גארליצער, והרה"ק מבאבוב זי"ע, ובתוך השיח אמר הרה"ק מבאבוב: "דער זיידע האט זיך זעהר גוט אויסגערעכנט" שנפטר ביום כ"ה ניסן שממילא לא אומרים תחנון, הוא ידע, אבל אנחנו לא יודעים אבל לכה"פ טוב בר"ח, וכך הוה ששלשתם נסתלקו בר"ח, הרה"ק ר' אהרן נסתלק בר"ח אב, והרה"ק מגארליץ נסתלק ר"ח אדר, והרה"ק מבאבוב נ"ח נפשיה בר"ח תמוז בשנת החי"ן לחייו.

וועד
קרן הבנין

דקהל ומוסדות יטב לב ד'סאטמאר
בעיה"ק ירושלים תובב"א

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ימלא פ"י תהלתך

מהררי ציון קרתא קדישא, נשגר ברכותינו בנהורא נפישא, לכבוד מע"כ ידידינו
האי מרגניתא טבתא, מלא מדע וחכמתא, עומד לנס עמו, מה טוב שעמו, מכבד
את ה' בהונו, נודע בצדקת פזרנו, ראש וראשון לכל דבר קודש, לבו בוער למען
קרן הבנין דקהלתינו פה עיר הקודש, עושה ומעשה במדת הגודש, פועל פעולות
גדולות ונפלאות, כתר שם טוב לו יאות.

ה"ה הרבני הגביד המפואר

מוה"ר

ירוחם פישל
ריספלער

הי"ו

מהיושבים ראשונה במלכות
לבנות את בית ה' אשר בירושלים ת"ו

לרגל שמחת אירוסי בנו בשעטומ"צ

בסימן טוב ובמזל טוב

החתן **משה שמחה** ני"ו

עב"ג הכלה החשובה שתחי'
בת ידידינו
הרה"ח ר' **בנימין ארי' לויביש הירש** הי"ו

תקרב רינתינו, לפני ה' אלוקינו, שירוה מע"כ מכל יו"ח רב נחת
דקדושה, במדה גדושה, עדי נזכה בקרוב הימים, לתשועת
עולמים, ותחזינה עינינו, בביאת גואלינו, ומלכינו בראשינו,
במהרה בימינו אמן.

המברכים בברכת ציון וירושלים

וועד קרן הבנין
ירושלים ת"ו

פנימי דשא בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה אצל מסיבת סיום הש"ס במסגרת 'תורתך שעשועי'

יחד עם חנוכת הבית של האברך הנגיד מו"ה יוסף מרדכי כהנא הי"ו

מחשובי הנדיבים בתוככי קהילתינו הק' וויליאמסבורג יע"א

גם השתתפו הגה"צ רב ור"מ דקהילתינו וומסב"ג שליט"א

וחרב הגאון ר' נפתלי הירצקא צוויבל שליט"א

ראש כוללינו בוומסב"ג יע"א

וחרב הגאון ר' שמעון שאול יחזקאל שווארץ שליט"א

דומ"ץ ביהמ"ד לב אהרן דקהלתינו ב"פ יע"א

יום ג' פרשת בהעלותך תשפ"ה לפ"ק

השיחה נתקבלה על קושיתו של הגאון הגדול רבי יוסף שאול ז"ל אבד"ק לעמבערג, אשר עליה השמיע כ"ק מרן רבינו שליט"א את ה'קרעפל–פשעטיל' בחג השבועות העל"ט, בסוגיא דאין שורפין קדשים ביום טוב

רבינו: ס'איז א שיינע קשיא פון רבי יוסף שאול, ס'איז אבער נישט געדרוקט אינעם שואל ומשיב.

ער פרעגט, לויט דעם עיר דוד וואם איז מחדש אז איך זאג נישט עשה דוחה לא תעשה ווען ס'איז א עשה נאר מכח רוב, אויב אזוי וואם איז די הוה אמינא אז איך דארף האבן א פסוק [למעט דלא ליתי עשה דכיבוד אב ולידחי לא תעשה דשבת]. כיבוד אב איז דאך נאר א עשה מכח רוב [כמבואר בגמ' (חולין יא:) דלא חיישינן דילמא לאו אביו הוא דאזלינן בתר רובא] און ביי אזא עשה זאג איך דאך נישט עשה דוחה לא תעשה.[1] אזוי פרעגט רבי יוסף שאול (הגאון בעל שואל ומשיב ז"ל).

ער ברענגט די קשיא אין א הסכמה אויף א ספר.

הגרנ"ח: יא, ער שרייבט דאם אינמיטן די הסכמה אויפן ספר 'מעשה הצדקה' (ועיי"ש בפנים הספר תורת העולה אות ט"ז).

רבינו: איך האב נישט דעם ספר, אבער אזוי ברענגט מען אראפ די קשיא.

הגרנ"ח: אינטערסאנט אבער אז 'אמו' איז דאך ודאי, איז דער פרדם יוסף ווייל ענטפערן אז ווען דעם שטייט 'איש אמו ואביו תיראו' ווייל זי איז א וודאי.[2]

---

1 בגמרא במס' יבמות (דף ה:) בעי למילף דעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, מהא דתניא יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת, תלמוד לומר (ויקרא יט ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, כולכם חייבין בכבודי, מאי לאו דאמר ליה שחוט לי בשל לי, וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו, הא לאו הכי דחי עי"ש. והקשה הגאון השואל ומשיב ז"ל דהנה נודע ד' העיר דוד (אות תקע"ב) דהא דאמרינן עשה דוחה לא תעשה היינו דוקא בעשה ודאי, אבל עשה הבא מכח רוב אינו דוחה לא תעשה, עי"ש, ולפי"ז קשה הלא גם העשה דכיבוד אב אתי מכח רוב כמבואר בגמ' (חולין יא:) דליחוש דילמא לאו אביו הוא, אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא ורוב בעילות אחר הבעל עי"ש, אם כן אמאי צריך קרא למעט דלא ליתי עשה דכיבוד אב ולידחי לא תעשה דשבת, הלא כיון דקיום עשה לא הוי רק מכח רוב נמצא בלאו הכי לא דחי לא תעשה, עכ"ק.

2 עי' בפרדס יוסף (פר' קדושים) שכתב וז"ל: והרב החסיד ר' ישראל דוד שארפהארץ נ"י שו"ב משברשין כתב לי, במה שכתבתי לתרץ קושיית הזקוני בפרשת יתרו (דף ס"ה ד"ה וידוע) דמירי באביו ואמו שניהם מצוין לחלל שבת עיין שם, לפי"ז י"ל מה דקשה לפי מה שהעלה בספר עיר דוד דהא דעשה דוחה לא תעשה רק באם העשה מקיים בודאי, אבל אם העשה בא מכח רוב לא דחי, לפי"ז למה לי הסמיכות דלא ישמע לאביו לחלל שבת הא אביו רק מכח ספק דרוב, ולפי מה שכתב בבוד תורתו דאיצטריך היכי דשניהם מצווין לחלל שבת דאמו ודאי אתי שפיר, ועוד כתב לי בענין זה, עיי"ש.

הגרשש"י: און מכח די קשיא איז ער [השואל ומשיב ז"ל] נישט מסכים צום עיר דוד?

רבינו: כ'וויס נישט, אפשר זאגט ער יא א תירוץ, כ'האב דאך נישט געזעהן אינעווייניג, כהאב עם נאר געזעהן אראפברענגן.

הגרשש"י: אבער דער רבי האט יא פארענטפערט?

הגרנ"ח: יא, דער רבי האט יו"ט געענטפערט א שטארקן תירוץ.

דרך אגב, מ'האט דערמאנט די קשיא אז וועז דער טאטע הייסט מחלל שבת זיין איז עם א עשה און א לא תעשה [של שמירת שבת], ממילא קען עם נישט דוחה זיין א עשה. ס'איז דא דער ריטב"א (בבא מציעא דף לא. ד"ה לדבר מצוה) אז וועז ס'איז דא צוויי עשה'ס איז יא דוחה.[3] וואלט מען דא אויך וועז לכאורה געקענט זאגן אזוי,[4] אבער דא קען מען נישט גיין מיט די צוויי עשה'ס. ווייל די מאמע איז טאקע א ודאי. אבער דער טאטע איז דאך א ספק, במילא וועלט צוריק שוועך די קשיא.

רבינו: דאם איז וועז ביידע האבן געהיסן, סיי דער טאטע און סיי די מאמע.

הגרנ"ח: יא, אבער דער רבי האט געענטפערט א שיינעם תירוץ שבועות.

רבינו: שבועות אויפדערנאכט האב איך געקלערט א תירוץ אזוי, ווייל הגאון רבי מרדכי בנעט פרענגט דאך די קשיא (במגן אבות – מלאכת השוחט) פארוואם דארף איך א פסוק אז מילה איז דוחה שבת (שבת קלב.) [וחיינו משום דבלאו הכי חייב עליו משום חובל (שבת קו.)], לויטן חכם צבי (סי' פ"ו) אז חצי שיעור איז נישט אסור במלאכת שבת, און דער רמב"ם (פ"ח מהלכות שבת הל' ז) זאגט אז מ'איז חייב משום חבלה, וועגן תולדה דדש,[5] איז דאך דער שיעור א גרוגרת, און אז מ'מל'ט א קינד איז דאך נישטא קיין גרוגרות דם, קומט אוים איז עם דאך נאר א חצי שיעור. אזוי ברענגט ער די קשיא.[6] ענטפערט ער אז אויב הטפת הדם איז א מצוה (וכמבואר בר"ן שבת נג. מדפי הרי"ף), איז דורך די מצוה 'אחשביה' למלאכה [ולכן הוה ליה חשיבותו אף בטיפה אחת], אזוי ענטפערט ער.

הגרשש"י: לגבי מקלקל ביי שבת איז דאך דאם איינע פון די יסודות, דער ביאור הלכה ברענגט דאם אראפ (או"ח סימן שכו), אז וועז כ'בין מכוון לשם תיקון, ביי קורע על מנת לתפור.[7]

רבינו: אמאל האב איך געזאגט אז די גאנצע קשיא פון הגאון רבי מרדכי בנעט פארשטיי איך נישט, ווייל וועז איינער האט צו מל'ץ דריי קינדער אין איין שבת?

הגרשש"י: איז עם חזי לאצטרופי.

רבינו: יא, ס'איז זיך טאקע מצטרף. אויב ס'איז אינעם זעלבן שבת איז זיך עם זיכער מצטרף. און ביים דריטן קינד איז דאך שוין יא דא א שיעור פון גרוגרת.

אבער עכ"פ האב איך געזאגט אזוי, מ'פרענגט דאך די קשיא פארוואם דארף איך א פסוק אז ס'איז נישטא קיין כיבוד אב וועז דער טאטע הייסט מחלל שבת זיין, אויב הייסט ער

---

3 עיי' בחי' הריטב"א (בבא מציעא לא. ד"ה אם) ס"ל שדוחין, ולכן כתב הריטב"א דהא דקתני במשנה שא"ל אביו היטמא מיירי שאמר לו סתם היטמא, אבל אם א"ל היטמא והשב לי אבידתי, הוי ב' עשין שדוחים עשה ול"ת, וצ"ב דאחרי שהתורה גילתה אני השם כולכם חייבים בכבודי, אין העשה של כיבוד אב יכול לדחות, ומהיכי תיתי נאמר שאם מצטרף עמו עשה נוסף הם ידחו ביחד ל"ת ועשה.

אבל יש לעיין שנחלקו בזה הראשונים התוס' (יבמות כ: ד"ה אמר) ס"ל שאין שני עשין דוחים ל"ת ועשה, ע"ש.

4 עי' בכתב סופר (פ' קדושים) שהביא על הקושיא בבבא מציעא (דף לב.) פשיטא דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ושבת עשה ולא תעשה. וי"ל דיש לעיין אם שני עשין דוחין עשה ולא תעשה, ועיין באחרונים. ונראה לריב"א במס' חולין (דף קמ"א. בתס' ד"ה לא) אף דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה מכל מקום לא לקי, דלא תעשה נדחה ונשאר רק עשה ואמרינן מה אולמיה האי עשה מהאי עשה ולכן אין דוחה, ופשוט דהיכי דאיכא שני עשין ביחד שפיר אולמיה ודוחה להעשה שבנגדה. ומשום הכי אמרו חז"ל (בבא מציעא לב.) אם יאמרו לך חלל שבת אל תשמע, היינו באופן ששניהם מצווין על דבר אחד ואיכא שני עשה לעשות מעשה זו מצד אב ומצד אם, קא משמע לן דמכל מקום לא יעשה דשניהם מחוייבים בכיבוד.

5 היינו שיטת הרמב"ם (שם) שחובל בשבת חיוביה משום מפרק, תולדה דדש, משום הוצאת הדם דומיא דסחיטת פירות.

6 עיי' בס' פני שבת (עמ' רצ"ט) שהאמורי אמת מגור ז"ל היה אצל האבני נזר מאכאטשאוו ז"ל ושאל אותו קושיא זו מעצמו, והשיב לו דרך חכמה ופלפול, וע"ע בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' ל"ו) מה שכ' בזה.

7 וז"ל הביאוה"ל שם: ולא נתכוין לקלקל וכו' - כ"ז הוא לשון הרמב"ם פ"י מהלכות שבת הלכה י' ומשמע בבירור דעתו דהא דבעינן בגמרא קורע ע"מ לתפור משום דאל"ה הו"ל מקלקל אבל אם מכוין לצורך איזה דבר תיקון אפילו במכוין שלא ע"מ לתפור חייב ובהכי ניחא דהכניס הרמב"ם דין הפותח בית הצואר בשבת ג"כ בכלל דיני הקורע לחיוב ואף דהוא בודאי שלא ע"מ לתפור משום דמתקן בקריעתו את הבגד, עיי"ש עוד.

מחלל שבת זיין איז ער דאך א טאטע א רשע, און לויטן טור (יו"ד סימן ר"מ) איז נישטא קיין כיבוד אב ביי א טאטע א רשע, דער חזקוני פרעגט די קשיא.[8]

האב איך געקלערט אזוי, אז ס'קען זיין אז דער טאטע האט אים געהייסן קאכן א חצי שיעור,[9] קומט אוים אזוי, אויב ער ווערט א רשע, איז עס דאך אוים מצוה. און אז ס'איז אוים מצוה, איז עס שוין נישט קיין חילול שבת, איז ער דאך נישט עובר, ס'איז אזא היתר כרוך. קומט אוים אז דער גאנצער חילול שבת איז אויך אוים, ווייל אויב ער איז נישט קיין טאטע איז עס נישט קיין מצוה, זאג איך דאך נישט אחשבי' למלאכה, איז עס בכלל נישט קיין מלאכת, במילא קען עס דוחה זיין.[10]

א' הנוכחים: וועז האט דאס דער רבי געזאגט, שבועות ביינאכט?

רבינו: ניין, נאכן דאוועגען ביים פשעטיל.

הגרנ"ח: ס'איז דא וואס האבן זיך געדינגען צו ביי אזא מצוה וועז א טאטע הייסט מחלל שבת זיין, צו ביי דעם איז שייך 'אחשביה', אבער אויסער אחשביה איז דאך דא א מיגו, ווייל וועז דער טאטע הייסט עסן עפעס א מאכל, איז אפילו אויב ס'איז חצי שיעור, איז ער מקיים א מצוה אלץ מיגו.

רבינו: ווייל איך זאג מיגו ס'איז א שיעור לגבי כיבוד אב, איז עס שוין אויך א שיעור לגבי איסור, יא, מיגו איז דאך אויך 'אחשביה'.

הגרנ"ח: ווייל אויף דעם איז דא א גרויסער מבוכה, אז מ'קוקט אין די תשובות ספרים טרעפט מען אז זיי מוטשענען זיך ארום מיט 'אחשביה', אחשביה אויף א מלאכה, אחשביה אויף א שיעור, ס'טוהט'זיך איבער דעם וועז מ'נוצט עס יא אוז וועז מ'נוצט עס נישט. די אלע חילוקים איז זייער האקעלע חילוקים.

רבינו: ביי א שיעור פון א מצוה איז זייער שווער.

הגרנ"ח: ביי אכילה אום יום כיפור.

רבינו: דער ישועת יעקב (או"ח סימן תרי"ב סק"א ד"ה והנה כבוד תורתו) זאגט אז ביי יום כיפור איז נישטא קיין אחשביה, ווייל ס'וועגדט זיך אין יתובי דעתא. ווייל אפילו א כזית איז דאך שוין זיכער א חשיבות, אוז מ'איז נישט חייב ווייל ס'איז נישט יתובי דעתא, איז נישטא קיין אחשביה. ס'איז דא וואס קריגן דערויף.

הגרנ"ח: יא, דער שואל ומשיב קריגט, ער זאגט אז ביי יום כיפור איז יא דא אחשביה.[11]

---

8 כן הקשה החזקוני (בפ' קדושים) למה לי קרא למעט כיבוד אב כשאמר לו לחלל את השבת, והלא כיבוד אב ואם לא שייך אלא בעושה מעשה עמך (ביבמות כב:), ואם אומרים לו לחלל שבת אינו חייב לכבדם, ואין כאן עשה לדחות לא תעשה דשבת עכ"ק. וכן הקשו בפנים יפות (שם) והחיד"א בחומת אנך (שם אות ג) ושא"מ.

ועי' בבני יששכר מאמרי השבתות (מאמר ב' אות ח') ובדברי יואל פ' קדושים (עמוד קנ"ח) דברים נאים בזה.

9 והיינו, דאז אכתי צריך קרא באופן שצוה לו אביו לעשות מלאכה בפחות מכשיעור וכגון לאפות פחות מכשיעור, ולא מיבעי לשיטת החכם צבי הנ"ל דלגבי מלאכות שבת ליכא איסור תורה בחצי שיעור, אלא אפילו לשיטת רש"י (שבת עד.) דגם במלאכת שבת אמרינן דחצי שיעור אסור מה"ת, מכל מקום משכחת לה באופן שצוה לו לאפות פחות מכשיעור בסוף היום, ובהא ליכא איסור תורה בחצי שיעור כיון דלא חזי עוד לאצטרופי לשיעור שלם בשבת זו, וכדרך שכתב הצל"ח (פסחים מד.) לגבי איסור חמץ דבסוף היום בשביעי של פסח ליכא איסור חמץ בחצי שיעור כיון דלא חזי לאצטרופי עי"ש, ומטעם דחזי לאצטרופי לאפות עוד חצי שיעור בשבת הבא ליכא איסור תורה דחצי שיעור בשני שבתות אין מצטרפין לשיעור שלם.

10 דהיינו כחידוש הגר"מ בנעט הנ"ל דלגבי שיעורי מלאכות שבת יש לומר דכל היכא דיש במלאכה זו קיום מצוה, אף בפחות מכשיעור חשיב מלאכה מכח חשיבות המצוה, והך סברא יש לומר גם לגבי קיום מצוה כיבוד אב, דאף בעשיית מלאכה פחות מכשיעור, מכל מקום כיון דיש בזה קיום מצות כיבוד אב, אף בפחות מכשיעור חשיב מלאכה.

והא דצריך קרא לזה, אף על גב דכבר שמענו הך סברא דלגבי קיום מצוה אף פחות מכשיעור חשיב מלאכה מהא דבעינן קרא להתיר מילה בשבת, מכל מקום לגבי מצוה אכתי לא שמענו מזה לגבי כיבוד אב, כיון דהוי איסור הכרוך בהיתר, דהלא בזה שאנו באים להחשיב המלאכה בפחות מכשיעור משום מצוה דכיבוד אב, נמצא דבזה שמקיים מצות אביו, הרי האב אינו עושה מעשה עמך, ותו ליכא בזה קיום מצוה, ואם כן ליכא חשיבות למלאכה זו, ואינו חייב עליו כיון דהוי פחות מכשיעור, אמנם היתר זה נמי כרוך באיסור, דאחר שאנו אומרים דאינו חייב במלאכה זו משום דהוי פחות מכשיעור, שוב נהפך להיות מצוה, דהלא אי נימא דלא עבר על איסור מלאכה בשבת, שוב ליכא למימר דהא באינו עושה מעשה עמך, ויש בזה מצוה כיבוד אב, וממילא יוצא מזה דחשיב עשיית מלאכה ואסור לעשות, וכן חזור הגלגל ואין לדבר סוף, וכיון דאי אפשר לבוא בזה לעמק השוה ואין בידינו דבר ברור לפטרו מכיבוד אב, היה מקום לומר דאי אפשר לפטרו שלא ישמע לאביו, ולכן שפיר בעינן קרא לאסור עשיית מלאכה בהאי גוונא, ומיושב היטב קושית החזקוני.

11 עי' בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא רביעאה ח"א סימן נ"ה) שכתב, דבר ברור דשייך לאסור ביום הכיפורים אף בכל שהוא, דהרי באמת הא דהתורה אמרה בככותבת משום דבעי ליתובי דעתא, אטו אפשר לומר דכל זמן שאכל עד תשלום הגרגיר האחרון המשלים לככותבת לא מתייתב דעתו,

רב דקהילתינו וומסב"ג: די שאלה איז, ווען ס'איז דא הנאת הגוף, צי ס'איז אויך דא אן איסור פון אחשביה, ווייל מ'פרעגט די קשיא, אלא מאי אויב איך זאג 'אחשביה' טאר מען נישט עסן קיין מצה אום פסח וועגן 'אחשביה', ס'איז דאך א מלאכה... אויב די זאך איז בעצם נישט קיין מלאכה נאר מכח 'אחשביה' ווערט עס א מלאכה, איז יעדע זאך טאר מען נישט טוהן... נאר וואם דען? ביי א זאך וואם איז דא א הנאת הגוף איז נישטא קיין 'אחשביה', די אלע זאכן וואו מ'זאגט 'אחשביה' איז נישטא קיין הנאת הגוף.

רבינו: רש"י זאגט עס (ביצה כו: ד"ה חלה) אויף אנצינדן שמן שריפה. געבן צו עסן פאר א כלב כרשיני תרומה.[12]

רב דקהילתינו וומסב"ג: רש"י זאגט דארט וועגן אנצינדן שמן שריפה, נישט אז ער צינדט עס אהן פאר הנאה, נאר ער צינדט עס אהן פאר הבערה.

רבינו: רש"י מיינט אבער אפילו פאר הנאה אויך.

זעהסט דאך רש"י זאגט דאס אויך לגבי כרשיני תרומה.

רב דקהילתינו וומסב"ג: ס'איז דא א עצי חיים אין די סוגיא פון י"ד שחל להיות בשבת (סוגיא א' בספרו על סוגיות הש"ס), דארט זאגט ער אנדערע ווערטער, אז טאמער איז די זאך סיי לצרכו און סיי א מלאכה, דעמאלטס זאג איך נישט קיין אחשביה, ווייל איך קען זאגן אז ער האט געמיינט זיך. אבער מ'זעהט דאך אין רש"י דא נישט אזוי, האב איך געמוזט לערנען פשט דא אין רש"י אז רש"י מיינט צו זאגן אז ער האט עס יא אינזין לשם מצוה, אזוי מוז זיין, ווייל אז נישט האב איך דאך א בפירוש'ער רש"י אנדערש. ער האט דאך נישט פארזוכן די רש"י, די גאנצע זאך איז דאך געבויעט אויף די רש"י.

רבינו: אבער אז מגייט אלץ מיגו איז זיכער נישט קיין קשיא.

הגרנ"ה: אבער דאם איז אינטערסאנט וואם דער רבי האט נאכגעזאגט דעם פרי מגדים (פתיחה להל' שבת אות כ"ו) צי מ'קען מצרף זיין א חצי שיעור פון איין שבת מיט א צווייטן שבת.

רבינו: יא, דער פרי מגדים זאגט אז ניין, ווייל די ימים בינתיים איז מהלק.[13] דער נודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' נ"ג) איז מסופק ביי א מזיד [דאולי אמרינן ביה דחצי שיעור בשני שבתות מצטרפין]. אבער דער פרי מגדים האלט אז נישט.[14]

הגרנ"ה: די שאלה וועט זיין – דער פני מבין (האו"ח סי' פ"א וסי' קס"ד) זאגט דאם – אז א טאטע קריגט זיך מיט א זוהן אין הלכה צי מ'פסק'נט ווי רבי אליעזר (שבת קלא.) אז מכשירי מילה איז דוחה שבת צי נישט, דער טאטע איז נישט קיין רשע, ווייל ער האלט אז מכשירי מילה איז דוחה, אבער דער זוהן פסק'נט ווי די חכמים אז מכשירי מילה איז נישט דוחה. וואם טוט זיך ווען דער טאטע מיטן זוהן קריגן זיך אין די מחלוקת פונעם פרי מגדים מיטן נודע ביהודה? ער חייסט אים טוהן אויפן קומענדיגן שבת, דער טאטע האלט אז מ'מעג. וועגן דעם שטייט אין פסוק (ויקרא כג, ב) **את שבתותי** תשמורו, איין שבת אויפן צווייטן שבת, איין חצי שיעור יעצט און די אנדערע די קומענדיגע וואך....

רב דקהילתינו וומסב"ג: דאם איז אינטערעסאנט, די הלכה איז (שו"ע או"ח סי' רס"ג סי"ב) אז טאמער ס'איז דא הונדערט מענטשן אין א שטאט, און איין און פופציג מענטשן האבן מקבל שבת געווען, דעמאלטס גייט מען לויט

ורק בתשלום הגרגיר נתיישב דעתו, וזה אינו בחוש השכל ולא בחוש המורגש, ואדרבא הישוב דעת מתחיל מעט מעט עד כלותו שיעור הכותבת שאז נתיישב דעתו לגמרי, ותדע שהרי חייב כדי אכילת פרס בככותבת, ועל כרחך צריך לומר שמתחיל הישוב דעתו מעט מעט, דאם לא כן איך יצטרף בכדי אכילת פרס, וכיון שכן למאן דאמר חצי שיעור אסור אף במקום דצריך שיעור כוית, הוא הדין לענין שיעור ככותבת, דנהי דלא נשלם הישוב דעת לגמרי, מכל מקום כבר התחיל להתיישב דעתו רק שלא נגמר, אם כן שוב גם ביום הכפורים חייב לרבי שמעון בכל שהוא, עכ"ד.

12 וז"ל שם בד"ה חלה שנטמאת: אינה ראויה לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם, ובהסקה או לתתה לכלבו ביום טוב אסור, דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביום טוב, ואפילו על ידי אכילת בהמה, דקיימא לן שאין שורפין קדשים ביום טוב, ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא, דהא אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב הבערה לצורך היא, דהדלקת נר ביום טוב לצורך אכילה היא ומותרת, אפילו הכי בשמן שריפה לא, והוא שמן תרומה שנטמאת דגזרת הכתוב היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביום טוב, דרחמנא אחשביה להבערתן, דכתיב באש ישרף (ויקרא ז), הלכך מלאכה היא.

13 וכן נקטו הרבה אחרונים כהפרי מגדים דשבתות כגופין דמיין ואין מצטרפין, עי' שו"ת בית שערים (או"ח סי' קי"א), פני מבין (או"ח סי' ר"מ), שפת אמת (כריתות י"ו.), אפיקי ים (ח"ב סי' ד' ענף ט') בשם ירושלמי, עי"ש.

14 נמצא דאם עשה מלאכה בחצי שיעור בשלהי היום ליכא איסור תורה דחצי שיעור, וכיון דליכא איסור תורה, נמצא דהיכא דצוה לו אביו לעשות מלאכה בפחות מכשיעור בסוף היום, אכתי הרי הוא בכלל עושה מעשה עמך וחייב לכבדו, ולפי"ז חידש מרן רבינו שליט"א דבאופן כזה צריך קרא דאת שבתותי תשמורו לרבות שמירת שבת אף במקום כיבוד אב.

רוב בני העיר, און וואם וועט זיין אויב ס׳איז פופציג־פופציג, און דער איין און פופציג׳סטער מענטש איז דער טאטע, דעמאלטם דארף דאך דער זוהן אויך מקבל שבת זיין, זאגט דער טאטע, די גאנצע זאך פארוואם ביי דיר איז שבת, איז נאר מכח מיר, ווייל איך האב מקבל שבת געווען, און איך בין געווען דער איין און פופציגסטער מענטש, אויב אזוי זאג איך דיר דו זאלסט מחלל שבת זיין. ווייל ער זאגט פארץ זוהן ביי דיר איז דאך באמת נישט שבת, נאר די סיבה פארוואם ביי דיר איז שבת איז ווייל ביי מיר איז שבת, איך היים דיר מחלל שבת זיין.

רבינו: ס׳איז נישט אינגאנצן אזוי, ווייל ס׳איז לאו דוקא אז ער איז דער איין און פופציגסטער מענטש, ער איז אויך איינם פון די איין און פופציג מענטשן, אפשר איז דער אנדערער דער איין און פופציגסטער מענטש.

הגרנ"ח: דער חיד"א זאגט אזא תירוץ, אז מ׳קריגט זיך אין תוספת שבת, דער טאטע היסט אים מחלל שבת זיין, ער זאל נישט האלטן תוספת שבת, דעמאלטם איז ער נישט קיין רשע.[15]

רבינו: וואם ס׳גייט אלץ אריין אין גדר פון רשע, ס׳איז דא ביי פסולי עדות, דארט איז דא פסולי עדות וואם היסן א רשע נאר אויב ס׳איז דא עדות וואם זענען חייב מלקות, אזוי איז דא רוב שיטות.

הגרשש"י: דער ש"ך אין סי׳ ט"ז (סק"ז) ברענגט וואם איז די נפק"מ בזמנינו צווישן א לאו שיש בו מלקות אדער אין בו מלקות, זאגט ער אויך דאם אלין פסולי עדות.

רבינו: יא, דאם זעלבע וועגן איסור חל על איסור און וועגן לאו שאין בו מלקות, אלעם איז נוגע אלין פסול לעדות.

רב דקהילתינו ומשב"ג: אינטערסאנט, אין ייטב לב סוף פרשת יתרו, טוהט ער אויף אן אויפטוה, אז יעדער איד דארף זיך היטן א גאנצע וואך פון א איסור, ווייל אז נישט קען מען נישט זאגן קיין עדות שבת, קידוש איז דאך א עדות, און אז ער איז נישט אפגעהיטן איז ער פסול לעדות. אזוי זאגט ער אין ייטב לב.[16]

---

15 ועי׳ בדברי יואל פ׳ קדושים דף ק"מ שמפרש שם עפי"ד הייטב פנים, שמ"ש ואת שבתותי תשמורו לשון רבים, זה קאי על ב׳ שבתות, שבת ותוס׳ שבת.

16 וז"ל הייטב לב שם: לא תשא וגו׳ זכור את יום השבת לקדשו. להבין הסמיכות. וגם פירוש רש"י זכור לשון פעול, תנו לב לזכור תמיד. ועיין רמב"ן (כ, ח) פירש שזה מצות עשה לזכרו תמיד [בכל יום], כמו כן להיות מונה יום אחד בשבת, יום שני בשבת. אבל לרבותינו עוד בו מדרש, לקדשו, קדשהו בברכה (מכילתא יתרו, בחודש פ"ז), לקדשו בדברים (רמב"ם שבת פכ"ט ה"א), אבל זכור מצוה לזכרו תמיד, עיי"ש.

ולדרכנו גם דרש רז"ל יבואר בזה כמין חומר למצות זכור, לזכרו תמיד מה שצריך לקדשו בדברים בשבת, ובזה יבואר גם הגמרא פרק ו׳ דשבועות דף ל"ט (ע"א) אומרים לו הוי יודע שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא, וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה, וכאן נאמר לא ינקה. ופריך אהא דנזדעזע מאי טעמא, אי משום דחמירא, ומי חמירא והתניא קלות עשה ולא תעשה חוץ מלא תשא, חמורות זו כריתות ומיתות בית דין, אלמא לא חמירא מכריתות ומיתות בית דין, אלא כדקתני טעמא וכל עבירות כו׳. ופריך וכל עבירות לא נאמר בהן לא ינקה, והכתיב (להלן לד, ז) ונקה לא ינקה, ומשני לכדרבי אלעזר כו׳ מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים. ופירש רש"י (ד"ה מנקה) וכאן אף לשבים אינו מנקה בלא פרעון. וקשה, הא גם בשאר עבירות חמורות שהן כריתות ומיתות בית דין לא ינקה לשבים בלא פרעון, כי אם על ידי יסורים, דקיימא לן ביומא (פו.) כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכיפורים תולה ויסורים ממרקים, ואיך קאמר כל עבירות שבתורה מנקה הוא לשבים בלא פרעון. ומה שכתב וקיני מהרש"א בחדושי אגדות (ד"ה מנקה) בזה, דבריו נפלאו בעיני, לא זכיתי להבין, עיי"ש.

והנראה לי בזה לבאר על נכון על פי מה שכתב הט"ז לפרש מאמרם (שבת קיח ע"ב) השומר שבת כהלכתו אפילו עבד עבודה זרה מוחלין לו מיד, דאפילו בעבירות החמורות דתשובה ויום הכיפורים תולה ויסורים או מיתה ממרקין, על ידי שמירת שבת מוחלין לו מיד, עיי"ש ריש הלכות שבת (או"ח ר"ס רמב). והנה התחלת שמירת שבת בכניסת הלילה לקדשו בדברים, כדרש חז"ל הנ"ל, ומבואר בשלחן ערוך (שם סי׳ רסח ס"ו) שצריך לומר ויכולו מעומד, כי אנחנו עדים בדבר כי ששת ימים עשה ה׳ וגו׳. וידוע (רמב"ם עדות פי"ב ה"א) כי מי שנשבע לשקר פסול לעדות, ואם כן מזה יתבונן האדם להשמר ולהזהר משבועות שקר, כי אם ישבע לשקר שוב אין עדותו מועיל, ושוב אינו מקיים מצות קידוש דברים, ואינו שומר שבת כהלכתו, ואז לא מהני תשובה לבד כי אם על ידי פרעון יסורים.

והן דברי הכתובים שלפנינו, לא תשא וגו׳, כי הוי זכור תמיד את יום השבת בכל עת ובכל שעה לקדשו בדברים, כדרש חז"ל, ואם ישבע לשקר אין קידושו קידוש, כי הוא פסול לעדות. וזה שנתן טעם לא תשא, כי לא ינקה לשבים מבלעדי פרעון, כי שאר עבירות מנקה לשבים על ידי שבת בלא פרעון, מה שאין כן בנשבע לשקר אינו שומר שבת כהלכתו, כאמור, ולזה הוי זכור בכל עת את יום השבת שצריך לקדשו, ועל ידי זה תנצל משבועת שקר.

ובזה מובן מה שנזדעזע העולם בלאו דלא תשא, כי כבר אמרו (שבת קיט ע"ב) כל האומר ויכולו בערב שבת כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, ופירש בו האור החיים פרשת בראשית (ב, ג) כי זה האומר ויכולו מקיים העולם, עיי"ש [וכבר פירשתי (פר׳ בראשית ד"ה ולכן הפסוק להלן לא, טז-יז) בזה ושמרו בני ישראל את השבת וגו׳, כי ברית קיום עולם הוא ביני ובין בני ישראל וגו׳ כי ששת ימים עשה ה׳ וגו׳ וביום השביעי שבת וינפש, הקנה בשביתה נפש להעולם]. אם כן השומר שבת כהלכתו ואומר ויכולו מקנה נפש להעולם ומקיימו לכל ימות, כמבואר שם באור החיים, ואם כן כשנשבע לשקר אז אינו יכול לשמור שבת כהוגן, ומה

אבער אין סוף פון ייטב פנים ציהט ער צוריק, ער זאגט ניין, פסול לעדות איז נאר ווען ס׳איז דא א לאו, נאר א חיוב מלקות, אבער אזוי איז נישטא קיין פסולי עדות, במילט זעהט אויס ער איז חוזר דערפון.[17]

*

ר׳ יוסף מרדכי כהנא: דער רבי האט היינט גזעזאגט ביים תהלים שיעור אין די ישיבה, אז די זעקס קנים איז קענן די ״ששה סדרי משנה״.[18] למעשה אין לב אהרן זאגט דער רבי זיין א גרויסע מסיבה לכבוד שמחת התורה, א שמחה פון אידישע קינדער וואס זענען זוכה צו דעם, מסיים צו זיין ש״ס.

וער ס׳ווייסט דער סדר הענינים, דאס איז נישט פון זיך אליינס צושטאנד געקומען. ביז צוואנציג יאר צוריק האבן בעלי בתים נישט מסיים געווען ש״ס, אפשר יחידי סגולה, אבער אז אזא ציבור זאל אדורכלערנען און מסיים זיין ש״ס? ביז צוואנציג יאר צוריק איז דאס נישט געווען. ב״ה אין די לעצטע יארן איז אכשר דרא, ס׳איז דא אן התעוררות צו לערנען, און מ׳האט פארשטארקערט לימוד התורה פאר בעלי בתים, אזוי אז בעלי בתים פארשטייען היינט, און קענען דורכלערנען איין מסכת און נאך א מסכת, בעלי בתים קענען אויך מסיים זיין ש״ס.

דאס איז נישט פון זיך אליינס געקומען, ס׳איז דא אן עסקן וואס ער איז א מזכה את הרבים (ה״ה הרבני החסיד התורני מו״ה יצחק שוואַרץ הי״ו, פערזן החבורה), דאס קאסט אים אסאך צייט, כח, און געלט.

געלויבט דעם הייליגן באשעפער, אז ס׳איז נתוסף געווארן אסאך לומדים, סיי אין אונזער קהילה, און סיי לומדים פון אנדערע קהילות וואס האבן זיך צוגעשטעלט צו דעם סדר הלימוד, און זיי זענען אויך א חלק פון די מסיימים. חוץ מזה, א גוטע זאך מאכן אנדערע אויך נאך, אנדערע קהילות האבן אויך נאכגעמאכט אזא מסגרת, אין אנדערע קהילות לערנען אויך בעלי בתים מסכתות, און זיי וועלן אויך מסיים זיין, ס׳וועט אויך קומען א צייט וואס פארשידענע קהילות וועלן מסיים זיין ש״ס.

דאס איז ״קנאת סופרים תרבה חכמה״, אויף די קנאה האבן חז״ל געזאגט כמותו ירבו בישראל, מען מעג זיך אפלערנען איינער פונעם צווייטן, און יעדער זעהט זיך צו פארבעסערן. עכ״פ דאס איז א זיכוי את הרבים פאר טויזנטער אידן אין די גאנצע וועלט, איך רעד יעצט פון אלע קהילות, ווייל ער איז נישט נאר מסייע פאר אונזער קהילה, נאר מ׳העלפט צו פאר אנדערע קהילות מסדר צו זיין ענינים, און מען טוהט עס בחפץ לב.

איך זאג, ס׳איז דא נגידים אויף די וועלט, דער אויבערשטער האט זיי געבענטשט מיט געלט, וואס געשעהט נאכדעם? אז זיי האבן געלט קענען זיי זיך נאכגעבן תאוות, פארשידענע תאוות, בויען שיינע הייזער, פארן אויף וואקאציע, הנאה האבן פון עולם הזה, זיך לאזן וואויל גיין, ער קען זיך עס ערלויבן, וועט ער זיך נאכגעבן די תאוות.

דער עסקן (הנ״ל), דער אויבערשטער האט אים געהאלפן, ער קען זיך אויך ערלויבן נאכצוגעבן די אלע תאוות, ער האט אבער אן אנדערע תאוה, ער האט א תאוה מרבה צו זיין לימוד התורה, מרבה צו זיין לומדי תורה, ממילא לאזט ער זיך קאסטן געלט, אסאך געלט, אז ס׳זאל נתרבה ווערן לומדי תורה, און ער געבט דאס אויס אויף דעם. יעצט ווען ס׳קומט דער סיום, איז דאס פאר אים פערזענליך א גרויסע שמחה, ער האט א חלק אין אזויפיל אידן – בעל בת־ישע אידן – וואס זאלן לערנען, און מסיים זיין, און דאס וועט ברענגען נאך לומדי תורה, ס׳וועט נתוסף ווערן ספסלי ביהמ״ד.

ס׳איז א געוואלדיגע שמחה נישט נאר פאר אים פערזענליך, ס׳איז א גרויסע שמחה אויף פאר כל הקהל הקודש, ווען מען זעהט ווי עס ווערט נתרבה די כבוד פון די תורה הקדושה. באמת דארף מען מאכן א ברכת

שאומר ויכולו אינו שוה כלום כי אין עדותו מועיל, ואינו מקיים העולם, לכך נזדעזע העולם בלאו דלא תשא. והן הן הדברים אהא דנזדעזע כדקתני טעמא כי לא נקה אפילו לשבים, כי אי אפשר לו לקיים שמירת שבת כהוגן, ואין קידושו קידוש, ואם כן מתיש כח קיומו של עולם, ולכך נזדעזע, והבן.

17 עיי״ש בסוף הספר (במאמר ״וישב מצרף ומטהר כסף״) וז״ל: סוף יתרו על הפסוק (שמות כ ז) לא תשא. נתתי טעם מ״ש בלאו דלא תשא, שאינו מנקה אפילו לשבים אינו שוה לנו, שהרי בכל עבירה שיש בו מלקות שעבר עליה נעשה רשע ופסול לעדות ואין עדותו עדות, והדרא קושיא לדוכתיה מ״ש לא תשא דוקא.

18 ולחיבת הקודש נעתיק לשו״ק משיעור תהלים לפני תלמידי הישיבה: אין די סדרה פון די וואך, בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. אין די שבעת הנרות איז געווען דער נר אמצעי, און נאכדעם איז געווען ששת נרות, דריי פון איין זייט און דריי פון די אנדערע זייט, זעקס נרות. די ספה״ק זאגן דער נר האמצעי דאס איז א רמז אויף תורה שבכתב, ששת הנרות דאס איז א רמז אויף ששה סדרי משנה פון תורה שבעל פה. אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, די ששה סדרי משנה אלעס גייט געבויגן צו תורה שבכתב, ס׳קריגט נישט אויף תורה שבכתב, נאר ס׳איז מאיר תורה שבכתב.

וען אהרן הכהן האט אנגעצינדן די מנורה, האט ער אנגעצינדן די מנורה אריינצושיינען אין אידישע הערצער, דער נר האמצעי האט אריינגעשיינט אין אידישע הערצער תורה שבכתב, און די ששת הנרות האבן אריינגעשיינט אין אידישע הערצער ששה סדרי משנה. די ששה סדרי משנה דאס איז נרות המאירים עד היום הזה, דאס באלייכט ביז צום היינטיגן טאג! אהרן הכהן האט אנגעצינדן דעם נר ה׳ נשמת אדם, אז די נשמה פון אידן זאלן קענען פארשטיין תורה שבכתב און תורה שבעל פה, מ׳זאל קענען לערנען תורה שבכתב, און אנצינדן אלע זעקס נרות, דאס מיינט מען אדורכצולערנען אלע ששה סדרי משנה, גאנץ ש״ס.

ס׳איז א גרויסע שמחה פאר אונזער קהלה, אין א פאר טעג ארום אי״ה וועלן אסאך הונדערטער לומדים, וואס האבן געלערנט, און זיי האבן גע׳חזר׳ט, און זיי האבן זיך פארהערט אויף גאנץ ש״ס, די ל״ו מסכתות. עס זענען דא וואס האבן אנגעהויבן ווען מ׳האט אנגעהויבן צו לערנען מסכת ברכות, זיי זענען טאקע ממש מסיים גאנץ ש״ס, און עס זענען דא וואס האבן זיך הערשט שפעטער צוגעשטעלט צום סדר הלימוד, אבער זיי האבן אדורכגעלערנט מסכתא נאך מסכתא, און יעצט זענען זיי אויך מסיים כאטשיג א גרויס חלק פון ש״ס, מיטן אויבערשטען׳ס הילף וועט

די וואך אז ס׳איז דא פינעף קנים אקענן די ׳חמשה חומשי תורה׳, און צוויי איז קענן ׳תורה שבעל פה׳ און ׳תורה שבכתב׳.

א׳ הנוכחים: ע׳ פנים לתורה.

רבינו: אז די פינעף איז קענן ׳תורה שבכתב׳, און די צוויי איז קענן ׳תורה שבעל פה׳, דאם האט דאך צוויי חלקים, ס׳איז דא די ׳משניות׳ וואם רבינו הקדוש האט מסדר געווען, און ס׳איז דא דער ׳סדר הש״ס׳ וואם רבינא און רב אשי האבן מסדר געווען.[19]

און וועגן דעם האט מען מחלק געווען ביים סדר הטבת הנירות, קודם איז געווען הטבת חמש נירות און נאכדעם איז געווען הטבת שתי נירות, מחלק צו זיין צווישן תורה שבכתב און תורה שבעל פה.

דאם איז גענבליבן אפילו נאכן חורבן, ווייל די תורה הקדושה בלייבט אייביג אפילו אין גלות, איז שלך גדולה משלהם ווייל דאם בלייבט.

אבער דאם שטייט אז די ששת הקנים איז קענן די ששה סדרי משנה, ס׳איז פונים אל מול האמצעי, ווייל מ׳האט זיך נישט אווענ׳ק געריקט פונעם תורה שבכתב. ס׳איז נאר מוסיף אויף די תורה שבכתב. כ׳מיין דער חתם סופר זאגט אזוי.

דאם וואם כ׳האב געזאגט אז די ששת הקנים איז די ששה סדרי משנה, דאם שטייט אין ש״ך על התורה (פ׳ תרומה), ער זאגט אז די עצם המנורה איז די תורה שבכתב, און די ששת הקנים איז די תורה שבעל פה, די ששה סדרי משנה, אזוי זאגט ער דארט.[20]

רי״מ: דער רבי ז״ל אין קדושת יואל זאגט דאך די וואך, אז די לעכט פון די מנורה איז גענבליבן ברענען אפילו נאך

הטוב והמטיב, "טוב ומטיב לאחריני", וואס ס׳ווערט נתרבה לומדי תורה פאר בעה״ב און יונגעלייט.

און איך זאג אפילו בעה״ב וואס זענען אביסל שוואך און נאכגעלאזט אין אנדערע ענינים, דער אויבערשטער האט געהאלפן זיי האבן זיך צוגעשטעלט צו דעם מסגרת, און זיי האבן געלערנט, זיי זענען נישט די חסיד׳ישע בעה״ב, אבער סוף כל סוף זיי לערנען אויך, סוף כל סוף, די תורה, המאור שבה וועט זיי הייבן, און ס׳וועט זיך דערקענען א בעסערונג. עכ״פ אפילו שוואכערע בעה״ב האלטן מיט די סדר הלימודים, כאטשיג אין עולם הזה האבן זיי הנאה פון עולם הזה, סוף כל סוף דארף מען דאנקען דעם באשעפער אז זיי זענען מקושר צו די תורה.

יעצט גייט זיין א סיום, א גרויסע מסיבה פאר אסאך אידן, איז דא אסאך חכמים, יעדער הייבט אן צו זאגן דעות, מ׳דארף אזוי מאכן און אזוי מאכן, דער עסקן לאזט זיך קאסטן אסאך געלט, מען סעקירט אים, מען קריטיקירט אים, יעדער איינער פארשטייט מ׳דארף אזוי מאכן, מ׳דארף אזוי טוהן.

איך פרעג זיי די אלע קריטיקירער: עטץ האט שוין אמאל אויפגעטון גוטס? עטץ האט שוין אמאל געטון א גוטע פעולה לזכות את הרבים? איך מיין אז די אלע קריטיקירער זענען נישט פון די לומדים וואס זענען יעצט מסיים ש״ס, זיי זענען נישט פון די, וואלטן זיי אויך געלערנט און מסיים געווען וואלטן זיי אנדערש פארשטאנען!

איך וויל דא ברבים מחזק זיין דעם עסקן הנכבד וואס טוהט פעולות גדולות מרבה צו זיין לומדי תורה.

אויב עמיצער האט עפעס טענות, טאמער איז ער א ווילאמסבורגער, איך האב ב״ה א חשוב׳ן זון אין ווילאמסבורג, דער רב פון ווילאמסבורג, ער קען אריינגיין צו אים, און זאגן אויב מ׳האט עפעס צו זאגן, אבער סתם גיין און דריינען רעדלעך? לא זו הדרך! און בכלל, איך וויל זיי פטרן פון די אחריות אויף כלל ישראל, די אחריות פון כלל ישראל ליגט נישט אויף זיי.

איך וויל ארויסבערענגען ברבים דברי שבח און חיזוק, פאר די וואס זיי טוען מרבה צו זיין לומדי תורה. און מ׳האפט אז אנדערע קהלות וועלן נאכטוהן, און זיי וועלן אויך מאכן סיומים, און ס׳וועט אויך זיין מיט א פרסום גדול, און מען וועט מרבה זיין כבוד התורה און לומדי תורה. כל המזכה את הרבים זאגן חז״ל אין חטא בא על ידו.

איך האף צום הייליגן באשעפער אז ס׳וועט ארויסקומען א קידוש שם שמים, ס׳וועט נתרומם וועלן כבוד התורה, און נתרבה וועלן לומדי תורה, אין לנו שיור רק התורה הזאת.

אין די טמא׳נע מדינה וואו אונו לעבן מיר, איז דא איין אייניציגע זאך זיך צו האלטן און עומד זיין בנסיונות, נאר אז מ׳וועט לערנען תורה! און אז ס׳וועט נתרבה וועלן לומדי תורה וועט נתרבה וועלן ערליכע אידן, ס׳וועט נתרבה וועלן שומרי תורה, און ס׳וועט נתרבה חסיד׳ישע אידן, וואלעמע אידן, מיט א ברען! די תורה הקדושה האט אלע סגולות און כוחות הקדושה לאין שיעור, איז צום האפן צום אויבערשטן חפץ ה׳ בידינו יצליח להגדיל תורה ולהאדירה.

---

19 וז״ל שם: ויל״פ על פי דברי הרמ״א ז״ל בספר תורת העולה (ח״א פט״ז) שבעה נרות המנורה הם נגד שבעה חלקי התורה, כמו שדרשו (שבת קטז.) חצבה עמודיה שבעה (משלי ט א), אלו שבעה ספרי תורה, דויהי בנסוע ספר בפני עצמו הוא, עכ״ד. ולדידי נראה קרוב לדברין, בטעם שבעה קני המנורה, חמשה קנים כנגד חמשה חומשי תורה, כפי שיטת רבנן דחמשה ספרים הן, ושתי קני המנורה הנותרות נגד תורה שבעל פה שיש בה שני חלקים, סדר המשניות אשר כתבם רבינו הקדוש, וסדר הש״ס אשר סדרם רבינא ורב אשי.

ובזה יש לתת טעם לדבר על אופן מצות הטבת הנרות, ובגמרא (יומא לג:) ילפינן בתחילה מטיב חמש נרות ואחר כך חוזר להטיב שתי נרות, ויתכן שזה בא לחלק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה.

20 עי׳ שם לשו״ק: המנורה הוא התורה, כמו שנאמר (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, ששה קנים יוצאים מצדיה, היא תורה שבעל פה שהיא ששה סדרי משנה, עי״ש.

תשעה באב וועז דאם בית המקדש איז הרוב געווארן, און ס׳ברענט נאך די גאנצע צייט, און מ׳וועט עס טרעפן אזויבערענעדיג נאך פון די הדלקה, וועז משיח וועט קומען.[21]

רבינו: יא, בנם האט דאם געברענט.

הגרנ״ח: עד שתהא השלהבת עולה מאליה, ס׳ברענט פון זיך אליין.

רבינו: כ׳האב געזאגט אזוי, די גמרא פרעגט די קשיא (שבת כב:) וכי לאורה הוא צריך, נאר מ׳האט טאקע נישט געדארפט, נאר דער כהן וועז ער האט אנגעצינדן די מנורה האט ער אריין געשיינט אין אידישע הערצער.

הגרשש״י: ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה, ח) בתוך כל אחד ואחד (כ״ה במדרש הובא באלשיך הק׳ שם).

רבינו: ער האט אנגעצינדן דעם נר ה׳ נשמת אדם (משלי כ, כז).

דער אמרי נועם זאגט טאקע אזוי דא אין פ׳ בהעלותך אז די טבע פון אור איז אז ס׳וועקט אויף, זאגט ער אז דער אור המנורה האט אויפגעוועקט אידישע קינדער אינדערפרי צו גיין עוסק זיין בתורה.[22]

אין צמח דוד פון רבי דוד׳ל דינוב׳ער זאגט ער אויך, אויפן פסוק ויעש כן אהרן להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, אז אהרן הכהן האט אנגעצינדן די מנורה, ער האט נישט געלאזט שלאפן אידן, מ׳איז אויפגעשטאנען לערנען תורה. זאגט ער, אהרן הכהן האט אריין געשיינט אין אידישע הערצער, און מענטשן זענען נישט געשלאפן, מ׳איז אויפגעשטאנען לערנען.

*

מוה״ר חיים שלמה פישער הי״ו, משב״ק: ס׳איז דא א געטוענטין יעצט אין ביהמ״ד, זונטאג גייט דאך זיין דער גרויסער יום, זייער אפאך איידן זענען מסיים גאנץ ש״ס, איז די שאלה צי מ׳זאגט תחנון דעם טאג.

רבינו: ס׳איז דאך א ״יומא טבא לרבנן״ אזוי זאגט די גמרא (שבת קיח).[23]

דער שינאוועך רב איז געווען אמאל אין קרעניץ אין די ניין טעג (שבין ר״ח אב לתשעה באב), און דער ערוגת הבושם איז אויך דארט געווען, און עמיצער האט געמאכט א סיום, און מ׳האט געגעסן א פליישיגע סעודה, און דער שינאוועך רב האט מכבד געווען דעם ערוגת הבושם צו בענטשן על הכוס, א כום יין, און דער ערוגת הבושם האט געבענטשט, און ער האט מהרהר געווען, אז הגם ס׳איז טאקע א סיום מ׳מעג עסן פלייש ביי די סעודה, אבער מ׳האלט דאך שוין יעצט נאכ׳ן בענטשן צי ער מעג נאך טרונקען דעם כוס, ס׳איז דאך שוין נאך די סעודה..., אזוי האט ער אריין געטראכט וואם ער זאל טוהן דא מיטן כוס, און דער שינאוועך רב האט געענדיגט צו בענטשן, און ער זאגט אים אזוי, ׳די גמרא זאגט ׳עבידנא

---

21 עי׳ בספה״ק קדושת יואל פ׳ בהעלותך (דף צג), וזל״ק: ובכן אפשר לומר דאחר שנגנזה המנורה במקום קדוש מקום שאין יד אדם שולטת בו, אירע גם כן נס כזה שתהא דולקת אף מבלי השמן כלל, וככה היא דולקת והולכת עד לעת קץ, וכשתתגלה לעתיד לבא אז תתגלה לעינינו בעודה דולקת מאתה הדלקה שהדליקוה הכהנים לעת ערב קודם החורבן.

22 וזל״ק: וכי לאורה הוא צריך, רק יש לומר שזה היה בכדי לעורר את בני ישראל שלא ירבו בשינה כל הלילה כעצל על משכבו, רק יעוררו לעמוד לשבח ולפאר אל היוצר, כמו שכתוב (איכה ב יט) קומי רוני בלילה, וזה היה על ידי הדלקת המנורה, כי בטבע הוא אשר אור הנר אינו מניח לישן, כמו שהוא בחושך ואפילה אשר אז מתגבר עליו כח השינה, ולזה מצינו בגבואת זכריה אצל המנורה נאמר (זכריה ד א) ויעירני כאיש אשר יעור משנתו, והכהן בקדושתו כאשר היה מדליק את המנורה היה ממשיך האור בכל לבבות ישראל שלא היה מניחו להרבות בשינה, עכ״ד.

23 עיי׳ בס׳ דרכי חיים ושלום (אות קצ״ב) שכן נהג המנחת אלעזר, וכן המנהג בבעלזא כדמובא בס׳ תמידים כסדרן.

ועיי׳ בספר יד כהן להרה״ג ר׳ יצחק דוד הכהן פרידמאן ז״ל מברוקלין (על התורה בחלק שיחות מפ״ק אדמו״ר מפאפא ז״ל מח״ס ויהי יוסף אות רפ״ב): כ״ק אדמו״ר מפאפא זצ״ל סיפר לי שביארצייט הראשון של כ״ק מרן מהר״ש מבעלזא זי״ע בכ״ז באלול רצה בנו כ״ק מהר״י זי״ע לומר תחנון, והחסידים מיאנו מלאומרו, ואמר כ״ק מרן מהר״י זי״ע שאם תרצו שלא לומר תחנון אז תסיימו כל שנה מסכת ובאופן זה איני אומר, ומאז נעשה למנהג לסיים כל שנה ואין אומרים תחנון עכ״ל.

בדומה לזה כתב בקונטרס תמר יפרח (חלק המנהגים עמ׳ מ״ח את מ׳): ומספרים שפעם אמרו חצי קדיש לאחר השמונה עשרה ואמרו שהוא בשביל איזה יומא דהילולא, וציוה רבינו זי״ע לומר תחנון אחר שאמרו קדיש. אמנם כשעשו סעודת מצוה של סיום בליל ההילולא אז הסכים שלא לומר תחנון ביומא דהילולא עכ״ל.

ועיין בכף החיים (או״ח סי׳ קפ״ט סקי״א) שכתב לומר בסעודת חתן או סעודת סיום מסכתא בברכת המזון ׳מגדול׳ כמו בשבת ויו״ט, עיי״ש

ומענין לענין עיי׳ בס׳ דברי יחזקאל החדש (עמ׳ קכ״ו) מובא מהרה״ק מאסוויד ז״ל שאמר בשם מרן הגה״ק משינאווא זי״ע שבסעודת סיום מסכתא צריך שיהיו דגים.

ובספר אוצר יד החיים הביא משמיה דהגה״ק בעל לב שמח ז״ל מאלעסק שאמר כי חותנו הרה״ק השר שלו׳ מבעלזא ז״ל היה בוצע בכל סעודת מצוה על ב׳ חלות.

יומא טבא לרבנן', דער גאנצער טאג איז א יו"ט, אפילו נאכ'ן בענטשן אויף, איר קענט טרונקען דעם כוס'... (וכ"ה במשנ"ב סי' תקנ"א ס"ק ע"ב בשם הפרמ"ג).

הגרנ"ח: ער האט מרגיש געווען זיין מחשבה.

הגרשש"י: דער קאמארנער ברענגט אזוי אין שולחן הטהור (או"ח סי' קל"א סי"ז) לגבי תחנון ביי יעדע סיום מסכתא (וע' בשו"ת חתן סופר שער התפילה אות כ"ב).[24]

רבינו: דער שינאווער רב האט אזוי געזאגט לגבי די ניין טעג 'יומא טבא לרבנן – א גאנצן טאג איז א יו"ט'.

רב דקהילתינו וומסב"נ: קומט אוים לפי זה, אין די ניין טעג אז איינער האט געמאכט א סיום, און מ'האט שוין געבענטשט, און עמיצער האט נאכנישט געגעסן די פלייש, מעג ער עסן די פלייש אפילו נאכ'ן בענטשן, אזוי קומט אוים.

הגרשש"י: מ'זעהט דאך אין די פוסקים שטייט ביי א תענית 'מותר אח"כ לשתות ולאכול אף בביתו',[25] איז משמע אז אפילו נאך די סעודה אויך (ע' שו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' מ"ה).

וכיבד בעה"ב את רבינו בברכת לחיים

ויברכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן זאלסט האבן גרוים הצלחה און סייעתא דשמיא, און זוכה זיין צו אנהייבן נאכאמאל און נאכאמאל מסיים זיין מיט הרחבת הדעת, דער אויבערשטער זאל העלפן אלע השפעות טובות, און הצלחה אין די נייע דירה.

ואיחל רבינו לחיים לבני משפחתו ולכל העם הנאספים

רבינו: געלויבט השי"ת, ס'איז אכשר דרא, בעלי בתים זאלן קענען מסיים זיין ש"ס.

הגרשש"י: די רבנים שעמען זיך פון די בעלי בתים, ס'איז א כבוד פאר די רבנים, און ס'איז מחייב יעדן איינעם.

הרח"ש: דער רבי האט נעכטן נאכגעזאגט (אצל שמחת הכנסת ספר תורה שע"י מוסד הכפפיק) דאם ווארט פון רבי מאטעלע הארנסטייפלער וואם האט נאכגעזאגט פונעם שוועד (מרן הדברי חיים ז"ל), אז ער האט געזאגט 'מלך הכבוד'....[26]

דאם גייט לכאורה אויך צו זיין א רב פון אזויפיל בעלי בתים וואם קענען ש"ם.

רבינו: ביים ברוך טעם איז געווען א מעשה, ס'איז געווען שבת הגדול צי שבת שובה, ער האט געדארפט זאגן א דרשה, און ער איז ארוים געגאנגען אינדרויסן האט ער געהערט ווי צוויי אידן שמועסן אין לערנען, זאגט איינער פארץ צווייטן, דער רב גייט זאגן א דרשה אין די סוגיא, טאמער וועט דער רב זאגן דעם אויפטוה, דעם חידוש, וועל איך פרענגן אזא קשיא.... און למעשה האט ער זיך טאקע געהאט אזוי צוגעגרייט, ס'איז געווען געווי זיין חידוש, ס'איז געווען ממש הארט פאר די דרשה און ער הערט ווי צוויי בעלי בתים רעדן וועגן דעם חידוש. איז ער אהיים געגאנגען און זיך געמוזט צוגרייטן עפעם אנדערש צו זאגן, ביני לביני האט ער געמוזט צוגרייטן א נייעם חידוש.

הגרנ"ח: דער רבי דערציילט אלץ א ענדליכע מעשה אויפן נודע ביהודה אויך.[27]

---

24 וכ"כ בשלחן הטהור (הל' נפילות אפים אות י"ז) כשיש סיום מסכת לאחד מבני הכנסת אין אומרים תחנון כלל, כי הוא יו"ט לכל רבנן ולכל התומכים ועוזרים ותומכיה מאושר.

ובהגהות זר זהב שם מוסיף: סיום מסכת הוא דבר גדול, ופשוט המנהג שא"א בו תחנון אפילו על סיום ספרים קדושים נקרא סיום לדחות אמירת תחנון, כי כל המיקל בו משובח, שהוא סכנה גדולה ובדבר קל דוחין אמירתו, עכ"ל

25 ע' משנה ברורה סי' תקס"ח ס"ק ח, ועי' בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' כ"ז מה שכתוב בזה.

26 עי' בספה"ק פלא יועץ עה"ת ומועדים (לפסח) מה שהביא הרה"ק מהארנאסטייפל זללה"ה משמיה דחותנו הוא ניהו ק"ז מרן מצאנז זללה"ה זי"ע דהוה מרגלא בפומיה, השי"ת נקרא מלך ישראל וגואלו (ישעיה מד ו), מה כבוד הוא להשי"ת להיות מלך על קבצנים עניים ואביונים, אבל אם בני ישראל מושפעים בפרנסה טובה ומזוני רויחי, אז הוא לו הוד והדר שהוא מלך ישראל, עכ"ד.

27 בהזדמנות אחרת תחת אחד השיחים סיפר רבינו שליט"א עובדא באריכות כדלהלן: די וועלט זאגט נאך אויפן נודע ביהודה, אז ווען ער איז געקומען קיין פראג, האט ער געהאט גרויסע רדיפות, ס'איז אים נישט אזוי גרינג אנגעקומען, דער גרויסער נודע ביהודה... דארטן זענען געווען לומדים מופלגים, זיי האבן אויפגעשטעלט א שאלה, און א טייל האבן מברר געווען די שאלה להיתר, און א טייל האבן מברר געווען לאיסור, און זיי זענען ארויין געקומען, זיי זענען געווען גוטע קעפ, און האבן עס גוט אויסגעארבעט, און די האבן זיך געשטעלט אין די זייט, און די אין די אנדערע זייט, וועט דער נודע ביהודה זאגן להיתר, וועלן די אפפרענגן, וועט ער זאגן לאיסור וועלן די אפפרענגן, זיי זענען ארויינגעקומען און געזאגט אז זיי האבן א שאלה צו פרענגן, און זיי זאגן די שאלה, הייבט ער אן צו זאגן צדדים און נוטה זיין להיתר, הייבן די אן צו טענה'ן, זאגט ער די צדדים לאיסור, הייבן אן די צו טענה'ן, דער נודע ביהודה מיט זיין פיקחות האט באלד געזעהן וואס דא גייט פאהר, האט ער געזאגט, 'אז מ'נעמט אויף א רב אין א שטאט, און ער דארף פסק'ענען שאלות, ס'קען דאך אויסקומען אלע מיני שאלות, און א בשר ודם דארף קענען פסק'ענען אלע שאלות, אורח חיים און יורה דעה, אבן העזר און נאך, א מענטש איז דאך נאר א מענטש, איז אז מ'נעמט אויף א ערליכער רב, זיי ווילן אז ער זאל גוט פסק'ענען, און דער רב ווייל אויך גוט פסק'ענען, איז

רבינו: מ׳פארציילט עפעס אויף אייניעם פון די גדולי ישראל וואם איז אנגעקומען צו די שטאט פון זיין רבנות, און מ׳איז אים געגאנגען מקבל פנים זיין, מ׳איז געפארן מיט א פערד און וועגעלע, און ס׳זענען געזיצן דארט צוויי בעלי עגלות און זיי האבן געשמועסט אין לערנען, און דער רב זיצט אזוי אונטער זיי און ער שטוינט און ער קוקט... אזא שטאט איז דא? אזעלכע לומדים זענען די פשוט׳ע בעלי עגלות? ער איז געווען איבערראשט, ביז ער האט געפרעגט איינעם, האט מען אים געזאגט, אז דאס איז צוויי פון די חשובי העיר וואם לכבוד דעם רב האט מען זיי איינגעשפאנט אז זיי זאלן פירן.

א׳ הנוכחים: בפשטות איז א רחמנות אויף א רב וואם די בעלי בתים קענען גוט לערנען...

רבינו: דו זאגסט דאס פאר א הלצה... אבער ס׳איז דא א מעשה, רבי דוד׳ל קשאנובער האט געהאט אין קשאנוב עגמת נפש, ס׳איז געווען דארט א מחלוקת, און אמאל האט דער דברי חיים געזאגט, פארוואס קומט זיך פאר מיין זוהן אזא מחלוקת?, ביז ער האט אריין געטראכט, און געזאגט, אפשר וויל כ׳האב אים א נאמען געגעבן נאך א זיידן וואם האט געהייסן ר׳ דוד׳ל טארניגראדער,[28] דער ר׳ דוד איז געווען א גרויסער למדן, אבער ער איז נישט געווען קיין רב, און דארט אין טארניגראד איז געווען א רב, און ער איז געווען א גרויסער תלמיד חכם, און ער האט אסאך מחולק געווען מיטן רב, ווען ער האט געזאגט אזוי, האט ער געזאגט אנדערש, ס׳איז אלץ געווען עפעס צווישן זיי... און וויל ער האט געהייסן נאך דעם זיידן, און ער האט אזוי געטשעפעט דעם רב, וועגן דעם האט ער אויך עגמת נפש...

הרח״ש: הייסט עס די רבנים האבן נישט געגליכן אז די בעלי בתים זענען צי גרויסע למדנים.

רבינו: ניין, אבער מ׳האט נישט געגליכן קיין שוחט וואם איז געווען צי א גרויסער למדן, דו זאלסט קענען ׳שמלה חדשה׳ דארפסט נישט מער, דארפסט נישט קענען קיין ׳פרי מגדים׳... מ׳האט נישט געגליכן קיין גרויסער למדן אויף די פאזיציע, דו דארפסט זיין א גוטער שוחט, קענען די מלאכה, פאלגן וואם מ׳הייסט און שוין...

רב דקהילתינו ומסב״ג: אין סטראפקוב האט געווואוינט א דיין ער האט געהייסן רבי ישראל מאיר פריעדמאן, האט דער סטראפקובער רב געזאגט אמאל אזוי [בצחות] ׳דער זיידע דער דברי חיים האט זיך געבראטן די הענט, ער האט געמאכט גלגול שלג, ער האט זיך מסגף געווען, מיין טאטע דער שינאווער רב האט געפאסט דרייערלעך (ג׳ ימים רציפות), איך האב דעם דיין ר׳ ישראל מאיר פריעדמאן, ער בראהט מיך און פייניגט מיך׳...[29]

רבינו: אבער פון אונזערע ש״ס איידן דארף מען נישט מורא האבן... זיי זענען וואויל׳ע איידן...

באמת ס׳איז זייער א שיינע זאך, אזויפיל בעלי בתים, איידן סוחרים, ארבייטערם, יעדער איז פארנומען על המחי׳ ועל הכלכלה, און מ׳זיצט און מ׳לערנט מיט א קביעות, און מיט בחינות, זיך צו לאזן פארהערן, מ׳פארשטייט וואם מ׳לערנט, ס׳איז א געוואלדיגע זאך.

ס׳איז נאך נישט געווען אזא סארט זאך, אין דעם הינזיכט איז אכשר דרא.

---

28 הגאון רבי דוד מטארניגראד ז״ל בן הגאון רבי משולם זלמן ז״ל אב״ד קוניץ, בן הגאון רבי דוד ז״ל מיארטשוב, בן הגה״ק בעל החכם צבי ז״ל, ורבי דוד הנ״ל היה חותנו של הגה״צ רבי לייביש מטארניגראד ז״ל אביו של הרה״ק מצאנז ז״ל.

אז ס׳מאכט זיך א שאלה זעהט מען פון הימל אז אלע מיינען ערליך, האט ער סייעתא דשמיא ער זאל קענען מכוון זיין די הלכה לאמיתה של תורה, דאס איז אויב ס׳פאסירט א שאלה, דעמאלטס איז דא סייעתא דשמיא, טאמער ס׳פאסירט נישט קיין שאלה, און מ׳שטעלט נאר אויס א שאלה וויל מ׳וויל לגמה בהלכה, איז נישטא קיין סייעתא דשמיא, איך קען נישט דא ענטפערן׳.

29 עיי׳ בס׳ נפלאים מעשיך (ה״א) בשם הגה״צ מפאיע הי״ד, שכידוע היה הרה״ק מסטראפקוב זי״ע איש פלא מאוד אשר כל דיבוריו היו בצניעות ובפשטות נפלאה, ובבית מדרשו של הרה״ק היה הרה״ג הישיש רבי ישראל מאיר פרידמאן ע״ה הדומ״ץ, והוא היה מבוגר בשנים מהרה״ק מסטראפקוב, והיה מדקדק גדול והיה מעלה כל פעם הערות חדשות וחששות על פי דקדוקי הלכה ואומרם להרה״ק מסטראפקוב.

פעם דיבר הרה״ק מסטראפקוב זי״ע מגודל הסיגופים של זקינו הק׳ מצאנז ומאביו הקדוש זי״ע, ואמר זקיני הקדוש היה בימי השובבי״ם שורף ידו בנר דולק עד שידו נכוה באופן מבהיל, אבי ז״ל התענה הרבה פעמים ג׳ ימים רצופים, [און דער טאטע זכרונו לברכה האט אסאך געפאסט דרייערלעך], וסיים, אבל אני איני צריך לכל זה כי יש לי הדיין דפה רבי ישראל מאיר שהוא מסגף אותי כבר ואיני צריך עוד לסיגופים, [אבער איך האב דעם ר׳ ישראל מאיר און ער ברענט מיך, און בראהט מיך, און דאס איז מיינע סיגופים].

אגב, מן הענין לציין מה שמסופר בס׳ הנ״ל על הגאון רבי ישראל מאיר הנ״ל כשהיה אברך צעיר לימים נתגלה מחלה קשה בריאותיו רח״ל והיה מסוכן מאוד, ונסע להרה״ק מצאנז זי״ע להתברך מפיו הק׳, והרה״ק אמר לו שיעשן בלילקע ׳וויל׳ גערייכערט פלייש האלט זיך לאנג׳, וכן עשה ואכן נתרפא ממחלתו, ואני עוד הכרתיו בקאשוי כשהיה זקן מופלג והיה מעשן הרבה, וחי עד המלחמה ונהרג בימי הזעם, ויהי לפלא.

ער (הרבני החסיד הנכבד מוה"ר יצחק שוואַרץ הי"ז פטרון תורתך שעשועי)

האט געמאכט ממש א מהפיכה, ער האט אריינגעזעצט אסאך הונדערטער אידן אין ביהמ"ד, זיי האבן באקומען א קשר מיט די תורה, א ידיעה אין די תורה, א טעם אין תורה, ביז צו ענדיגן ש"ס.

הגרשש"י: הלכה למעשה קומט נאכדעם? אין יו"ד סימן רמ"ב (סעי' ל') וועגן לערנען הלכה.[30]

רבינו: ס'איז דא בעלי בתים וואס קענען אויך גוט הלכה.

הרח"ש: דער רבי וויל מ'זאל לערנען ש"ס נאכאמאל.

הגרשש"י: עפ"י הלכה איז דא אן ענין מ'זאל לערנען הלכה אויך. אויב ס'קען אויסקומען פראבלעמען מיט רבנים זאל מען איינפירן די רבנים זאלן לערנען הלכה.

א' הנוכחים: און די בעלי בתים זאלן בלייבן מסיים זיין ש"ס...

רבינו: ברוך ה' מ'לערנט הלכה אויך, ס'איז דא א שיינעם סדר אויף דעם (במסגרת 'שונה הלכות').

הרח"ש: דער בעה"ב דא (הנדיב ר' יוסף מרדכי הי"ו) וועט יעצט מסיים זיין ש"ס.

א' הנוכחים: איז זונטאג ביים גרויסן סיום וועט ער לכאורה יא מוזן זאגן תחנון, אז ער איז יעצט מסיים.

רבינו: זונטאג איז א יומא טבא לרבנן, פאר יעדן.

אחר הסיום ואמירת החדרן

א' הנוכחים: פארוואס דערמאנט מען די בני רב פפא ביי א סיום מסכתא?

הר"ר ישראל דייטש שליט"א: אויב איך מעג דא אריינרעדן, כ'האב אמאל געזאגט א שיינעם טעם, וויל די גמרא זאגט אין עירובין (דף מה.) אז מ'האט געפרעגט פון רב פפא עפעס א קשיא, און רב פפא האט געענטפערט אז אויב מ'וועט אזוי לערנען וועט מען גארנישט אנקומען,[31] זעהט אוים אז רב פפא האט איינגעוואוינט זיינע קינדער אז מ'דארף צו לערנען שנעל, וועגן דעם האט מען געקענט ענדיגן מסכתות.

רבינו: אה, שיין.

הרח"ש: מ'זאגט וויל זיי זענען אלע נפטר געווארן בחייו.

רבינו: ביי רבי יוחנן שטייט דאך אויך אזוי, ער האט געזאגט 'דין גרמא דעשיראה ביר' אזוי ברענגט די גמרא (ברכות ה:).

א' הנוכחים: ערגעץ האב איך אמאל געזעהן שטיין, אז דאם האט מיט דעם וויל די בני רב פפא זענען געווען גרויסע גאונים אינעם לעצטן דור פון חתימת התלמוד, און רבינא און רב אשי האבן זיי געבעטן מגיה צו זיין אלע מסכתות הש"ס, וועגן מ'האט עם געענדיגט, במילא דערמאנט מען זיי לטובה.[32]

רבינו: איך האב אמאל געהערט נאכזאגן א טעם פון איינעם, אפשר פונעם טעפליקער רב,[33] אז ס'איז דא אין ש"ס צעהן מחלוקת ווי רב פפא האט אהנגענומען ווי ביידע שיטות. אזוי ווי די גמרא דארט אין מסכת ברכות (נט.) ברענגט א מחלוקה, וועלכע נוסח ברכה מ'מאכט ביי ברכת הקשת 'ברוך זוכר הברית' אדער 'נאמן בבריתו וקיים במאמרו', און רב פפא איז מכריע אז מ'זאגט ביידע, 'ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו' אזוי איז דא צעהן מאל אין ש"ס.

א' הנוכחים: ער האט געמאכט א פשרה פון ביידע.

רבינו: יא, אזוי צעהן מאל אין ש"ס. במילא זאגט ער איז דאך רב פפא געווען א רחים רבנן, האט ער זוכה געווען צו בנין רבנן, צעהן קינדער תלמידי חכמים. במילא וועגן דעם זאגט מען עם ביים סיום.

א' הנוכחים: די לעצטע משנה פון משניות ענדיגט זיך דאך אזוי לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, האט דאם א שייכות.

רבינו: יא יא, במילא פארדעם איז מען זיי מזכיר ביים סיום, אזוי זאגט ער.

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

---

30 וז"ל הרמ"א שם: ובימים אלו עיקר הרבנות אינו תלוי במי שלמדו הפלפול וחילוקים שנוהגים בהם בזמן הזה, רק במי שלמדו פסק ההלכה והעיון והעמידו על האמת והיושר.

31 וז"ל הגמ' שם: כי אתא לקמיה דרב פפא א"ל אי דייקינן כולא האי לא הוי תנינן. ועי' רש"י שמפרש: אי הוה דייקינן כולי האי - בכולי הש"ס לא הוי מצינו לתרוצי כל דיוקי ולא הוה תנינן.

32 כ"כ בספר שארית יוסף: שאחר שסידרו רבינא ורב אשי את הש"ס, נתנו לבני רב פפא לבקרו ולהגיהו וחתמו בני רב פפא את עצמם בשמם, למען תהיה לעדות כי ברורה ונקיה היא, ובהמשך הזמן נתערבו שמותם בנוסח התפילה שאומרים אחר הסיום או שאחר שסיימו הביקורת של כל מסכת וגמרו עיונם בקדושה ובטהרה, נשאו עיניהם לשמים וכללו הזכרת שמם בתפילה שתהיה התורה אומנותם ועמהם לעולם הבא.

33 הגאון רבי שמשון אהרן פולאנסקי ז"ל אב"ד שכונת בית ישראל בירושלים עיה"ק וראש ישיבת רבינו חיים יוסף באר"ק ת"ו.

והיות שרוב השיחה עוסקת בדברי הפלפול בסוגיא דאין שורפין קדשים ביו"ט
שהשמיע מרן רבינו הגה"ק שליט"א ביום א' דחג השבועות דהאי שתא העל"ט
לכן נעתיקו כאן בשלימותו לתועלת הלומדים

בממ" שבת (דף כה:) שאין שורפין קדשים ביום טוב, מנהגי מילי, למר חזקיה וכו' למר קרא (שמות יב י) ולא תותירו ממנו עד בקר וכו' בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו, לדבי למר, למר קרא (במדבר כח י) עולת שבת בשבתו וכו', ולא עולת חול ביום טוב, רבא למר, למר קרא (שמות יב טז) הוא לבדו יעשה לכם וכו', רב אשי למר שבתון עשה, והוה ליה יום טוב עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. והני מילי לבעי קרא למעט שריפת קדשים ביום טוב, ולא סגי להו בטעמא דלב אשי, ס"ל ביום טוב הוי בלא תעשה בלבד (עיין תוס' שם ד"ה ולא מילה), ומשום הכי בעי קרא ללא נימא למעט שריפת קדשים ביום טוב, ובלאו הכי הייתי אומר דעשה דשריפת קדשים דוחה לא תעשה ביום טוב. וע"ז להקשות לפי מה שכתב בעיר ורו (תוס' תקע"ב) דהא לאמרינן עשה דוחה לא תעשה היינו דוקא בעשה ולאו, אבל עשה הבא מכח רוב אינו דוחה לא תעשה, עי"ש. ונמצא לפ"ז דעשה דקרבנות ללא תשיב עשה רק מכח רוב, וכמבואר בגמ' (חולין יא:) דבכל שחיטה איכא למיחש דילמא במקום נקב קא שחיט אלא לאו לאמרינן אין בתר רובא עי"ש, הרי לא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, ואם כן למה לי קרא למעט שריפת קדשים ביום טוב, תיפוק ליה דללא אתי עשה דשריפת קדשים ודוחה לא תעשה ביום טוב, דהלא אילו לא אזלינן בתר רובא יש לחוש דילמא טריפה הוי ואלא חל על הקרבן קדושת הגוף ואינו חייב בשריפה, וכיון דכל החיוב שריפה נודע מכח רוב לא אתי הך עשה ודחי לא תעשה.

ויש ליישב לפי שיטת רש"י (ביצה יב. ד"ה אלא מדלא אפקוג) דהא לאמרינן ביום טוב מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, דאיך גם היכי לליכא שום צורך כלל, ותמה הלח"מ (שם פ"ק סי' י"ח) מהא לאין שורפין קדשים ביום טוב, ובשלמא מי בעינן צורך קלת (וכשיטת התוס' שם ד"ה ה"ג) אתי שפיר, לצורך מצוה לא חשיב צורך קלת, אבל לשיטת רש"י דלא בעינן צורך כלל לממאי אין שורפין קדשים ביום טוב. ותירלו בשגיני שלמה (ביצה שם) ולחס משנה (הל' יו"ט פ"ג ה"ז) וקרבן נתנאל (שם) לפי דברי רש"י עצמו (ביצה כז:) גבי חלה שנטמאה לחסור להשליכו לכלבים ביום טוב לף שאין זה מלאכה, מכל מקום כיון להתורה לחשביה לביעור קדשים הוי כאלו בכלל מלאכה בחיזה לופן שמבער עיים, והך סברא י"ל גם לגבי שריפת קדשים ביום טוב , ללף על גב דבכל מלאכה בחיזה לופן שמבער עיים, והך סברא י"ל גם לגבי שריפת קדשים ביום טוב , ללף על גב למטעם הבערה י"ל למותר מטעם מתוך, מכל מקום כיון למקייס מצות ביעור קדשים, לחמנא לחשביה להבערתן, ולא מהני מתוך להתירו, ומוסיף המגיני שלמה לעל כרחך צריך לומר כן דהלא לף שריפת תרומה לחסור ביום טוב, לף על גב שיש צורך בזה דהלא שרי ליהנות ממנה בשעת שריפה, אלא ודאי דשריפה זו חשובה והויא מלאכה, עכ"ל.

ולפי זה יש לומר דבעשה דשריפת קדשים שפיר אמרינן עשה דוחה לא תעשה ביום טוב, ולכאו' למימר דילמא טריפה הוי ואין כאן כלל קיום עשה רק משום דלאזלינן בתר רוב ועשה כי האי אינו דוחה לא תעשה, דהלא אי אמרינן לאין כאן קיום מצות עשה בלאו הכי מותר לשרפו ביום טוב, מטעם לאמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ולף לליכא צורך קלת, ולא בעינן לטעמא דעשה דוחה לא תעשה רק אי אמרינן דיש כאן קיום המצוה ורחמנא לחשביה להבערתן ולא הותרה לצורך, אבל בשריפת קדשים ממה נפשך מותר לבערו ביום טוב, אי יש כאן קיום המצוה וחשיב מלאכה משום קיום המצוה, מכל מקום לפקר לבערו ביום טוב מטעם עשה דוחה לא תעשה, ואם תאמר לאין לבערו ביום טוב דשמא טריפה הוי ובמקום נקב שחט ולא חשיב קרבן, אם כן בלאו הכי מותר לבערו ביום טוב מטעם מתוך, ולכן שפיר בעינן קרא למעט שריפת קדשים ביום טוב להגך אמוראי דס"ל ביום טוב הוי בלא תעשה.

ובדרך זה נראה לייסד דברי הגמרא בפס' יבמות (קף ה:) דבעי למילף לעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, מהא דתניא יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת, תלמוד לומר (ויקרא יט ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, כולכם חייבין בכבודי, מאי נאו לאמר ליה שחוט לי בשל לי, וטעמא לכתוב רחמנא את שבתותי תשמורו , הא נאו הכי לחי עי"ש . ומתמרא בדי מדרשא קושיא בפס הגאון השואל ומשיב ז"ל (בהסכמתו לספר מעשה הלדקה, ועי"ש בפנים הספר תורת העולה לוח ט"ז) לפי שיטת העיר דוד לעשה הבא מכח רוב אינו דוחה לא תעשה, הלא גם עשה דכיבוד אב אתי מכח רוב כמבואר בגמ' (חולין יפ:) דליחוש דילמא נאו אביו הוא, אלא נאו משום דאמרינן זיל בתר רובא ורוב בעילות אחר הבעל עי"ש, אם כן אמאי צריך קרא למעט דלא ליתי עשה דכיבוד אב ולידחי לא תעשה דשבת, הלא כיון דקיום עשה לא הוי רק מכח רוב נמצא בנאו הכי לא לחי לא תעשה, עכ"ק.

אך יש לומר, דהנה בהא דאמרינן דצריך קרא למעט כיבוד אב כשאמר לו לחלל את השבת, הקשה החזקוני (פ' קדושים) למה לי קרא, והלא כיבוד אב ואם לא שייך אלא בעושה מעשה עמך (יבמות כב:), [וכן פסק הטור (יו"ד סימן כ"ס)], ואם תומרים לו לחלל שבת אינו חייב לכבדם, ואין כאן עשה לדחות לא תעשה דשבת עכ"ק. וכן הקשו בפנים יפות (שם) והחיד"א בחומת אנך (שם אות ג) ונמ"מ. ויש לומר דאתי צריך קרא בחופן שהוא לו לאביו לעשות מלאכה בפחות מכשיעור וכגון לתפות פחות מכשיעור, ולא מיבעי לשיטת הפוסקים (חכם צבי סי' פ"ו) דלגבי מלאכות שבת ליכא חיסור תורה בחצי שיעור, אלא אפילו לשיטת רש"י (שבת עד.) דגם במלאכת שבת חמירין לחצי שיעור חסור מה"ת, מכל מקום משכחת לה בחופן שהוא לו לתפות פחות מכשיעור בסוף היום, ובהא ליכא חיסור תורה בחצי שיעור כיון דלא חזי עוד למלטרופי לשיעור שלם בשבת הבא ליכא חיסור תורה לחצי שיעור למלטרופי עי"ש, ומטעם דחזי למלטרופי לתפות עוד חצי שיעור בשבת הבא ליכא חיסור תורה לחצי שיעור בשני שבתות אין מלטרפין לשיעור שלם, וכמבואר בפרי מגדים (פתיחה להל' שבת אות כ"ו) לאם עשה חצי שיעור בשני שבתות אין מלטרפין לשיעור שלם, ובמבואר בפרי מגדים (פתיחה להל' שבת אות כ"ו) לאם עשה חצי שיעור בשבת זה וחצי שיעור בשבת לאחרת פטור, דימים שבינתיים מחלקין עי"ש, [ממנה בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' נ"ג) כתב להסתפק במזיד לולי דמרינן דיה לחצי שיעור בשני שבתות מלטרפין, אבל הרבה אחרונים [שו"ת בית שערים (או"ח סי' קי"ח), פני מבין (או"ח סי' כ"מ), שפת אמת (כריתות י"ז.), חפיקי יס (ח"ב סי' ל' ענף ט') ושו"ת בית יהושלמי] נקטו כהפרי מגדים דשבתות כגופין דמיין ואין מלטרפין עי"ש. נמצא לאם עשה מלאכה בחצי שיעור בשלהי היום ליכא חיסור תורה לחצי שיעור, וכיון לליכא חיסור תורה, נמצא דהיכא לאוה לו לאביו לעשות מלאכה בפחות מכשיעור בסוף היום, אתי הרי הוא בכלל עושה מעשה עמך וחייב לכבדו, ולזה צריך קרא לאת שבתותי תשמורו לרבות שמירת שבת אף במקום כיבוד אב.

וטעם האיסור בזה י"ל לפי מה שכתב הגר"מ בנעט ז"ל במגן אבות (מלאכת השואט) להקשות בהא דצריך קרא להחיר מילה בשבת (שבת קלב.), והיינו משום דבלאו הכי חייב עליו משום חובל (שבת קו.), וקשה והא לא הוי אם כגרוגרת, וכתב לתרץ דכיון דמלוה להטיל אם בריה, וכמבואר בר"ן (שבת נג. מדפי הרי"ף), ולכן הוה ליה חשיבותו בטיפה אחת, עכ"ל. הרי מבואר דלגבי שיעורי מלאכות שבת יש לומר דכל היכא דיש במלאכה זו קיום מצוה, אף בפחות מכשיעור חשיב מלאכה מכח חשיבות המצוה, והך סברא יש לומר גם לגבי קיום מצוה כיבוד אב, אף בפחות מכשיעור מלאכה פחות מכשיעור, מכל מקום כיון דיש בזה קיום מצות כיבוד אב, אף בפחות מכשיעור חשיב מלאכה.

והא לכאורה קשה לזה, שלפי גם לכאר שמענו הך סברא לגבי קיום מצוה שלפ פחות מכשיעור השייכ מלאכה מהא דבעינן קרא להתיר מילה בשבת, משם מקום לגבי מצוה אכתי לא שמענו מזה לגבי כיבוד אב, כיון דהוי חיסור הכרוך בהיתר, דהלא זה שאנו בעים להחשיב המלאכה בפחות מכשיעור משום מצוה לכיבוד אב, נמצא דזה שמקיים מצות אביו, הרי האב אינו עושה מעשה עמך, ואו ליכא זה קיום מצוה, ואם כן ליכא השייכות למלאכה זו, ואינו חייב עליו כיון דהוי פחות מכשיעור, לאחר שאנו אומרים לאינו חייב במלאכה זו משום דהוי פחות מכשיעור, צוב נהפך להיות מצוה, דהלא אי נימא דלא עבר על חיסור מלאכה בשבת, צוב ליכא למימר דהאב אינו עושה מעשה עמך , ויש זה מצוה כיבוד אב, וממילא יוצא מזה להשייב עשייית מלאכה ואסור לעשות, וכן חזור הגלגל ואין לדבר סוף, וכיון דאי אפשר לבוא לזה לעומק השוה ואין בידינו דבר ברור לפטרו מכיבוד אב, היה מקום לומר דאי אפשר לפטרו שלא יעמע לאביו, ולכן שפיר בעינן קרא לאסור עשייית מלאכה בהאי גוונא, ומיושב היטב קושית החזקוני.

ולפי דלכאו יש לומר עוד, דלולי קרא דאתי לרבות שמירת שבת כשאביו אמר לו לחלל השבת הייתי אומר דבהאי גוונא ליכא חיסור תורה, דאכתי לא שמענו הך סברא דאמרינן בעשייית מלאכה פחות מכשיעור דבקיום המצוה השייב מלאכה, דמהא דקרא קרא למיפרי מילה בשבת, אין הכרח לומר הך סברא שכתב המגן אברהם דלגבי קיום מצוה אף פחות מכשיעור השייב מלאכה, דהא דקרא קרא להתיר מילה, יש לומר דהיינו לימול כמה שלדים שבהפטרף לם ברית אל כולם יש בהם לם כנגוגות, ואף לליכא שיעור באחד מיניהו, מכל מקום מפטרף הלם אל כל אחד ואחד לשיעור אלם, דכל שעשה אתי חצי שיעור במלאכת שבת בשבת אחת הרי הן מצטרפים, וכלתנן (שבת קה.) הכותב שתי אותיות בשתי שבתות ואחת בין הערבייס בהעלם אחת חייב (עיין מנחת חינוך מצוה ל"ב), ואתי שפיר דבעינן קרא לרבות חיסור לחלל שבת במקום כיבוד אב אף בפחות מכשיעור, ומהכא ילפינן הך סברא לאחשביה, ועל דרך שכתב בנחלת יעקב להחוו"ל (ילקט האגה כח. בהג"ה) בהך סברא שכתב רש"י דקשיים חסור להאכילן לכלבים מטעם אחשביה, דרש"י לשיטתו דס"ל לאמרינן מתוך אף לליכא טורך קלת, וקשה קושית הרש"ם שמאי אין שורפין קדשים ביום טוב, ומתוך כך ס"ל לטעמא לאסרה תורה לבער קדשים ביום טוב היינו משום דרחמנא אחשביה להבערתן עי"ש].

ומעתה יתיישב היטב דברי הגמרא בבעינן קרא שלא נימא לעשה לכיבוד אב דוחה לא תעשה דשבת, ונהי לכאורה לכיבוד אב לא הוי אלא עשה הבא מכח רוב ולא דחי ללא תעשה, דלפי המבואר לא צריך קרא לרבות חיסול שבת במלאכה גמורה, דבלאו הכי פטור ממלות כיבוד אב כיון דאינו עושה מעשה עמך וכקושית החזקוני, ולא מילטריך הך דכשה אלא במופן שאוה לו אביו לעשות מלאכה בחלי שיעור, ונהי דלא חשייב מלאכה מכל מקום משום מצות כיבוד אב חשייב מלאכה, ולפי זה שפיר צריך קרא למעט שלא נימא דזה עשה דוחה לא תעשה, ונהי דלא הוי עשה אלא הבא מחמת רוב דלילמא לאו אביו הוא, מכל מקום כיון דלא חשייב מלאכה רק מטעם אחשביה, ואילו לאו אביו הוא לא חשייב מלאכה בפחות מכשיעור, אם כן אכתי הייתי אומר דמשום מצות כיבוד אב מותר לעשות המלאכה, וממה נפשך, אי אביו הוא הלא חייב בכיבודו ואתי עשה ודוחה לא תעשה, ואי לאו אביו הוא, הלא ליכא זה קיום מצות כיבוד אב, וכיון דהוי פחות מכשיעור ממילא ליכא חיסורא בזה, [לשיטת החכ"ץ לליכא חיסור תורה במלאכת שבת, ולשיטת רש"י כשלוה מילמד לא תעשה, ואי לאו אביו הוא, הלא ליכא זה קיום מצות כיבוד אב, וכיון דהוי פחות מכשיעור ממילא ליכא חיסורא בזה, [לשיטת החכ"ץ לליכא חיסור תורה במלאכת שבת, ולשיטת רש"י כשלוה מילמד לא תעשה, ואי לאו אביו הוא, הלא ליכא זה קיום מצות כיבוד אב, וכיון דהוי פחות מכשיעור ממילא ליכא חיסורא בזה, [לשיטת החכ"ץ לליכא חיסור תורה במלאכת שבת, ולשיטת רש"י כשלוה

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מעמד האדיר סיום הש"ס במסגרת חבורת "תורתך שעשועי"

במקהלות אלפי אנשי שלומינו בארה"ב | יום א' פר' שלח י"ט סיון תשפ"ה לפ"ק

ס'איז זיך צוזאמגעקומען א גרויסער ציבור צו די גרויסע שמחה וואס מ'האט געלערנט, מ'האט גע'חזר'ט און זיך פארהערט ש"ס מרישא ועד גמירא. דער מנהג ביי א סיום הש"ס איז משלב צו זיין סוף הש"ס לתחילתו.

די גמרא זאגט סוף מסכת נדה (דף עג.), תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, וער ס'לערנט הלכות יעדן טאג איז פארזיכערט אז ער איז א בן עולם הבא, שנאמר הליכות עולם לו, די גמרא דרש'נט אל תקרי הליכות אלא הלכות. אזוי איז זיך מסיים ש"ס.

די התחלה פון מסכת ברכות, מאימתי קורין את שמע בערבית, ווען הייבט זיך אן דער זמן קריאת שמע של ערבית. און די גמרא פרעגט א קשיא "מאי טעמא תני ערבית ברישא", פארוואס הייבט זיך אן מיט קריאת שמע של ערבית, און נישט מיט קריאת שמע של שחרית?

עבודה של אנשים העוסקים במלאכה חשוב ביותר

מ'קען אפשר ענטפערן א תירוץ אויף די גמרא'ס קשיא. ס'איז באקאנט דאס וואס פון חן טוב, וואס דער זיידע ז"ל ישמח משה ברענגט עס אראפ. ער זאגט ס'וועט מער נתרבה כבוד שמים אויב דער עובד איז א בעל גשם. וועגן דעם האט דער אויבערשטער געגעבן די תורה פאר א בשר ודם און נישט פאר מלאכי עליון, וויייל זיי זענען כולו רוחני, וועט נישט נתרבה וועלן אזוי שטארק כבוד שמים דורך די עבודה פון מלאכי עליון ווי דורך די עבודה פון א בשר ודם וואס איז א בעל גשם.

דער זיידע ז"ל אין עצי חיים, אין א תורה אויף שבת הגדול שטעלט צו דעם צו א שטארקע מקור פון די גמרא, די גמרא אין פסחים דף ל"ה פירט אויס, אז מ'קען יוצא זיין די מצוה פון מצה פסח אויפדערנאכט נאר פון חיטין און שעורין, פון אזא מין וואס קען וועלן חמץ, און נישט פון אורז ודוחן. די גמרא לערנט עס ארויס פון א פסוק, אז מ'איז יוצא די מצות פון אכילת מצה נאר פון א מין וואס קען וועלן חמץ. אורז ודוחן וויייל ס'קען נישט וועלן חמץ קען מען נישט מאכן דערפון קיין מצה.

פרעגט ער, לכאורה איז די סברא פארקערט, אויב ס'קען נישט וועלן קיין חמץ וועט דאך עס זיין זיכער א כשר'ע מצה למהדרין אן א שאלה, און פארוואס דארף די מצה זיין דוקא פון א מין וואס קען וועלן חמץ?

נאר זאגט ער אזוי. מאכן א מצה פון א מין וואס קען נישט ווערן קיין חמץ, האט נישט קיין חשיבות או ס׳איז נישט געווארן קיין חמץ, נאר מאכן א מצה פון א מין וואס קען ווערן חמץ און מ׳דארף זיך פלאגן און ארבעטן מ׳זאל עס אפהיטן או ס׳זאל נישט ווערן קיין חמץ, דאם האט א חשיבות או ס׳איז נישט געווארן קיין חמץ, און נאר דאם איז כשר פאר מצות מצוה.

די זעלבע זאך, א בשר ודם וואס האט א יצר הרע, דער יצר הרע איז די שאור שבעיסה, ממילא קען מען זינדיגן, איז א געוואלדיגע חשיבות זיין תורה און זיין עבודה ווייל ער שלאגט זיך מיט א יצר הרע און ער היט זיך אפ פון אן עבירה.

קען זיין דאס איז פשט, "כל השונה הלכות בכל יום", ער זאגט נישט וועלכע הלכות, ס׳קען ארויפגיין אויף אלע הלכות וואס מ׳האט געלערנט פון אנהייב מסכת ברכות, כל השונה הלכות בכל יום גייט ארויף אויף די הלכה וואס שטייט אין מסכת פסחים דף ל"ה או מצה קען מען נאר מאכן פון א מין וואס קען ווערן חמץ, וואס פון דעם זעט מען די חשיבות פון די עבודה אין לערנען תורה פון א בשר ודם, ׳כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו׳ האט אלץ מער חשיבות, א שטערקערע חשיבות, וועגן דעם איז ער "מובטח לו שהוא בן עולם הבא", ווייל ער וועט קומען אויף זיין שכר, אויף זיין הארואניע וואס ער האט זיך געפלאגט צו לערנען תורה, ער האט זיך געפלאגט מקיים צו זיין א מצוה, ער האט זיך געפלאגט צו זיין אפגעהיטן פון אן עבירה, דאס קומט דורך זיין בחירה, דורך זיין עבודה, דורך לערנען תורה, ווי די גמרא זאגט "בראתי יצר בראתי תורה תבלין כנגדו".

השכר העצום להעוסקים בפרנסה וקובעים עתם לתורה

ס׳קען זיין נאך, כל השונה הלכות בכל יום. דער זיידע ז"ל אין קדושת יו"ט אין א ראש השנה תורה איז מדייק, ׳כל השונה הלכות בכל יום׳, ס׳וואלט געדארפט וועז שטיין ׳כל השונה הלכות בכל היום׳, ער לערנט הלכות א גאנצן טאג? זאגט ער ניין, מ׳מיינט נישט דער וואס לערנט הלכות א גאנצן טאג, נאר מ׳מיינט דוקא איינער וואס איז תורתו אומנתו, א איד וואס גייט ארבעטן, וואס ער פלאגט זיך פאר פרנסה, ער גייט ארויס יעדן טאג עוסק זיין במסחר, ער איז עוסק על המחיה ועל הכלכלה, אזא ער איז קובע עתים לתורה, דאס האט א געוואלדיגע חשיבות.

זאגט ער, כל השונה הלכות בכל יום, ס׳שטייט נישט בכל היום – השונה הלכות כל היום איז טייטש דער וואס לערנט א גאנצן טאג, ׳כל השונה הלכות בכל יום׳ איז טייטש יעדן טאג איז ער א קובע עתים לתורה, אפילו ער לערנט נישט א גאנצן טאג. איז דאס א געוואלדיגע חשיבות, ער איז מובטח שהוא בן עולם הבא, ווייל ער וועט באקומען זיין שכר, זיין ריכטיגע שכר אויף זיין לימוד התורה, אויף זיין שמירה פון א אפגעהיטנקייט פון אן עבירה, ווייל דאס איז תלוי אין זיין בחירה, דורך וואס ער האט געלערנט תורה ווי אונז האמיר פריער געשמועסט, בראתי יצר בראתי תורה תבלין כנגדו.

קרי"ש של ערבית מורה על חשיבות הטרודים בפרנסה

קען זיין אז דאס איז א תירוץ אויף די גמרא׳ס קשיא פאר וואס דער תנא הייבט אן מיט קריאת שמע של ערבית און נישט קריאת שמע של שחרית. – מ׳זאל איינטראכטן, די מצוה פון קריאת שמע של שחרית דאס איז אינדערפרי וען א איד שטייט אויף פון זיין געלעגער, ער איז געשלאפן און אינדערפרי איז ער מקבל אויף זיך עול מלכות שמים; אויפשטיין אינדערפרי פון זיין שלאף, דאס איז איניג יעדער איינער, מ׳דארף מקבל זיין עול מלכות שמים, יעדע איד איז מקבל עול מלכות שמים, ס׳איז נישטא קיין חילוק צי ער איז א יושב באהלה של תורה, צי ער איז א בעל הבית וואס ער איז באשעפטיגט א גאנצן טאג אין זיין מסחר. וען מ׳שלאפט איז יעדער איינער איניג און מ׳שטייט אויף פון זיין שלאף און מען איז זיך מקבל עול מלכות שמים. דאס איז קריאת שמע של שחרית.

קריאת שמע של ערבית איז שוין גאנץ א אנדערע בחינה, דאס איז נאכדעם וואס ס׳איז אדורכגעגאנגען א גאנצן טאג, און ס׳קען זיין א שווערע טאג; דער וואס זיצט באהלה של תורה, ער איז געזעצן בד׳ אמות של הלכה, ער זעט נישט ערות הארץ, ער מאכט נישט מיט די נסיונות וואס יעדער בשר ודם מאכט מיט יעדע שעה אין טאג, קען

מען נישט צוגלייכן די מצוה קריאת שמע של ערבית, זיין קריאת שמע, זיין קבלת עול מלכות שמים צו די קריאת שמע פון א בעל הבית צי א יונגערמאן וואס א גאנצן טאג האט זיך ארומגעדרייט אין די גאסן און ער האט עוסק געווען במילי דעלמא בין פריצי העמים און ער האט מיטגעמאכט נסיונות א גאנצן טאג און זיך געהאלטן ערליך, ער האט געהיטן משמרת ה', זיין קבלת עול מלכות שמים נאך אזא שוועלן טאג, זיין קריאת שמע של ערבית און קבלת עול מלכות שמים, איז זייער חשוב אין הימל, וועגן דעם איז דער תנא מקדים קריאת שמע של ערבית.

און דאס פארשטייט יעדער, דאס איז די סמיכות סוף הש"ס לתחילתו, כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא מיט מאימתי קורין את שמע בערבית.

מ'קען טייטשן מיט דעם דער פסוק אין די וואכעדיגע סדרה (במדבר טו, יט), והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'. והיה באכלכם מלחם הארץ, נאך עבודה קשה אויף לחם אויף פרנסה, תרימו תרומה לה', דעמאלטס איז א געוואלדיגע חשיבות די קבלת עול מלכות שמים וואס א איד איז זיך מקבל ביינאכט ביי קריאת שמע של ערבית.

שמחה עצומה בלימוד הש"ס של בעלי בתים

'**והיה** באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה''. והיה איז א לשון שמחה, לחם דאס גייט ארויף אויף די תורה, ווי ס'שטייט אין פסוק (משלי ט, ה) לכו לחמי בלחמי. לחם הארץ דאס גייט ארויף אויף תורה שבעל פה, וואס דאס איז פון די הייליגע תנאים ואמוראים.

ס'איז א געוואלדיגע שמחה, א שמחת התורה, וועז ס'קומט זיך צוזאם א גרויסער ציבור זיך צו פרייען, חוגג צו זיין די שמחה פון לערנען, חזר'ן און פארהערן זיך און מסיים זיין גאנץ ש"ס, תורה שבעל פה וואס איז געלערנט געווארן דורך חשוב'ע בעל בתים און חשוב'ע אינגעלייט וואס זענען עוסק א גאנצן טאג אין מסחר, על המחיה ועל הכלכלה.

א סיום הש"ס וועז ס'וועט געלערנט דורך יושבי אהלה של תורה, איז א געוואלדיגע שמחה און א חשוב'ע שמחה, אבער די שמחה וועט אסאך מער, ס'איז אסאך שטערקער און אסאך גרעסער און חשוב'ער, וועז דער מדובר איז פון לומדים בעלי בתים און אברכים וואס זענען עוסק אין הויות עולם הזה, און דאך זענען זיך קובע עתים לתורה מיט א קביעת גמור צו לערנען יעדן טאג א בלאט גמרא און דאס איבערצו'חזר'ן און צו שטיין אויף דעם אויף א פארהער, ס'איז א געוואלדיגע ענין, ס'איז זייער חשוב אין הימל און ס'איז זייער חשוב אויף די וועלט.

אזוי ווי מיר האבן געשמועסט, ס'וועט מער נתרבה כבוד שמים דורך די עבודת ה' פון א מענטש וואס איז א בעל גשם, ער האט א קשר אין ענייני עולם הזה, פון די עבודת ה' פון איינעם וואס איז פרוש ומובדל מהבלי עולם הזה.

דאס זאגט דער פסוק, 'והיה באכלכם מלחם הארץ', ער איז א בעל גשם, ער עסט מלחם הארץ, ער איז צוגעבינדן צו ארציות, ער גייט אין געשעפט, ער גייט אין ביזנעס, ער גייט צו די ארבעט, ער האנדלט, ער פארט, ער גייט און ער קומט, 'תרימו תרומה לה'', זאגט דער בעל הטורים (ריש פרשת תרומה), תרומ"ה איז די אותיות תור"ה מ', די תורה וואס מ'האט געגעבן צו פערציג טעג אויפן בארג סיני, זיי זענען עוסק בתורה, איז תרימו תרומה לה', אן התרוממות, ס'וועט געוואלדיג מתרומם ביותר כבוד שמים, וועגן דעם איז והיה א לשון שמחה, ס'איז א געוואלדיגע גרויסע שמחה, א גרויסע שמחה און א חשוב'ע שמחה.

שמחת התורה של לומדי "תורתך שעשועי" ובני ביתם

ס'איז א געוואלדיגע גרויסע שמחה, א שמחה כפולה ומכופלת פאר די לומדים וואס האבן זוכה געווען צו לערנען אנצוהייבן דעם סדר הלימוד, די מסגרת "תורתך שעשועי", זיי האבן געלערנט איין מסכת נאך די אנדערע מסכת ביז זיי האבן זוכה געווען דורכצולערנען גאנץ ש"ס מרישא ועד גמירא. מ'קען נישט ארויסברענגען מיט ווערטער די הרגשי השמחה, די הרגשים פון פרייד אין הארץ פון די אלע לומדים וואס האבן זוכה געווען צו לערנען און מסיים זיין גאנץ ש"ס, די ל"ו מסכתות וואס איז מסודר אין די ששה סדרי משנה.

די שמחה איז טאקע פאר די לומדים, אבער אויך פאר די עזרת נשים וואס זיי האבן אויך א חלק אין די שמחה!, וויל

ס׳איז פשוט, יעדער פארשטייט דאס, נשים כשירות זענען מקריב פון זייער הנאת עולם הזה, זיי געבן אוועק כדי דער מאן זאל קענען עוסק זיין בתורה, וועגן דעם איז בדין הוא שיטלו שכרן, זייער חלק, זיי האבן א שותפות, א גלייכן חלק אין די שמחה, א חלק כחלק יאכלו אין די שמחה, און חלק כחלק יאכלו אין די ברכות וואס ס׳קומט אראפ היינט פאר די אלע אידן דא. ס׳איז אויך א שמחה פאר זייערע קינדער און פאר זייערע אייניקלעך.

חלק התורה של חבורת "תורתך שעשועי" בתורה של רבים

די שמחה היינט עפנט אויף די שערי שמחה פאר אנדערע קהילות, וואס זיי האבן זיך אפגעלערנט פון אונזער קהילה, מגביר צו זיין דעם כח פון לימוד התורה פאר בעלי בתים דורך מייסד זיין אזעלכע חבורות, יעדע קהילה וואס האט מייסד געווען אזעלכע חבורות, יעדע קהילה האט זיך אויסגעוועלט פארשידענע נעמען; המה ראו וכן עושים, מסיים צו זיין מסכת נאך מסכת כסדר הש"ס, און אויך זיי וועלן זוכה זיין בעתיד מסיים צו זיין גאנץ ש"ס.

קומט אויס איז אזוי. די היינטיגע שמחה איז א שמחה מרובה מיט דעם וואס מען דארף מצרף זיין די אלע לימודים פון אלע לומדים פון אלע קהילות וואס מען איז מגביר דעם כח הלימוד התורה פאר טויזנטער אידן בכל מקום שהם.

זאגט דער פסוק, "והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה", מיינט מען די תורה. מ׳זאל אויפהייבן דעם כח התורה, פארשטערקערן דעם כח פון לימוד התורה, א בחינה פון תורתו מכרזת מבחוץ פאר אלע אנדערע קהילות קדושות בישראל.

"והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה", והיה איז א לשון שמחה, דורך דעם וואס ס׳זענען זיך מצטרף היינט הונדערטער פרישע לומדים צו די מסגרת פון "תורתך שעשועי" ווען מ׳הייבט אן צו לערנען נאכאמאל מסכת ברכות מיט א קבלה טובה צו לימוד התורה בקביעות גמור יעדן טאג, תורם צו זיין פון די צייט תרומה קודש לה׳, מוקדש פאר לימוד התורה. דאס איז "תרימו תרומה לה׳, אוועקגעבן פון די צייט פאר"ן היילגן באשעפער פאר לימוד התורה.

סיום והתחלת הש"ס שמחת העבר ושמחת העתיד

ס׳איז דא א וואכרט אין חתם סופר אין די דרשות, וועלן א איד ענדיגט מקיים צו זיין א מצוה איז עס א גרויסע שמחה; וועלן א איד הייבט אן מקיים צו זיין א מצוה איז עס אויך א גרויסע שמחה. וועלן ער ענדיגט מקיים צו זיין א מצוה איז עס א שמחה אויפ"ן עבר אויפ"ן פארגאנגענהייט, וועלן ער הייבט אן מקיים צו זיין א שמחה איז עס א שמחה אויפ"ן עתיד, אבער בי"י בידע איז די שמחה נישט קיין שלימות׳דיגע שמחה, ווייל וועלן מ׳ענדיגט א שמחה איז עס טאקע א שמחה אויפ"ן עבר, דער עבר איז שוין אבער אדורך, ס׳איז שוין מער נישטא, וואס האט ער נאך? מאי דהוה הוה; וועלן ס׳איז התחלת פון א מצוה איז דא א חשש אפשר וועט ער נישט ענדיגן, איז עס אויך נישט א שלימות׳דיגע שמחה. זאגט דער חתם סופר, אז בי"י סיום כתיבת ספר תורה איז א גרויסע שמחה, א שמחה אויפ"ן עבר אויף די גמר מצות כתיבת ספר תורה פון פארגאנגענהייט, ס׳איז אבער אויך א שמחה אויפ"ן מצוה פון לימוד התורה פונעם עתיד, איז עס א שמחה בשלימות, אזוי זאגט דער חתם סופר.

איך מיין אז מ׳קען זאגן די זעלבע וועכטער. א סיום פון לימוד הש"ס וועלן מ׳הייבט אן צו לערנען נאכאמאל מסכת ברכות איז עס א שלימות׳דיגע שמחה, ס׳איז א שמחה אויפ"ן עבר וואס מען האט דורכגעלערנט ש"ס, בצירוף די שמחה אויפ"ן עתיד וואס מ׳הייבט אן נאכאמאל צו לערנען ש"ס. דאס איז והיה לשון שמחה, א שלימות׳דיגע שמחה, "באכלכם מלחם הארץ", וועלן מ׳לערנט תורה שבעל פה, דאס איז א שמחה אויפ"ן לימוד העבר, תרימו תרומה לה׳, און א שמחה אויפ"ן לימוד התורה פונעם עתיד, איז עס א שמחה בשלימות גמור, א שמחה אויפ"ן עבר צוזאמען מיט א שמחה אויפ"ן עתיד, דער לימוד התורה פונעם עתיד פון אונזער קהילה און אויך די עתיד פון אלע אנדערע קהילות קדושות בישראל.

מיר דאנקן דעם באשעפער אז אנדערע מאכן דאס נאך, ווייל אזוי האבן מיר אויך א חלק אין זייער לימוד התורה,

וויבאלד דורך די חבורה זענען זיי נתעורר געווארן מייסד צו זיין די חשוב'ע חבורות אין יעדע חשוב'ע קהילה. אויף דעם איז פשט 'תרימו תרומה לה'', א לשון התרוממות, ס'וועט נתרומם די כח פון לימוד התורה אין די גאנצע וועלט, און ממילא וועט נתרומם כבוד שמו יתברך אין די גאנצע וועלט.

התורה מרומם את לומדיה להיות מופרש מהבלי עוה"ז

'**והיה** באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'', לימוד התורה הקדושה, מ'לערנט גמרא מיט תוספות איז דאס מקדש, ס'הייליגט דעם לומד וואס לערנט, און ס'הייבט אים אויף צו עבודת ה', די המאור שבה, די קדושה וואס ס'ליגט אין די תורה דאס איז משפיע אויפ'ן לומד א קדושה עליונה, אפילו פאר די שוואכערע אידן וואס זענען מקושר בהבלי עולם הזה און זיי עסן מלחם הארץ דעם ארציות און גשמיות, אבער דורך לימוד התורה תרימו תרומה לה', ווערן זיי אויפגעהויבן, שטייגן זיי און זיי הייבן זיך אין די מדריגה און זיי גייען ארויף למעלה למעלה אין השגה אין עבודת ה' אין קיום המצוות, יעדער איינציגע מענטש לפי מדריגתו.

מ'קען אויך זאגן תרימו תרומה ה', רש"י טייטש תרומה לשון הפרשה; דורך לימוד תורה הקדושה באקומט מען א הפרשה, מ'איז זיך מפריש פון די הבלי עולם הזה און מען איז זיך מדבק אין די תורה הקדושה אין די מצוות ה', אזויווי ס'דארף צו זיין פאר זרע קודש, פאר אידישע קינדער בני א'ל חי, ווי דער פסוק זאגט (דברים יד, א) בנים אתם לה' אלקיכם.

'**והיה** באכלכם מלחם הארץ', נאכ'ן דורכלערנען גאנץ ש"ס, תרימו תרומה לה', לשון הפרשה, זיך מפריש צו זיין פון די הבלי עולם הזה, תענוגי עולם הזה און זיך מקשר צו זיין בקשר אמיץ וחזק אין דרך התורה, זיך מקשר צו זיין אין תלמידי חכמים, זיך מקשר צו זיין מיט חסידים ואנשי מעשה, זיך מפריש צו זיין פון די "מחנה מגושמים", און זיך מדבק צו זיין אין די "מחנה אלקים".

אן הפרשה, זיין אפגעשיידט פון די מנהגים פון די מדינת אמעריקע און די גאנצע תהלוכות החיים פון די מדינה, מקיים צו זיין הליכות עולם לו, הליכות עולם פון ל"ו, דאס איז די ל"ו מסכתות וואס מען האט געלערנט, הליכות עולם, א גאנץ אנדערע הליכות עולם, אלע הליכות פונעם עבר, מען איז א אנדערע מענטש, א געהויבענער מענטש.

ויגבה לבו ביחד עם שפלות וענוה

'**והיה** באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'' פון לשון התרוממות. שטייט אין ספרים הקדושים, ס'איז דא ענוה פסולה און ס'איז דא גיאות דקדושה, אזויווי דער קדושת לוי טייטשט, מ"ה ה' אלקיך שואל מעמך, מה איז א רמז אויף ענוה, בחינת ונחנו מה, הקב"ה בעט א מענטש ער זאל זיין א עניו און א שפל רוח, אבער כי אם ליראה, ווען ס'קומט צו יראת ה' חלילה צו זיין א עניו, דארט דארף מען האבן גיאות דקדושה אזוי ווי דער נועם מגדים זאגט אויפן פסוק (דהי"ב יז, ו) ויגבה לבו בדרכי ה'.

דער ייטב לב אין פרשת תצוה, דער זיידע ז"ל רעדט פון די ביידע ענינים, מ'דארף זיין א עניו אבער מ'דארף אויך האבן גיאות דקדושה. זאגט ער אז צו זיין א עניו און אויך צו וויסן ווען זיך צו באנוצן מיט גיאות דקדושה, איז א שווערע זאך, צו דעם דארף מען האבן א חכמה יתירה, זיך באנוצן מיט די צוויי מידות הפכיות, נאר דורך חכמה יתירה קען מען באוויזן זיך באנוצן מיט די ביידע מידות.

אין פסוק שטייט אויף די תורה הקדושה (תהלים יט, ח) עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, ס'איז דא א כח עליון, א הייליגער כח אין די תורה הקדושה דורך לערנען די תורה, משפיע צו זיין א חכמה יתירה צו פארשטיין און צו וויסן ווען מען זיין א עניו און ווען דארף מען זיך פירן מיט א גיאות לכבוד ה' תורתו.

'**והיה** באכלכם מלחם הארץ', א הכנה צו לימוד התורה איז, תרימו תרומה לה' פון לשון התרוממות און גיאות לשמו יתברך, די תורה הקדושה וועט משפיע זיין חכמה, צו וויסן און צו פארשטיין ווען מען זיין א עניו און ווען דארף מען זיך פירן בגיאות דקדושה און ס'איז נישט קיין סתירה.

להראות בכל התנהגותו שזכה לסיים ש"ס

דאס איז א געוואלדיגע הוראה פאר יעדן איינציגן מענטש, ער זאל זיך אליינס פרעגן: איך בין זוכה היינט מסיים צו זיין ש"ס, אויב איך האב מסיים געווען ש"ס בין איך א ש"ס איד, איך דארף האבן גיאות דקדושה איך האב מסיים געווען ש"ס, ליגט אויף מיר א פליכט צו האבן אויף דעם גיאות דקדושה; לגבי וואס? דאס דאוונען, **מיין דאוונען דארף שוין זיין אויף א העכערע בחינה, מרישא עד גמירא**, אנגעהויבן פון די ברכות, מ'דאוונט פון פארנט, אזוי דאוונט מען די גאנצע סדר התפילה ביז נאך עלינו, מיט מער כוונה, אויף א קול, אויף אן התלהבות.

'יא, איך האב זוכה געווען מסיים צו זיין ש"ס, איך גיי אין מקוה יעדן טאג פארן דאוונען, איך קען שוין נישט טוהן זאכן וואס איך האב געטון ביז היינט, **איך דארף מיך פירן מער געהויבן, איך קען נישט גיין אויף די פלעצער וואו איך בין געגאנגען ביז היינט וויל איך דארף מיך פירן מער געהויבן, איך קען מיך מער נישט חברן מיט די חברותא פונעם עבר וואס פאסט נישט פאר מיר, וויל איך האב דאך געלערנט ש"ס, איך בין א ש"ס איד, ס'פאסט נישט פאר מיר זיך אזוי און אזוי צו פירן.**

מיין שטוב קען זיך שוין נישט פירן אזוי ווי ביז היינט, די בעל-הבית'טע און די טעכטער דארפן זיך אויך אנדערש פירן, זיי דארפן וויסן זי איז א אשת חבר, מען דארף אנדערש גיין געקליידעט און אנדערש זיך פירן מיט אסאך זאכן, מיט א מדריגה העכער אין צניעות.

באמת 'תרימו תרומה לה'' איז א לשון התרוממות און א לשון הפרשה, דאס גייט צוזאמען: דורך התרוממות, דורך גיאות דקדושה, התרוממות לשמו יתברך, דאס וועט ברענגן הפרשה פון הבלי עולם הזה און פון אסאך אומאנגענעמע זאכן.

'והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'', מ'זאל מרים זיין כבוד שמים מיט זיין התנהגות; אז מ'האט א איידעלע התנהגות, מדות טובות וישרות כדת של תורה איז ער מרומם מיט דעם כבוד שמו יתברך און כבוד התורה, 'מה בריות אומרים עליו ראו מי שלומד תורה' (יומא פו.), **געטס א קוק אן וועד ס'האט געלערנט און מסיים געווען ש"ס, ווי שיין זענען זיינע מעשים, ווי איידל פירט ער זיך אויף, וואס פאר א איידעלער וואויליער איד איז ער, זיין התנהגות אין אלע ענינים, ער איז מרומם כבוד שמים, און חלילה פארקערט איז ליידער פארקערט, ח"ו.**

'**והיה** באכלכם מלחם הארץ', דורך לימוד און מסיים זיין ש"ס, איז 'תרימו תרומה לה'', ליגט אויף אים א פליכט מרומם צו זיין מיט זיין התנהגות תרומה לה', דעם כבוד התורה און כבוד שמו יתברך.

התנהגות ישרה של לומד תורה משפיע על אחרים

חוץ מזה, דורך א איידעלע הנהגה, א הנהגה טובה וישרה איז ער משפיע אויף פאר אנדערע, און ער איז מגביר דעם כח התורה, וויל מ'לערנט זיך אפ פון אים, מ'לערנט זיך אפ צו לערנען מסכת נאך א מסכת און צו שטייגן אין די מדריגה אין עבודת ה'. קומט אויס ער איז גאר א מזכה הרבים און זכות הרבים תלוי בו. תרימו תרומה לה', מיינט מען משפיע זיין אויף פאר אנדערע לימוד התורה.

ס'איז א געוואלדיגע השפעה פאר די אייגענע קינדער, פאר די איניקלעך, וואס זיי זענען זיך אויך מצטרף זיין צו די שיעורי תורה, צו זען וואס דער טאטע און דער זיידע האט געלערנט. מ'איז מיט דעם אליינס מקיים 'ולמדתם אותם את בניכם', און דאס אליינס איז א געוואלדיגע תענוג, א געוואלדיגע נחת רוח אז א איד קוקט זיך אום, איך בין היינט מסיים, נישט אליינס בין איך מסיים, איך האב קינדער און איניקלעך וואס זענען אויך מסיים.

דער אייבערשטער זאל העלפן מ'הייבט אן צו לערנען, זאל מען צונעמען מיט זיך צום סדר הלימוד די קינדער, די איניקלעך, זיי זאלן אויך לערנען און אויך מסיים זיין.

להיות דבוק בספרי תלמידי בעשטה"ק זי"ע

'**תרימו** תרומה לה'' מיינט מען התרוממות הנפש, זוכה זיין זיך מתקרב זיין צום הייליגן באשעפער, דאס קען נאר זיין דורך וואס מ'לערנט ספרי תלמידי בעל שם הקדוש,

ס׳איז מלאים זיו ומפיקים נוגה, ס׳לייכט אויף דעם נפש האדם און ס׳איז מקרב צו עבודת ה׳ מיט א שמחה מיט א התרוממות הנפש.

א געוואלדיגע מסוגל צו דעם איז די לימוד פון די הקדמה פון ספר הקדוש "דרך פיקודיך" פון הייליגן בני יששכר, תוכו רצוף אהבת ה׳, התעוררות צו עבודת ה׳, צו וויסן חובת האדם בעולמו.

הזמן גרמא להתפלל על הצלחת הבנים בתורה

קען נאך זיין, ׳תרימו תרומה לה״. שטייט אין אמרי נועם פרשת תרומה, תרומה איז בגימטריא קו״ל תפל״ה. ׳והיה באכלכם מלחם הארץ׳, בשעת מען איז יעצט מסיים לימוד הש״ס, תרימו תרומה לה׳ זאל מען מתפלל זיין, תרומה איז א קו״ל תפל״ה לה׳, בעטן דעם הייליגן באשעפער ותן בלבינו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד, בעטן דעם הייליגן באשעפער "והערב נא ה׳ אלקינו את דברי תורתך בפינו ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו", די קינדער די אייניקלעך זאלן זיין "יודעי שמך ולומדי תורתך", "והאר עינינו בתורתך ודבק לבינו במצותיך", ער זאל זוכה זיין מיט זיינע קינדער אנצוהייבן צו לערנען ש״ס מסכת נאך מסכת, און דער אייבערשטער וועט העלפן אז ער וועט זוכה זיין נאכאמאל מסיים צו זיין גאנץ ש״ס בעזר שמו יתברך מתוך בריות גופא ואורך ימים ושנות חיים און מיט אלעם גוטן.

להתפלל לשלום אחינו בני ישראל יושבי ארץ הקודש

מ׳האמיר דערמאנט תרומ״ה איז בגימטריא קו״ל תפל״ה. מ׳דארף מתפלל זיין מיט א קול תפלה פאר אחינו בני ישראל יושבי ארץ הקודש וואס זיי געפינען זיך אין א געוואלדיגע צרה, אין א גרויסע צרה, זיי זאלן ניצול ווערן מכל צרה וצוקה. זיי זאלן אויך ניצול ווערן פון די ביטערע גזירה פון גיוס בני ישיבות.

אזוי אויך פאר אחינו בני ישראל תושבי מדינת ענגלאנד, זיי זאלן ניצול ווערן פון די שווערע גזירה, גזירת החינוך אויף אידישע קינדער, און אונז דא, אונזער מדינה אין ניו יארק **דארף מען אויך נאך רחמי שמים אויף דעם. און תושבי אנטווערפן ס׳הערשט אויף זיי א שווערע גזירה חלילה או זיי זאלן מבטל זיין די הייליגע מצוה פון ברית מילה, דארף מען מרבה זיין א קול תפלה או גאנץ כלל ישראל בכל מקום שהם זאלן געבענטשט ווערן בכל מילי דמיטב, שטענדיג זאלן זוכה זיין צו לערנען די הייליגע תורה און מקיים צו זיין מצוות ה׳ מתוך הרחבת הדעת וכל טוב.**

בשבח פטרון החבורה המרומם כבוד התורה

׳**תרימו** תרומה לה״, מ׳דארף מרומם זיין און משבח זיין די חשוב׳ע עסקנים וואס זענען עוסקים בצרכי ציבור באמונה, בגוף ובממון, די גאנצע צייט, די אלע יארן, און זיי זענען בכלל וואס חז״ל זאגן "המזכה את הרבים". בפרט די עסקנים פון די היינטיגע שמחה של מצוה, דער אויבערשטער זאל העלפן זיי זאלן געבענטשט ווערן בכל מילי דמיטב תמיד.

ובראשם דער איש נכבד, עסקן נמרץ לדבר מצוה מרים צו זיין דעם כח פון לימוד התורה ברבים, וואס שטייט בראש פון די חבורת "תורתך שעשועי" מיט דמי״ם תרתי משמע!, ר׳ **יצחק** [שווארץ] **זאל זיין געזונט**, ישלם ה׳ פעלו ומשכורתו תהיה שלימה מעם ה׳ אלקי ישראל.

דער אויבערשטער זאל העלפן פאר״ן גאנצן ציבור הנאספים כאן, און אפילו די וואס זענען נישטא, די וואס זיי האבן געלערנט אין עבר און זיי זענען יעצט מסיים און אויך פאר די מתחילים וואס זיי הייבן אן צו לערנען מסכת ברכות, זיי זאלן זוכה זיין ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך, דער זכות פון אלע תנאים און אמוראים וואס מ׳האט אדורכגעלערנט אין ש״ס זאל מגין זיין אויף כלל ישראל, מ׳זאל געבענטשט ווערן בברכה המשולשת בתורה, זיי זאלן געבענטשט ווערן בכל טוב שטענדיג, בני ברוכי געבענטשטע קינדער, חיי ארוכי, אריכות ימים ושנים, ומזוני רויחי, פרנסה בהרחבה גדולה, גוטע שידוכים פאר יוצאי חלציהם, רפואות און ישועות פאר חולי ישראל, ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מיר וועלן אלע זוכה זיין צו זען ישועת כלל ישראל ושמחתן, בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ברכת הקודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

אצל מעמד אדיר "סיום הש"ס" של חבורת "תורתך שעשועי" במקהלות אלופי אלפי ישראל

לחיים לחיים. דער אויבערשטער זאל העלפן, דער זכות פון לימוד התורה זאל ביישטיין פאר אלע לומדים, אלע מתחילים און אלע מסיימים זאלן געבענטשט ווערן בכל מילי דמיטב, אלע גוטע זאכן וואס א איד דארף צו האבן אין שטוב, בגשמיות וברוחניות.

דער אויבערשטער זאל העלפן, מ׳זאל מצליח זיין אין פרנסה, געהאלפן ווערן מיט גוטע געבענטשטע קינדער, קינדער און אייניקלעך, עוסקים בתורה ובמצוות.

איך וויל זאגן א וואָרט, איך האב געקלערט אזוי, איך קוק דא אן דעם ציבור, האב איך מיך דערמאנט א מעשה, דער טאטע ז"ל האט פארציילט אזא מעשה.

דער בעלזער רב ז"ל הרה"ק ר׳ ישכר בער [מהרי"ד] איז געווען אמאל אין בארדיוב, איז געקומען א איד צום בעלזער רב, דער איד איז געווען א חסיד׳ישער איד, אבער וועגן פארשידענע סיבות האט ער זיך געצויגן קיין פעסט. פעסט איז געווען א מאדערנע שטאט און ער האט געהאט קינדער, ער איז געווען א חסידישער איד מיט׳ן טילעפ, מיט בארד און פיאות, עכט א חסיד׳ישע איד, אבער וויבאלד ער האט געוואוינט אין פעסט האט זיך עס אנגעזען אויף זיינע קינדער. די קינדער זענען שוין געקומען אן א פיאות, אזא פעסט׳ער געשטעל. ער איז געקומען שלום געבן פארן בעלזער רב, א איש נכבד איז ער געווען אבער די קינדער האבן אויסגעזען אזוי.

דער בעלזער רב קוקט אן דעם פאטער, ער וואָרפט דעם בליק אויפ׳ן טאטן און ער וואָרפט א בליק אויף די קינדער. ער קוקט ארויף און קוקט אראפ. דער איד איז נישט געווען קיין בטלן, ער האט גאנץ גוט פארשטאנען דעם בעלזער רב׳ס בליק וואס דאס מיינט, רופט ער זיך אן צום בעלזער רב: "רבי – זיי זענען געווען גרויסע אינגלעך, עלף-צוועלף יעריגע קינדער – זאגט ער, "רבי, זיי לערנען ב"ה וואויל גמרא מיט תוספות", אזוי זאגט ער פארן בעלזער רב.

דער בעלזער רב געבט זיך א שטעל אויף אויף די פיס און ער זאגט: **"א חוצפה און א עזות צו לערנען גמרא מיט תוספות אהן א פיאות!" "א חוצפה און א עזות צו לערנען גמרא מיט תוספות אן א פיאות".**

צו וואס זאג איך עס דא, איך פארציילּ די מעשה דא, איך קוק מיך ארום דא, דא איז דא איידן וואס זיי האבן דורכגעלערנט ש"ס, מ׳מאכט א סיום הש"ס, איך קוק מיך ארום אויף די איידן מימינם ומשמאלם, איך קוק מיך דא ארום, ווער זענען די איידן וואס זיי האבן געלערנט? אלע זענען ב"ה מיט בארד און פיאות, חסיד׳ישע איידן יראים ושלמים וואס זיי האבן דעם צלם אלקים על פניהם. וויל איך אייך זאגן, עטס זענטס איידן בעלי דרך ארץ!... איר האט אדורכגעלערנט ש"ס מיט ׳דרך ארץ׳ [היפוך ה׳חוצפה׳ הנ"ל], און דאס איז "תרימו תרומה לה׳", א דרך ארץ פארן הייליגן באשעפער.

דער אויבערשטער זאל העלפן, איר זאלט אלע געבענטשט ווערן בכל מילי דמיטב תמיד, עטס זאלטס זיין געבענטשט, ענק אלע און אין שטוב, די קינדער, מיט פרנסה, מיט ערליכקייט מיט אלע זאכן וואס מ׳דארף האבן אין א אידישע שטוב. ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מ׳וועט זוכה זיין מקבל זיין פני משיח צדקינו בב"א.

חגיגת
חנוכת הבית
לבנין החדש והמפואר
מעמד
הכנסת ספר תורה
ישיבה לצעירים תורה ויראה דסאטמאר
ברוב שבח והודאה להשי"ת שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה הננו בזה להזמין
את מע"כ להשתתף ולשמוח עמנו בשמחת התורה אצל השמחה הכפולה
מעמד הכנסת ספר תורה
להיכל ישיבתינו הקדושה
מעמד חנוכת הבית רבתי
לבנין ישיבתינו הקדושה
בנין החדש והמפואר
ישיבה לצעירים תורה ויראה ד'סאטמאר
שנכתבה ‡ שנבנה
ע"י הרבני הנגיד הנכבד והמרומם
מו"ה אברהם בראך הי"ו
יו"ר הנהלת ישיבתינו הקדושה בונה ומקים ופטרון בנין ישיבתינו הק'
שתתקיים בעז"ה ברוב פאר והדר
יום ראשון לסדר קרח
תשפ"ה לפ"ק
בהשתתפות כ"ק מרן רביץ הגה"ק שליט"א
התהלוכה תצא
להיכל ביהמ"ד החדש
בבנין ישיבתינו הק'
בשעה 3:30
המחכים לקבל פניכם לבוד התורה
ההנהלה הישיבה
סעודה של מצוה
לכבוד של תורה
ביחד עם
מעמד חנוכת הבית
בהיכל ישיבתינו הק'
תיכף אחר הליקודין של מצוה
כתיבת האותיות
בבית הרבני הנגיד
מו"ה
יחזקאל שרגא בראך
הי"ו
89 Walton Street
משעה 1:30

וועד
קרן הבנין

דקהל ומוסדות יטב לב ד'סאטמאר
בעיה"ק ירושלים תובב"א

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לחן ולכבוד צב"י תפארה
יעלה נא על ראש שמחתו

בקול שירה וזמרה, נרים קולינו בגבורה, לברך ולקלס בנהורא, לרגל יומא טבא בבית ידידינו האי גברא יקירא, לברך ולשים בראשו עטרה, אל כבוד איש החסד והמעש, בתבונה ובדעת, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, ותיק ועושה חסד במידה מרובה וגדושה, הוא הגבר מקים עולה, בונים ומקים עולמות של תורה ברום המעלה, מלא מדע וחכמה, בדת תורה מורשה תמימה, מה רב טובו ונחלתו, למען הקמת הבנין האדיר רב פעולתו, מושיט תמיד שבט עזרתו, ה"ה איש אשר רוח בו מקרואי מועד אנשי השם

זוכי הנגיד המרומם נש"ת

הרה"ח ר'

עקיבא צבי קליין

הי"ו

חבר וועד קרן הבנין
דקהלתינו ומוסדותינו הק' פעיה"ק ת"ו

לרגל שמחת אירוסי בתו למז"ט

עב"ג החתן **אהרן יואל** ני"ו

בן ידידינו הנעלה

הרה"ג ר' **יחיאל גוטטמאן** שליט"א

ר"מ בישיבה לצעירים ד'סאטמאר ווויליאמסבורג

תקרב רינתינו, לפני ה' אלוקינו, שירוה מע"כ מכל יו"ח רב נחת דקדושה, במדה גדושה, עדי נזכה בקרוב הימים, לתשועת עולמים, ותחזינה עינינו, בביאת גואלינו, ומלכינו בראשינו, במהרה בימינו אמן.

המברכים בברכת ציון וירושלים

וועד קרן הבנין

ירושלים ת"ו